Senhri Par

Ziaktu: Liantlunga Chinzah, Dip. Journ.

1st, EDITION

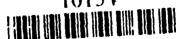

Published by the Lai District Council &
Printed at the A.C. Printing Press, Lawngtlai.

Senhri Par

Ziaktu: Liantlunga Chinzah, Dip. Journ,

1st. EDITION

Published by the Lai District Council &
Printed at the A.C. Printing Press Lawngtlai

THUHMAHRUAI

He lehkhabu hmingah hian Senhri tih ani a. Senhri Par hi Lai ṭawng upa ani a, a awmzia chu Piansam, Chhuahsam tihna ani. Naupang lo piang hlim samte hi ani a, tin, Pangpâr hmingah pawh Senhri a awm bawk.

He lehkhabuah hian Lai thawnthu leh Lai pasalṭhate chanchin tlemte ziak ani a, Tin, heng thawnthu kan tihte hi ṭhenkhat chu hun rei vak lo a mite an ni a, ṭhenkhat chu hmânlai a mite an ni; Thawnthu rêng rêng hi unau karah pawh sawi dan leh hriat dan a danglam ṭhin a, tuna mi hi Lai District Council Office a thawk lai mek Pu, Liantlunga Chinzah, Assistent Publicity Officer-in a ziak ani.

Z. HENGMANG
Arts & Culture Officer
Lai District Council
Lawngtlai

KA MI RAWNTE

1 T.K. Chinzah, AEO (Agril)
2 F. Zadapa, CS-I PDC
3 C. Hniartur, UDC PDC
4 Ngunkawii Paithar
5 Sawipari Chawnhu
6 Suntuahi Paithar
7 Hmunliana, Paithar
8 Ngunhnawka,
9 Suntangi Bazar, Lawngtlai,
10 Sangiangi Bazar, Lawngtlai,
11 Saihliangi Bazar, Lawngtlai
12 Haichhuma Lungtian,
13 Darvunga Fungkah VCP ziak.
14 Thawnghulha Chandmary
15 S. Zakhuma UDC PDC.
16 B. Sangchema Ex Chairman MDC.
17 Tumhulha Ex-MRC.
18 M.C. Darvunga, PDC Chairman
19 Manglinga Lawngtlai.
20 T. Darvunga H/T P.S.

THUHMAHRUAI

He lehkhabu hmingah hian Senhri tih ani a. Senhri Par hi Lai ṭawng upa ani a, a awmzia chu Piansam, Chhuahsam tihna ani. Naupang lo piang hlim samte hi ani a, tin, Pangpâr hmingah pawh Senhri a awm bawk.

He lehkhabuah hian Lai thawnthu leh Lai pasalṭhate chanchin tlemte ziak ani a, Tin, heng thawnthu kan tihte hi ṭhenkhat chu hun rei vak lo a mite an ni a, ṭhen-khat chu hmânlai a mite an ni. Thawn-thu rêng rêng hi unau karah pawh sawi dan leh hriat dan a danglam ṭhin a, tuna mi hi Lai District Council Office a thawk lai mek Pu, Liantlunga Chinzah, Assistent Publicity Officer-in a ziak ani.

Z. HENGMANG
Arts & Culture Officer
Lai District Council
Lawngtlai

KA MI RAWNTE

1 T.K. Chinzah, AEO (Agril)
2 F. Zadapa, CS-I PDC
3 C. Hniartur, UDC PDC
4 Ngunkawii Paithar
5 Sawipari Chawnhu
6 Suntuahi Paithar
7 Hmunliana, Paithar
8 Ngunhnawka,
9 Suntangi Bazar, Lawngtlai,
10 Sangiangi Bazar, Lawngtlai,
11 Saihliangi Bazar, Lawngtlai
12 Haichhuma Lungtian,
13 Darvunga Fungkah VCP ziak.
14 Thawnghuiha Chandmary
15 S. Zakhuma UDC PDC.
16 B. Sangchema Ex-Chairman MDC.
17 Tumhuiha Ex-MRC.
18 M.C. Darvunga, PDC Chairman.
19 Manglinga Lawngtlai.
20 T. Darvunga H/T P.S.

THUHMAHRUAI

Thangthar lokal zel tur te tân kan Pi pute chanchin leh thawnthu te kan ro chun chhawn hi thil pawimawh takah ngaiin ka han buatsaih a. Lai chungchâng ziakna lehkhabu hi Pu, Z. Hengmanga HRO PDC ziak tih loh chu Mizo ṭawngin kan nei lo niin a lang a. Chumi kan tlâk chhamna hre rengin, khua a tlai a thiltih a harsat zual zel hmain memawh zualpui phuhrûk nân leh Upaten thua an sawi boruak thlamral mai thin khawlkhâwm nân hetiang hian buatsaih a ni. A chhûnga thute hi duhthusam angin a la kimchang lo hlê a, a ropui leh hmingthang zualte chauh lakkhâwm a ni.

Upaten 'Uneu thawnthu sawi pawh a dang e' an lo tih ṭhin angin he lehkhabu a thu ziak te hi mi ṭhenkhat hriat dan nen a in ang lo mai thei. Heng thil buatsaih tur hian mi te pawh ka rawn zâu hlê a, mahse ka rawn ho pawh an hriat dan leh sawi dan in ang lo a awm nual a, chung aṭang chuan hriat dan tlangpui ber kal pui a ni. Kan Piputen an lo sawi tawh angin a hlut na leh mawi chungchuanna anga a ropuizia ti lang tur hawi zawng a ziak a ni.

Pasal ṭhaho chanchinte hi a tawi thei ang bera ziak a ni a. A bu chhûng thu te hi a kim tâwk lo lai hria leh rawtna siam duh te chuan min han hriattir ula, chhut nawn leh hunah kimchang zawk a chhuah dan ngaihtuah a ni ang.

He lehkhabu hi Pawi District council-in a chhuah theih avangin a lawmawm êm êm a ni.

Date Lawngtlai the

Liantlunga Chinzah.

A CHHUNGA THU AWMTE

LEHKHABU RAWNTE

1. Lal Hnam To Bul - Z Hengmanga, ACO PDC Pub. by Pawi District Council

2. Mizorama Michengte :- Chhawnmanga Pub by Hnamte Press, Aizawl.

3. Who's who of Indian Myrtars Dr P.N Chopra Pub by Ministry of Education & Social Weafare Govt. of India, N Delhi

4. Chin Lushai Land - A.S. Reid M B. Reproduced by FIRMA KLM Pvt. 1976

5. Mizoram under the British Rule - Suhas Chatterjee, Pub. by K.M. Mittal Publicatian, N. Delhi.

SENHRI PAR

DOKULHA

Dokulha pa hi Taihmunga a ni a, Chinzah hnam a ni a, a nu chu Saitângi a ni. Unau mipa pathum an ni a, Hausata, Dokulha leh Vantura an ni.

A nu Saitângi hi Ramliana fanu, Fânchun hnam ni a Saitângi unaute chu Ngulhmunga leh Taiṭhaiate an ni. An pa Ramliana chuan mumang mak tak mai a nei a. A mumangah chuan khawchhak lam aṭangin thla bial êng tak pahnih hi an lo chhuak a, Thlahleinga zan a lo ni a. An inkarah chuan Ni a lo chhuaka, Ni eng chuan thla chu a lo lan ta vek a. He mumang hi, a fapate pahnih chu thla bial chu an ni a, an farnu Saitângi chu Ni eng lo chhuak, Chinzah Lalram ropui tak, a fate Dokulha te aṭanga lo inṭan chu a ni.

Dokulha chu mi huaisen leh ralhratkhawkheng a ni a. Kum 1882 ah a unaute Hausatate ho nen an khua leh tuite hruaiin Lalcheuva khua an va run a. Mi 29 an that a, 7 an hliam a, salah mi 92 an man bawk a ni. Heng an sal mante an hruai haw hnu hian Lalcheuva khaw sial chu a hranin an va kai leh a. An haw lamah tuna

Sethlunkawnah khian an riak a, an sial kaihte chu an thlungkhup a, chuvangin, Sethlunkawn hming a pu a ni.

Kum 1888 khan a u Hausata nen mi 300 lai hruaiin an ral ramchhuak a. February 3-ah Rangmatti bul lawkah Sap Survey party hotupa Lt. John Stewarta leh midang pahnih an va that a. An silai ulhbun, Pistol, thirfian, Sana leh thildangte an laksak bawk a, Hlawhtling takin an haw ta a ni. Hetia sap an thah na chhan pawh hi British huat vang ni lovin, Hausata puzawn Thlantlang Lal Zahuatan a fanu Ngundawngi khawtlan koh nân Mingo lu a phut tlat avang a, that an ni He thu hi sap sipai hmunpui Simla aṭanga an lo hriat chuan an thinrim hlê a, Dokulha te unau ho hrem turin lokal an tum a, Mahse an tum angin an lo kal lawk thei lova, a nakum 1889-ah an lo thawk thei chauh a. Chuta an hotupa ber chu Brig. Gen. Treger a ni a, Lt. Col Nicola leh Maj. chaner leh sipai 200 te nen Lungtian ah an kal ta a, Politycal Officer Mr. Lyall pawhin a zui bawk a. Lungtian an thlen chuan Hausata a lo thi tawh a, Khawchhûng a ṭnipuite chu an tlâncchhe vek a, tumah an hmu lova. Hausata thlan chu an lai ta a, sap silai leh pistol an phum telh chu an la

chhuak a, an hawn a.

Kum 1891 ah Lunglei Bawrhsap J. Shakepear (Tarmitai chuan Doku'ha man turin Capt Hulchinsona Serkawra zin mek chu thu a pe a, Dokulha chu an khua Fungkahah an va man ta a ni Dokulha ni pa luhlul leh rilru lian tak a ni a, a kut duh lova, sipai hovin a zawnin an zawn a Lungleiah hun engemawchen an tantir a. Nakinah chuan "Dokulh, i chhungte i fate ho hnenah thu rochhiah rawh le" an ti a, A chhûngte ai awh a lokal Suitawnga hnenah chuan a chhûngte lo khawsak dan tur leh hmun hrang hranga an Lal dan tur chenin puitling takin thu a chah a. A thu chah aṭang rengin mi rilru lian leh tum rah a nihzia a lang chiang hle a ni. Chumi hnu chuan Andaman Is'and (thliarkar) ah tang turin an thawn ta a ni

Andaman a, a tan lai hian Keipui a hrang nasa hlê a, mi tam tak a seh a, Dokulha chu ladet kawngah a ṭhu a, chu kawng chu Keipui chuan a rawn zawh nghulh nghulh mai a, Dokulha nen an han inhmu chu an in melh kar mai a. Sakei chuan tawn ngam lovin kawng aṭangin a peng ta daih a. Hun engemawchen a tan

hnuin Dokulha chu a chhuah a lo hun ve ta a, A tang chhuak tur chuan, Chutia kut-ruak mai a tang hanchhuah chu "Kutsilnân" tiin tang vengtu chu a han vaw hlum a. Chuta ţang chuan a tang nawn leh ta a ni. Tun thleng hian Andaman thliarkarah Dokulha Lungphun hi a awm.

Dokulha hian Fungkahah Khuang a chawi a, a fapa Ngunlinga pawhin Bualpuiah Khuang a chawi bawk a ni.

Dokulha hi a hming.hang êm êm a, India sorkar lehkhabu a, "Who's Who of India Myrtar" hming a chuang phak a ni. A chanchin hetiang hian an ziak -

Dokulha; b. about 1851 in v. Cherhlum. Mizo Hills, Assam: Chief of the Pawi tribe; Opposed British rule in north-eastern India. Arrested by the British and imprisoned at Syhlet for two year Return to his tribe after his release from Jail and organised activities against British authorities Led an attack on a British Survey party headed dy Mr.Stewart, near Rangmatti in 1888 The British Officer was killed, but the tribals were defeated and he was captured. Transported to

the Andaman Island as a prisoner. died in exile in the Andaman Island.

SANGVUNGA

Sangvunga hi a pa chu Thawngtlira a ni a, Chawnhlun hnam a ni. Lungtian chhuak pasalţha a ni a, Mi leh saah huaisen tak a ni

Fanai hote nen an in ti thiam lo deuh reng a. Vawikhat chu Lungtian pasalţha ho chu fanai khuaah an va zin a, zû an in tlang a, tumahin Sangvunga chu an lo hre lova. An mi huaisen Pualhawia chuan Sangvunga hnenah chuan, "Sangvunga hi eng tiat nge a nih?" ti-in a han zawt a, Sangvunga chuan, 'A lian vak lo, keima tiat chiah hi", a ti a. Pualhawia chuan, "A chak em?" a han ti leh a, Sang-vunga chuan, "A chak vak lovang, kan in-hnaih tawk chiah a ni" tiin a chhang leh a. Pualhawia chuan, 'A huai em?" a han ti leh a, A ni chuan, "A huaina ka hre lo" a ti leh mai a. Pualhawia chuan, "In hmu mah ila ka hlau lo" a han ti leh zel a, Sangvunga chuan "'A ni pawhin a hlau lo che" a ti ve leh ngat a.

An zuin chu an rui ţan ta a, Lungtian pa-salţha zinga pakhat chuan Pualhawia hriat

lai ngei chuan, 'Sangvung' tiin ring fê hlan a han ko lui ngat a. Chutah Sangvunga chuan Upa ten che turin min duh ta a ni maw, tia ngaiin Pualhawia hnenah chuan, "Sangvunga chuan i pawi enge a sawi a, 'Ka hmuh hun chuan ka hlau lo' i han tih kha, Sangvunga hi min hria em? a ti a, Lungtât a chuh a, chhut a tum a. Vawithum chhut a han tum a, mahse midang chuan an lo chelh zêl a. Pualhawia mi huaisen chuan an khawchhungah ngei vawikhat mah a chhang lo an ti.

Sangvunga hi Lalchheua runtu zingah a tel a, Sâp Lt.Stewart an thah tumah pawh a tel. Chuta a hla phuah chu hei hi a ni:-

Thlanglei vairangpa chu a duhin zaingo buh a tawl e, Tibang i irh chho e, nibang dulin ka chhiah kha e.

A awmzia: Thlanglam mingo sap chu a duh tinreng neiin, tui'angin a rawn lian chho zel a, Ni êng tak, khawdurin a hliah ang hian a lan zêna tur kan ti tâwp a, a dul ruih ta mai

SENHRI PAR

HRANGLALA

Hranglala hi Bawitlung a ni a, Tlângte khua a awm a ni, Amah hi pa lian leh chak tak, huaisen tak a ni. A nu boral laiin an khua chu Zahau hovin an rawn rûn thut mâi a, a nu ruang an tlansan chu a rilru a nuam lovin a thinrim êm êm mai a, phuba lâk ngei a tum tlat a. Khuafo-ah a tlan a, chutah chuan Thangthiama Chinzah mi huaisen leh rothap tak nen an inkawp fuh ta a. Thianah an insiam ngheht ta a, hei hi Pawiin 'Kawi' kan tih ṭhin bul in ṭanna niin an sawi ṭhin He mite ṭhian-dun phuba la tur hi Khuafoho chuan ṭha an tih loh avangin Lungzarhah an pêm ta a.

Hrânglala chu an Zahauho chu a that ta fo mai a, nupa tuak sarih zet a that a, mahse a nu anga thau leh saṭha tak an la awm loh avangin a lungawi thei lova. Zahauho chuan hemite ṭhiandun hi an hual-senin an rothap tih an hre chiang hle a, chuvangin Hrânglala chu mi 70 in bei tur, Thangthiama chu mi 60 in bei tur tiin an inhrilh vek a. Vawikhat chu hmun pakhatah hian Zahau pasalṭha leh Hranglala chu an intawng fuh ta a. Hranglala chuan hla in:-

An kan thattu ka tawnah zang ka
zun ai, Lengnu kulh ṭhen bang e,
aithing thak e,

tiin a ngunhnamin Zahau pasalṭha chhâwn tawn chu a han chhawksak a. Zahau pasalṭha chuan hla in a rawn chhâng a-:

A pa fapa sing e, khuaivawm kâp
ing e, Thingtu khuaivawm kâp ing e,
pasal that ing e,

a ngunhnamin Hrânglala chhâwn tawn a chhawksak ve a.
Hrânglala chuan:-

Thah rul lo kel si maw thla tangkuai
lai, Dai lan nau ti maw chhawn reh
lo chhung.

Lal leh Upate chuan chumite pahnih chu an kai hrang a, pakhat veng hmawr ah, pakhat veng lehlam hmawrah an dah ta a, lal thu chu tuma hnial theih a ni si lova. Nakinah chuan Hrânglala chuan a nu ang mai a, nu thau leh saṭha nei nawl a that ta a, chutah hetlang hian hlado a rawn vawrh chhuak a, a lungawi ve ta a ni.

An kan thattu lamah rul bang ka tan Senhniar
ka than khawkip leiah sung lengmang lang

Nakinah chuan Zahau lal Vanhnuai-

tlira nupui atan Hrânglala farnu Chhietlemi an rawn nei ta a, in remin'an awm thei ta a ni

---

LOCHHUTA

Lochhuta hi Fanchun a ni a, Lungtian a awm a ni. Amah hi mi huaisen leh rothap tak a ni.

Tibual run naah Hausâta (Chinzah lal) naupan laiin a hruai ve a, Lochhuta chuan mi tam tak a that a, a naupang hruai Hausâta pawh chuan mi engemawzat a that ve nghe nghe a ni.

Chhimtuipui luiah hian Fanai ho nen Ngawi dawh an inchuh a, Lungtian hoin Ngawi chu an lo dawh zo diam tawh a, chu chu an khaw thenawm Fanaiho chuan an tem ti lova, an pasaltha Pualkhawia hovin ngawi chu thiat turin an rawn thawk a. Lungtian paho chu tam tak an rawn thawkthla ve a, luikamah an in ep tuar mai a. Mihuaisen Pualkhawia chu ngawi chhungah (a varpuiah) chem nen a lût a, tumahin engtinmah an ti thei lova. Lochhuta chuan a ngai thei ta lo a, 'Pualkhawi, dam ila duh chuan

chhuak rawh" tiin a han au a, mahse a chhuak duh bik lova. Chutah Lochhuta chuan a puan-ven a sawih chhing sauh sauh a, a chemte a phawi a, ngawi varpui lam a pan ve ta a. Pualkhawia chuan tu emaw zawk zawk chu an thi ngei dawn a ni tih a hre chiang a. tlawm a ngai a, a tuarchhuak ta bik lova, a chhuak ta a, an pawlte awmnaah a kal ta daih a. Lochhuta chu tumahin an rawn bei ngam si lova, Tuipui a ngawi chu an nei ta ani.

Lochhuta hi Hausâtan Lalchheuva khua a rûn naah pawh khan a kal ve a, an hlawh-tling hle nghe nghe a ni. Amah hi pate takte huaisen leh râlhrat khawkhêng a ni. Tun a Chhimtuipui luidung a Li lianpui mai 'Pual-thawh Li" tun thleng a lar tak mai hi Lochhuta Pualthawhna a ni. Pualthawh chu mithi kawng a insawngbawlna insunna tâwp a ni a, Lung-phun emaw Lungdawh hnuah an hmang ṭhin.

Vawi khat chu Keipui sualin mihring a a seh a, zanthim hnuaiah mipuiin an zawn hawng a. Hetiang hunah hian mi huaisenin hnung an dawl ṭhin a, hnungdawl chu in-chuhin an in elna ber a ni ṭhin. Mipuiin khua an thlen dawn chuan, Tlangval huaisen deuh deuh pathum in tlanzualin hnung dawl ngei niin an in hria a, khua aṭanga fiangkhat (Km-I

lo dung chen) vel aţangin Silai an rawn kâp ta zawt a. Chumi hnu chuan Pasalţha Pual-khawia chuan ram hla fê aţangin silai a rawn kâp ve a, tlangvalho chu an zak ru hle a. Mahse Lochhuta chuan Sakeiin mi a sehna hmun aţang khan Silai a rawn kâp ta a. Chu Silai kâptu chu 'Tunge ni ang le?' tiin an han in zawng vel a, Lochhuta a lo ni reng mai a. Chuta ţang chuan mitin mai chuan huaisen lamah chuan tlukloh enin an en ta a ni.

PHUNHNAWMA

Phunhnawma hi Thokhenga fapa a ni a, Tlangchhan hnam a ni Amah hi pa huaisen, thiltithei leh hming thang tak a ni.

Phunhnawma chuan mi engemawzat hruaiin thlang an rawn tla thla a, nakinah chuan Sangau-ah hian khua an din a. Chuta ţang chuan Vanlaiphai leh Cheuralte hi an awp a. Vanlaiphai khua pawh hi "Phunhnawma Vanlaiphai" tih a ni thin. Tuna Lungpuitlang khaw bulah khian lungpui lian deuh mai a awm a, chu chu "Phunhnawma Lungpui" tih a ni. Chu lungpui chungah

chuan Phunhnawma chu a ding a. Aroa hluisen kengin a han then kual vel a, chu veleh chuan Sanghal tam tak an lo tlan khawm a, lungpui vel zawng zawng chu an khat hur a, Phunhnawma chuan a duh eng angin a duh zat zat a lo kap thin a ni.

Phunhnawma chu râl ramchhuakin Matupui ram thlengin a kal thin a. Matupui ram atang han Silai, Dar leh ro tha dang tam tak a hawn a. Amah hi mihrat khawkheng a nih avangin râlrûnnaah pawh a hlawhtling hle thin. Chutia Matupui atanga a silai lak chu Chinzah lal fapa Vântura a pe ve nghe nghe a ni

Chhimtuipui. India leh Burma ramrinaah khian Saichal lian leh kawih êm êm mai hi a awm a, Sai bei tur chuan Phunhnawma cnu a thawkchhuak ta a. Tuipui kam ngawah chuan Sai chu a lo awm ngei a. Zo silai a mu pawh uma siamchawp chuan a han kap a, chu veleh Sai kawlh chuan a rawn bei phei a, mahse hlau miah lovin thingbul belin a lo in sâseng a. Silai mu leh zên chu a thun leh thual thual a, Sai chuan a rawn bei leh dawn a, a man pha lek lek tawh tlhah chuan Sai chaldar kuam laiah chuan a han kâp leh a. a in chhandam ta a ni.

Chumi hnu chuan Sai chu ngawpik lamah chuan a tlân lut ta a. Phunhnawma chuan a silai zên leh mu a thun leh a, a va um zui a. Sai chu thingbul bêl hian a lo ding ngawi reng a, mihring thawm a hriat veleh chuan thinrim êm êmin a kiu ruai a, a rawn bei phei buan buan a, Phunhnawma chuan h'au hauh lovin a lo ṭhingṭhi a, Saiin a rawn man tur chiah chu a kâp leh ta a, Sai chu a her sawk a, a tlu ta ruah mai a ni Mahni chauhva Sai beiah chuan heti taka huai leh ngam hi an lo la awm niin a lang.

Phunhnawma hian nupui pahnih a nei a, a nupui tak zawk hnen a, a fapa Nohranga chuan Li leh thâl a siamchhuak a, Nohranga Li leh thâl siam chuan sa a kâp thei bik nghe nghe a ni. Nohranga fa chu Hramtuma a ni a, Hramtuma fa chu Kiauchina a ni a, Kiauchina fa chu Chheuhleia a ni a, Chheuhleia fate chu, Zaruma Tialtura. Darvunga leh Tumawia te an ni.

VANHNUAITLIRA

Vanhnuaitlira hi Sunthlapui lal Chhiahtinthanga fapa a ni a, Hlawncheu hnam a ni. Vanhnuaitlira chuan mumang mak tak a nei a, a mumangah chuan tlang lianpui mai hi a lo hmu a, chuta lal tur chuan tih a lo ni a.

A mumang chu a pa hnenah a hrilh a, chu a laina tur tlang pan a kal a tum thu leh an khaw mite engemaw zâtin zui turin a pa chu a dil bawk a, a pa pawh chuan a remtihsak a. An kalchhuah dawn chuan a pa Ngendothiang a keng a, an chhuak ta a. An rawn chhukthla zel a, Dâwnahte, Sangauahte, Mamte-ahte, Tuipui dungahte, Serva-ahte, Khamchungbûkahte, an awm hnuin tuna Par-va bul khi an han thleng a. Chutah chuan Vanhnuaitlira chuan an phaw (Savun a siam) ken chu "Kan thuam hi a rit ta em mai, thildang kan keng tam si a, kan phaw hi chu i rawh mai ang u" a ti a. Chutichuan an Phaw chu luidungah chuan an rawh ta a, chuvangin chu lui chu Phawrawhva (Phawrawhlui-va lui) an ti ta a ni. Chuta ţang chuan tlang lianpui Rengtlâng khu an pan ta zel a, an va thlen hnu chuan khua an siam ta a. Ramri zau em

emin an siam a. Vanhnuaitlira hi a hmingthangin huhem a ngah hle a, chuvangin an vêl a mite pawhin do chiah an ngai lova, a duh ang a thil a tih chu an ṭhat en ve mai a ni.

An ramri siam chhungah hian Mog khaw pahnih a lo tel a, chung khuate chu chhiah lak nan an ḥmang zui ta nghal a. Chhiah an va khawn a, an Reng (Râlcha lianpui) pahnih an laksak a, a len em avangin an mahni a zawntir nghal a, a tualah an dah ta a He Reng hi a hmingthang hle a, chuvangin Rengtlang tih an puttir ta a ni. He reng lian zawkah hian Nghavang nupa an khawi ṭhin. Mog ho khan heng thute hi an lal Pamanga hnenah an va hrilh a, Pamanga chuan Vanhnuaitlira chu a va hmu ve a, mahse engtinmah a duhdan a tidanglam thei chuang lova ni.

Vanhnuaitlira hian Rengtlângah hian Khuang a chawi a, a Khuangchawinaah chuan Seno sen hlir zakhat leh Arpa sen fiak nei hlir za a talh bawk. Vanhnuaitlira hian Rengtlângah hian Khuang vawithum chawiin an sawi ṭhin. Chhiahhlawh 60 a nei a, Tapchhak 9 a inah an siam bawk.

Nakinah chuan a lo upain a thih a lo hnai ta a. A nupui hnenah chuan 'Ka thih hun chuan he i Ngendothiang hi ka lukhamah lo

dah ula, ka chhiahhlawh duh ber hi a nung chungin ka hnenah in lo phum tel ve dawn nia" tiin a chah a. A lo boral hnu chuan a sawi ang ngei chuan an ti a, chhiahhlawh pawh chu thlan chhungah nikua leh zankua a dam an ti.

Ngendothiang chu a fapa Liankunga thihah an phawrh a, Liankunga fapa Tialkara thihah an thlak leh a, chu chu Haihmungan nikhaw rei deuhah a va phawrh leh a, chu chu Haihmunga fapa Pu Manglinga Lawngtlai Vengpui chuan tunah a la kawl reng a ni.

HMUNGTHAIA

Hmungthaia Mualchin hi Zavunga fapa a ni. Pawi pasalthate zinga hmingthang pawl tak a ni. Amah hi pa lian vak lo a ni. Hmungthaia pu Alliana chu khawchhak atanga Chinzah lalte nen an inkawp thla zela Mizoram hi rawn lut an ni. Lungtianah hian an awm ta a ni.

Hmungthaia hi lalin a khawchhunga mi bueisen leh râl ramchhuahna a, a mi

chhuanvawr a ni. Sa a kâp tam êm êm a, Samak pawh a kâp a. Samak a kahna hmun hi "Kuarang Mual" tih a ni nghal a, tun thlengin Samak bual hmuh theihin a la awm nghe nghe.

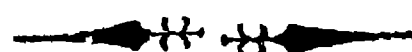
Lungtian lal Vantura chuan Hmungṭhaia hi a duhin a chelek ber a ni a, a zinnaahte a hruai ṭhin. Lawngtlai rim Sahrichhuah bula Vantura an lambun a silai a an kah lai pawhin Vantura chuan "Hmungṭhaia hian min awmpui sela, midarqin râl chu va um teh u" tiin a kiangah a in awmpui tir a ni,

Hmungthaia hi lal leh khawchhung mipuite pawhin Sa leh râl hmaah zam ngai lo a ni tih an hre chiang hle. Nuin nau an neihin 'Nau chhuak ven nân' tia vawk an talh ṭhin chu Hmungṭhaia chuan vawk aiah Sanghal a va kâp mai ṭhin a ni. Vawikhat chu Nauchhuak ven nân sakah tumin a va ramvak a. Nghalrual hnu hi a va hmu a, a chhui ta a. Chu Nghalrual chu Sakei hian seh tumin a lo um ve zel a lo ni a, Sakei nen chuan an um dun ta a, an in lehpel chhawk sek a. Chutia an um ve ve lai chuan Sakei in Sanghal a seh hmain Hmungṭhaia chuan pakhat chu a han kâp

tlu tawp mai a. Ramsa zing a pasalţha leh huaisen Sakei chuan chutia Hmungţhaian Sanghal a hmuh lai ngeia a han kah khalh mai chu a thinrim hle a, saruang chu kal san duh lovin a awmchilh ta run mai a. Hmungţhaia chuan Sakeiin a sakah chu a bul lawkah a ţhutchilh tih pawh a hria, mahse hlauhna chhete mah nei lovin a sakah ruang chu a han hlawm a. Pasalţha Hmungţhaia chu a siamtu Khuavangten Sakei nen an intawk dawn tih an lo hriilh-lawk vek a, ramvak rih lo turin an lo ti a. Mahse Hmungţhaia hian 'Mipa leh mipa chu hmachhawnhin kan inbei ang chu, tih va hriln rawh u' a ti mai a. Chutia a sakah a han hlawm vel lai chuan Sakei chuan a hnunglam aţangin a lo zuan a, a seh ta a ni. A thih hma hian fel takin a silai a tung a, a ipte a bat dim diam a a thi ta a.

Hmungţhai hi a "huaisen bakah a tlawmngai êm êm a, mi dangte tan eng mah thawh hreh a nei lo. Mi huatthusawi lo leh zu inhonaahte pawh mi tumah dipdal lo leh hlim thei tak a ni. Hmungţhaia fapa chu Zachina a ni a, a naupan laiin koh duat nan Lubial tiin an kova, chu chu a

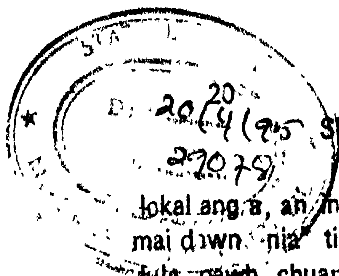
hming eiin hriat lar ani zawk mah a. Zachina fapa chu M.C. Darvunga (PDC Chaiman) a ni.

THANGHLIANGA

Thanghlianga hi Zathang hnam a ni a, Halkha lal a ni Pasalṭha ral beihna a mi huaisen a ni. Fapa duhawm tak mai a nei a, a hming chu Hrangtlinga ani a, a nu leh a chhungte dang zawng zawngin an duat em em ṭhin a ni.

Thlanrâwn lal Thanchhûma leh Pawi lal dangte chuan Lallula khua leh a chheh velahte chuan chhiah an khawn ṭhin a. Hetia chhiah an khawnna khuate hi an thuhnuaia an dahte an ni. Nikhat chu Rorehlovan a pu Lallula hnenah chuan "Thlanrawn lalho hi chah ila, in chhiah lak tur hi in tan khawn leh lak velte a buaithlak e, keimahniin kan lo khawn ang a, kan kan chah hunah che u a la turin in lokal ṭhin dawn nia' ti ila, thlamuang takin an

lokal ang a, an inrinloh hunah kan thar vek mai dawn nia" tiin a rawt a. Chu chu Lalfula pawh chuan ṭha a ti ve a.

Tichuan zute sain an in buatsaih a. ran talh turte an lo ngaihtuah lawk diam a. Thlanrawn lal Thanchhuma hnenah chuan "Chhiahkhawn tur chu kan lakhawm tawh a, a la turin lo kal rawh ule," tiin an chah ta a. Thanchhuma chuan Upa leh midangte hruaiin Lallula khua Zopuihmun chu an pan ta a. Thangnlianga leh a pasalṭhate pahnih Hmawngphunga leh Thangchemate an kal ve a An kal dawn hian Thanghlianga chuan a fapa Hrangtlinga chu hruai ve a tum a, Mahse a nuin a phal lova, "Ka fapa hi sa leh râl beihnaah kal ve ka phal lo" ati a. Thanghlianga chuan, "Râl beihna ani hlei nem, inremna thil alawm" tiin a chhang a. Mahse, a nupui chuan, "Inremna tih ni mahse, inbumna pawh ani thei, Hrangtlinga zawng hruai lo mai rawh" a ti tlat a. Thanghlianga chuan, "Keipuiin a note a hum zo lo ngai em ni? Thanghlianga hian a fapa duhlai hi a hum zolo ang maw? ka hnenah kal ve mai sela, engmah a ti lovang" tiin a hruai lui ta a.

Lallula khua an va thleng chu an lo ti ṭha hle a, Vawk te an talh a, zute an zûk a, an lo lâwm hle a. Hlim taka an inkawm hnu chuan zan mut a lo hun dawn ta a, duat takin mutnate an siam sak a. Thanghlianga chu duhsak takin puandum lianpui an thuah a. Zan mut hru chuan Thanghlianga chuan fimkhur thilah puandum chu a chhiahhlawh a sintir ta zauh a, tichuan a mu ta a. A pasalṭha hruaite pa hnih kha chu khawchhungah riak ve lovin daiah an riak daih a. Chutia zan an mut tui lai tak chuan Lallula khuate chuan an hriamhrei kente chu an thuhruksak vek a, an silai kuaahte chuan tui an thunkhat vek bawk a. An lal hnenah chuan, "Engkim kan peih ta e' tiin an han hrilh a. Lal chuan, "Che tawh rawh ule" a ti a. Chu veleh Rorehlova teho chuan, "Mahni mikhual ṭheuh thah tur" tiin thu an pe a, mikhualte chu an that hlawm a. Thanghlianga pawh thah an tum a, puandum an sintir ngei mai kha Sailo chhiahhlawhin suk bungin a lu-ah a han vua a, a thi ta nghal a. Tichuan Thanghlianga chu an that ta ngei niin an hria a, an lawm hle a. Mahse an thawmah Thanghlianga kha alo

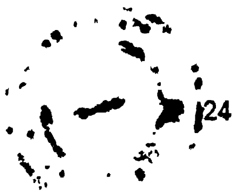
harh a, a silai a han chuh a, mahse a kua-an tui an lo thunkhat si, kawmcharah a zuangthla a, a hming chhalin, "Keimah Thanghlianga, a ngam chuan min rawn bei rawh ule" tiin a rawn au a, mahse tumahin an bei ngam ta reng reng lova. A fapa kha hlauvin khum hnuaiah a lut a, a tawm rân a. Thanghlianga chuan a ngaih-tuah hle a. kawmchâr aṭang chuan "Ka fa pa hlau reng reng suh, Thanghlianga ka awm e" tiin a rawn au va. Chuveleh "A fapa a la awm ani awm e" tiin an zawng a, khum hnuaia awm chu an man a, Thanghlianga hmuh lai chuan an that ta nghal a.

Zopuihmun aṭang a an han haw chu, an ṭhiante an thahsak avângin an kim lo nasa ta mai a. Khua an thleng a, in an han lut dawn chu a nupui chuan, "Thang-hliang, khawiahnge i fapa? a rawn ti a. Thanghlianga chuan, "Râl kutah a thi," a ti a. A nupui chuan, "Keipuiin a note a hum zolo ani maw? Ka fapa tel lo chuan in chhung i rawn lut thei lovang, Ka fapa phuba i la tur a ni," a ti a. Inchhunga luh a phal ta lova. Thanghlianga chu a han lut lui dawn a, mahse a nupui chuan

a puanfenin lo vuak a tum a, a lut ngam ta lova. Chutia inchhung a luh theih tak si loh avang chuan chhiahhlawh hovin sum hmunah tap an chhep a, chutah chuan eirawng an bawl ṭhin a, inchhungah reng reng a lut lova, a nupui bulah kum thum lai a mu thei lo a ni. A nupui chuan a fapa kha a ngaiin a lungleng thei em em a, ruah a lo sur changte hian a lungleng zual a, a ṭap a ṭap ṭhin a, a ṭah hla chu hetiang hi a ni:-

Van ruah chu sur hmanh se,
Run lut cher laiin;
Nochen hmanh nih ṭhalengah.
Rial ti a dawn lai kum za.
Khuang ruahpui lo sur changin,
Kan runah far ṭhin mahse;
Ka enchimloh dawntuaite,
Rialtui iang a luangral zo ta.

Thanghlianga chuan a fapa phuba chu a han la ta a. Nitin mai Lallula khaw mite chu a that ta hmiah hmiah a, naupai lai ngawt pawh pakua lai a that a, a mi thahte chu an lu a hawn zel a. Mahse a nupui chuan a fapa anga hmelṭha a hmun

loh avangin a lungawi thei tlat lova. Chutia mi a thah tam em avang chuan Thanghlianga râl chu an chelh ta ngang lova. Lallula ho chuan khua chu an chhuahsan ta ngawt a, Reiek thlang lamah Darlung thlengin an tlan ta a ni.

Vawikhat chu Thanghlianga râl ramchhuak chuan chikhura naupang hmeltha deuh mai Chhunlala lo tawm chu a hmu a. A han man a, a han enchiang thin a, hmelṭha a tiin a fapa kha ang a ti em em a, a khawngaih hle a, Mahse a that ta thova, a lu chu a hawn a. A nupuiin a lo hmuh chuan a fapa ang maia hmeltha anih avang chuan a lungawi ta a ni. Chutia a nupui a lungawi tak chuan Thanghlianga chu a nupui bulah a mu leh thei ta a, Thanghliang chuan Chhunlala lu chu a ai a, Sial leh Vawk te a talh a, awmni khamin khawchhung mite chu an ri bung bung a. Thanghlianga chuan a fapa kha a ngaiin a lungleng hle a, hlado a han chham a:-

Ni aw tla hleng hlah aw,
Dir chiau man ten ka nghak law;
Zaido vawn awi rih lang,
Thlanglei liam tawn ka ngaih nan e.

SENHRI PAR

Turnipui, kawlah liam lul suh,
Dingin min nghak rih la;
Zai han vawr zel rih nâng e,
Ka ngai êm a sin ka duhlai mual-
(liam hnu kha

Chutia Thanghlianga'n hlado a han chhâm chu pasalṭha Thangchema khan a lo ngai thei ta hauh lo mai a, heti hian a hlado a rawn vawrhchhuak ve a:-

Kei chu ka hmet tein,
Chhâwnthlai ka laihri ah-nâk e,
Tlanglêng sia phaw tun e,
Thangchem ka pu nih ka roh e.

Ka senlai aṭang rengin kei zawng,
Ka laihrui ah-na hmelma thahna
(Chhawn
Thuro min chhiah pa pu Thangcheman.

THUMAL HRILHFIAHNA

Chhiahkhawn	:	Ṭeiman khawn
Hum	:	Venghim
Zu zuk	;	Duhsakna zu intur pe
Suk	:	Buhdenna thingsuih mum (suk
Sumhmun	:	Hmanlai In, a pâwn a

buhdenna hmun, pâwn
lêng

Ai : Lawm nan ran talh
Chham : Sawichhuah, chham pual

LIANDANGA

Liandanga leh a nau Lianchhawnа h Tluangthanga fate an ni a, an awmna khua chiah hi hriat chian a har hle. An khaw ralah chuan Tiphûl khua a awm a, heng khaw pahnihte hi an inngeih lovin an inrâl tlat a ni. Chutih avâng chuan hun remchang an neih ang zelin an inthat tawn fo ṭhin a, a fâlin tumah ramah an chhuak ngam ṭhin lova. Amaherawhchu a eng lam zawk zawk pawhin railai chu inthah sak loh tur tiin an lungrual ve ve a. Railai tawh phawt chuan miten an hriat theih nân Hmuithlûrah Lavar leh Ladum inkawp an thlûr tur ani an ti bawk a.

Nikhat chu Liandanga leh a nupui Khuangtawli leh a farnute Loah bâl chovin an feh a. A nupui chuan, "Liandang, Tiphûl râl lokal ta se, min chhan ngam ang em?"

a han ti a, Liandanga chuan, "Chhan ngam teh rêng ang chu, Tiphûl râl chu tihian tihian ka ti mai ang" a ti a. A nupui chuan "A nih leh i nupui ngei chhan ang i farnu?" a ti leh zel a. Liandanga chuan, "Mahni nupuite chu kan chhan zawk ang chu" a ti a. Tlai lamah chuan an feh chu an haw ta a kalkawngah chuan Liandanga farnu chu a hmasa ber a, a laiah Khuangtawli, Liandanga'n hnung a khawi a Thui vak pawh an la kal hmain a farnu chuan, "Ka U, ka phur a fual min han siam ṭhatsak teh" a ti a. A phur a siamsak hnu chuan Khuangtawli chuan a lehpel a, a hmasa berah a kal ta a. A u nupui chu "Ka U, i hmaithlâr chu ka lo thlûr chhawk ang che." a ti a. Tichuan Ladum leh Var inkawp chu thlûrin a laiah chuan a rai ta a.

Hetia an kal lai hi Tiphûl râlho khan an lo châng ru reng a, hmaichhia pahnihte kha a rai zawk thah palh an hlauh avangin fimkhur takin an lo enfiah mêk a lo ni a, Liandanga farnu chuan Ladum leh var inkawp chu a thlûr si a, a rai ni ngeiin an hria a, a hmasa ber Khuangtawli chu an kâp hlum ta tawp mai a. Chu velah Liandanga chuan a farnu chu a pawm lawk a,

a zuanpui ta daih a, a tlan hawpui ta a A nupui railai Tiphûl hovin an kahhlum hnu chu a pum an kheh a, a pumchhunga naute awm chu an la chhuaK a, a nu hnute an hnektir a, tichuan an nufa ruang chu kawng laiah chuan an kalsan ta a. Nakinah Liandanga chuan a nupui leh naute ruang chu a va hlawm a, lunglêng êm êm in Thlanmualah a vui liam ta a ni.

Zankhat chu Liandanga chu a mumangah a nupui khan mithi khua aṭangin hla a lo thawn a:-

A khi nih maw, Tiphûl râl le, huho
zawng a ti,
Hei kua ulaw hni thawithum e,
Liandang feng seh, tiin.

Kha ve khan maw, Tiphûl râl chu
Zawng ngam ti r he,
Han thawn teh u, puanfen fual,
Liandanga'n feng teh se.

He hla hian Liandanga rilru a tina êm êm mai a, hlain a han chhang ve a
Lamchhek chhuakin phusir le maw,

Nam le chiahrat nin;

Liandang ka mar that riangat e,
Vâ bang zuang hmaka.

Min lo châng o, ... vuiten
Phaw leh num ...
... mar that vang ... ndang mu
... o thlawk ...

A nupui khan ... ...
"Liandang hian ka phuba ... rawn la ngam lo anih a, min hmangaih ... min ngai tak tak anih hawk si chuan, hla chung chuang a phuba la lovin, mitthi khaw kawtchhuanah hian tuihal chang a intur tuifim tak Tuithawlin rawn dah mai sela, lungngam takin awm mai rawh se,' tiin hla a rawn thawn leh a-

Na ţih na chun siangrawnah e.
Hrân vawl rêl hlah law,
Vel nei kawn chi, thawlţialin e.
Zûnrau ti ka hun

Thinphangin phuba lak chu rel lo la,
Siangrâwnah;
Hawih i hâwm chuan,
Zûnrau siktui min hun rawh thâwlin.

Liandanga rilru na lutuk chu zan pawh mu hleithei lovin zankhuain a vak

a vak mai thin a Tiphûl râlho a han bei ṭan ve ta a ni. Tiphûlho chu a hmuh apiang mai a that ta hmiah hmiah mai a, amaherawh chu a nupui ang a railai a ngei thah rih loh avangin phuba laah a inngai thei hauh lo mai a. An khaw tlangvalho chuan an hmusit ru ta deuhva, chu chu a Pa in a lo hria a. ' Liandang, heti fahran a i ṭhianten an han hmuhsit che chu, kan Laingam (hmelma ni lo khaw mi) tal hi that mai rawh" a ti ta a. Chutah Liandanga chuan, Hlain-

Ka Pa na ka fial maw Laingam thah chu,
A kan that chelngel e, tul bang nawlh lai
Kaimah ka thin le maw, ka lungah chun.

Ka zuapa mi tir lo la Lenrual thah zawng,
Hmatiang sawn zel nang e, doral rûn
Ka lunglai damna leh tum reng chu

Tiphûlho chu Liandanga râl ḥlauvin an tawmim ṭhuap mai a, a huho lo chuan ramah an chhuak ngam lova. Nikhat chu nuho Anhnah la turin Loah an kal a, hmanhmawh takin an che thuai thuai a, rei lo teah an haw leh ta hlawm a. Nu pakhat rallai erawhchu a hmanhmawh hlei thei

tlat lo mai a, a ṭhiante zawng zawng haw vek hnuin amah chauhvin chau deuh mai-in a haw ve ta a. Chutih lai tak chuan Liandanga chu a rawn lang ta hlawl mai a, chu nu chu a thih hnuar vanga kal chak thei lo ni ngeiin a ring a, hlain a han au a-

A hnu si maw, ka rel i e,
Sang kai kho lo,
Zûn na rit maw, i thum law e,
in lawk lang, na thil.

A tu ni che maw,
Lamchhosang kai thei lo che;
Di zûn i phur em ni, chawl la,
Keiman chhawk nang che

Liandanga chuan chu nu phur chu a han chawi a, nu chuan min that ngei dawn ani tih a hre chiang nghal mai a, hlau leh khur chungin hetiang hian hlain a han chhang ve ngat a-

Keimah dah ngai, Lawngvang nu e,
Sang a kai kho lo;
Zûn ka rit lo, hi hleiah e,
Zûn hnih thum thawnh lang.

Kei ka ni e, Lawngvang nu,
Chhosang kai thei lo;

Kei lo liam a di zûn a ual,
Zûn hnih thum thuahin

Chutia Lawngvang nuin mangang leh lungngai tak a hla a han sak zawh hnu chuan Liandanga chuan a tlan ta nghal. Lawngvangnu hi railai a nih avangin Lian danga chuan a nupui phu la ni ngeiin inhria a, a ngaih a ṭha ta hle a. A in ah a bung a, a hawn ta a, hla a phuah nghal

Phu vang khirh lang, Siangrawn an,
Dartawng au rih lang,
Ngulah fu law, Vâ lailêng e,
Chia vel ngam nakah.

Phu la nang e, Sianglamrâwnah,
Dartawng au nang e;
Ngulah fu la, Sirva lailêng
Di ṭhaleng ngam nân

Liandanga chuan Tiphûl râl chu a bei zel a, mi tamtak a that a, nu raila ngawt pawh pakua a that tawh a ni. Ti phûl lal fapa chuan nupui a nei a, mo law zanah tak mai chuan Liandanga chuan La fapa chu thah ngei a tum ta a, zan a an muthilh laiin thawm dim takin tukverl aṭangin a lut a. Lal fap leh a nupui mo

thar lo mu dun lai chu, Lal fapa lu chu a satbung ta hmawk mai a, a lu bung chu a keng a, pawnah chhuah mai a han tum a. Mahse zan a thim em avangin kawngka han chhuahna tur a hre thei ta tlat lo mai a. Thehlan (chhuar dawhsan) ah a lawn a, a milu lak kha a ṭhutbet a, khawvar a nghak ta a.

Moru muhil kha a pasal lubung thisen luang khan a han chiah ta a, a lo harh a. Mahse thisen a ni tih hre hek lo, "I zun i cheh elo"? a han ti a. Mahse a pasal chuan a chhang ta reng reng lo mai a, han sawih harh a tum a, a lu a awm lo tih a hre ta a, a hlau ta em em mai a. Tichuan midang an lo harh a, indang a mite pawhin an lo hria a, an lo tlankhawm ta luih luih mai a Meichhher lianpui pui an siam a, Inchhung zawng zawng chu an Lal fapa thattu a lo la awm tak hlauhin tiin an zawng vel a. Liandanga chhuara lo ṭhu reng mawngahte chuan meiin aa hliau ṭhin a, mahse amah chu an hmu thei hauh s lo. Liandanga hian, Aimitthm a neih avangin a zawngtute mit hi a vai a, an hmu thei lo a ni.

Nakinah chuan Liandanga chuan, "Tiphûl râlho, in Zang-Van-Tha, in lal lu chu hetah ka ṭhutbeh reng hi in hria em?" a ti a, a zuang chhuak nghal ta daih a.

Liandanga chu Tiphulah chuan a hrang nasa ta deuh deuh va. Chuvangin a ma tan pawh thil hriat theihna a mamawh bawk a. Nula hmelṭha zet mai Ngunnui a ngaizawng ta a, nula pawh chuan a ngaizawng ve hle bawk a ni. Zan rei tak tak thleng an inrim ṭhin a, an inhmangaih tawn hle a. Liandanga'n nula a va rim hian a haw lameh mi a that zing bawk a Tiphûlho chu a that tam ta hle a.

Vawi khat chu Tiphûlho chu an lal inah, Topumah zu an in hova, (ṭhukualin zu an in) Liandanga leh Lianchhawna chuan chutia Tiphûlho zu in chu an ruih hunah thah ṭeuhna hun ṭha niin an ring ta a. In chhungah Lianchhawna'n Khuang a beng a, Liandanga chu pawnah Ngunhnam nen a awm bawk a. Lianchhawna hi tu mahin zu inho chuan an hmelma Liandanga nau a ni tih an hre lova. Pitar pakhat erawh chuan Lianchhawna hi a lo hmu tawh a, ke zungṭang paruk a nei tih pawh

a lo hre chiang hle a. Zu hmun a Khuangbengtu chu, "Lianchhawna ke ngei a ni" tiin a sawi thin a; mahse zu inho rui leh lam vel chuan tumahin an ngaihsak bik miah lo mai a, hlim takin zu chu an in a, an lam bung bung zel a.

Chutia hlim taka an lam vel lai chuan Ni a lo thlangher a, zanriah chhum hun velah chuan an rui ta hle mai a. Lianchhawna khan Khuang chu ring fahran hian a han beng pawm mai a, rang deuh maiin Liandanga kha a lo tlan lut a, bangchhak bangthlang a paho zurui lam lai leh zu sem veltute chu Ngunhnam chuan an sat ta hmiah hmiah mai a, tam tawk an that a, mi thenkhat an tlan chhuak hman a, midang zawng chu an sathlum ta vek a. Tichuan Liandanga leh Lianchhawna te unau chu an haw veleh ta a.

Tiphûlho chu a khuain an inkhawm a, ro an rel ta a, "Liandanga hi kan khuaah hian zanah a lo kal fo ṭhin a, hei mi pawh tam tak a that tawh a, tu lnah nge a luh ṭhin tih hriat nân, In tinin zanah mahni kawtkaiah zantin vut phul ṭheuh tur a ni, tichuan Liandanga lenna In chu kan

hre thei mai ang," tiin ro an rel ta a. Tichuan zantinin Intinin an kawtkaiah ṭheun chuan vut chu an phul ta a, chu chu khawvar veleh Tlangval hovin an endik vek ṭhin a. Chutia vut phul an han endik chuan Ngunnui te kawtkaiah chuan Liandanga hniak chu an hmu ta fo mai a. Liandanga hian a lut lamah chuan hnungzawngin vutah chuan a kal a, tichuan a lut lamah chhuak lam hniak a awm ṭhin a, chhuah lamah lut lem hnu a awm ṭhin a, an hual fuh thei ta hauh lo mai a.

Tukkhat chu a ngaihzawng Ngunnui nu leh pate chu Vaihlo bal turin zing takah khawvar fel hmain an ṭhawkchhuak a. Liandanga leng haw lam khan mithah tur a zawng leh a, Pitar leh Putar Vaihlo bal tur chu a hmu fuh ta hlauh mai a, Ngunnui nu leh pa tih hre hek lo, a that ve ve ta mai a. Zan tlaiah chuan a ngaihzawng chu a va rim leh ta a. Ngunnui chu a hmel a hlim vak lova, "Liandang, tukin zingah khan mithah i nei em?" tiin a zawt ta a. Liandanga chuan, "Vawiinah chuan mithah ka nei vak lo, zingah Pitar leh Putar ka that a, chu chu a ni mai" a

ti a. Ngunnui chuan, "Tun zinga Pitar leh Putar i thah kha ka nei leh pa an ni asin," a ti hmak ta a.

Hemi zan hian Artui an tah a, Fachangbuh leh Artui an di lum bawk a, an ei dun a, an in bam tawh vel a, hlim takin an inkawm a, Ngunnui chuan, Liandanga chu zu a pe a, a zawi.in a dang a pe leh zel a, nakinah chuan a rui ta hle a, an mu a an inlum a tui takin an muhil dun ta a, Zan thlah chuan Ngunnui chu a rukin a tho va, an kawmchhakpa hnenah a va kal a, "Liandanga hi ka lo kuai bet tlat ang a, khawvar veleh lo hual ang che u," a va ti a. Liandanga bulah chuan a mu leh ta a.

Khawvar hma chuan Tiphul paho chu an inzawmkhawm hawm a, Liandanga ri hna in chu an hual ta vek a. Putar pakhat erawhchuan, "Kei chu ka chak tawh si lova, kawtchhuah atangin ka lo chang mai ang e," tiin maufei zum chawp nen a lo chang ve a. Khua chu a lo var ta a, Ni chhuah dawnah chuan, "Liandang, lo chhuak rawh," tiin a hualtute chuan an han au a. Liandanga chuan, "Ka nupui nen chaw kan in

barh mek," tiin a chhang a. Tiphûlho chuan "Liandang lo chhuak rawh," an han ti leh a, Liandanga chuan, "Ka sam ka knuih mek." a ti leh a. Chutiang chuan an ko nawn leh ţhin a, Liandanga chuan, "Hren ka kaih mek, Ka nupui nen kan inkuah mek," tiin a chhang zel a. Nakinah chuan, Tiphûlho chuan thinrim fe hian, "Liandang, lo chhuak thuai rawh," an rawn ti leh a. Chuta Liandanga chuan, "Kha le, keimah Liandanga ka rawn chhuak e," tiin bang-chhak leh bangthlang chu a han tlawh thla a. A hualtute khan bangtla chu an hnungzawng an lo chhawn hman a, tumah a delhhlum lova, Liandanga chu a han zuangthla a, amah hualtute chu tam tak a tihlum a, tam tak a hliam bawk a. Kawt-chhuah lamah a tlan ta a. Chutia a tlan lai chu Putar khan maufeiin a lo khawh a, a kheimit bulah kher a khawhtlang hlauh mai a, a tlan thei ta lova. Chutih lai tak chu Tiphûlho khan an va bei a, Liandanga chuan a ke na chung pawh chuan mi ţhenkhat chu a lo tinlum hman leh a, mahse a tawpah chuan an man ta a.

Tiphûlho chuan, "A nih leh hei Lian-

dang, kan nu leh pate lu tam tak i la tawh a, nang pawh pasaltha i ni a, tunah chuan kan kutah i awm ta a, kan sawisa ve dawn che a nih hi," an ti a. Liandanga chuan, "Ni teh reng ele, in chhungte pawh tam tak ka that a, nangni pawhin in duh duhin min sawisa ve rawh u," a ti a.

Tiphûlho chuan Liandanga chu Thing-ah phuar betin an zawn a, nasa takin an sawisa ta a. Nakinah chuan, "Nu leh Nula zawng zawngin Liandanga mitah tuibur al leih theuh tur," an ti a. Nu leh Nulaho chuan Liandanga mitah tuibur al chu an leih ta vek a. A tawp berah a ngaihzawng Ngunnui hun a lo thleng ve ta a, a ni chuan, "Ka leih sual" tiin Liandanga mit-ah ni lo, a biangah a leih ta a ni.

Liandanga chuan, "Ka thih hmain hla ka han sa rih ang chu?" a rawn ti a. Tiphûlho chuan, "Ni e, i duh takin sa rawh" an ti a. Liandanga chuan ti hian a rawn ti ta a ni.

Ngunnu dawngphah phah law,
Lum lang Bawikualah;
Kapchin, Darvang ka phaw lovin nitin,

SENHRI PAR

Sahlai ka hmuh nakah kal law,
Sungtawl ka hma ai a.

A hmei a pa doral nitin tawn zelin,
Phaw leh nam lo paw'n ka hmaan,
Lungmuangin Lanu an kal ṭhin,
Lungrun dawngphah chu phah la.
Chham ang zal tawh nang e.

Ka nu ka ngai ka ti, nu tak tak ngai
ing maw?
Sungcher U ngai e, kei chu kirthiam
(sihlah ngaiin;
Ka Tluangthang ka pa nih e,
Râlram rem lai ka hnuah e.

Ka nu ka ngai, nu tak tak ngai em ni le?
Sungcheri U ngai e, kei zawng kir
(thei ka ni ta love;
Ka pa Vanhnuaithang chuan,
Ka fam hnuin râl lo rem teh se.

Chumi hnu chuan Tiphûlho chuan Liandanga chu tlahthiin a nungchungin a tisa an hlepral ta vek a, huaisen takin a thi ve ta a ni.

Liandanga a thih tih a nù leh paten an lo hriat chuan, a nu chuan a pa hnenah, "Liandanga t'uka mihratkhawkhêng i man a, i thah loh chuan ka hnenah i mu thei lovang," a ti ta chat mai a. Chuvang chuan [illegible] pa chu a nupui bulah kumtham a mu lo [illegible] Makinah chuan Liandanga [illegible] a mihrat khawkhêng chu a va chhat [illegible] a, chu chu Liandanga phuba [illegible] ngaih a nupui chu a lo lungawi ta a, a bulah chuan a mu leh thei ta a, a "Thiamchhheh" leh ta a ni.

Liandanga hian an hmêlma Tiphûl râlho hi a remfel leh a, an karah inhmuhthiam lohna te zawng zawng a kiang ta a, an awm [illegible] leh ta a ni.

THU MAL HRILHFIAHNA:

Hmuithlur : La thlûrna, Lazai chat har tura thlûr, Lathlûr.

Aimitthim : Tnim lutuk, thil hmuhtir thei thei lo, **Aimitthlawn.**

Fachangbun : Buh hming, **Buhfai.**

Tlahtlah : Mauphel **suihhrim.**

Mihrat khawkheng : Mi **hueisen** chungchuang.

Thiamchhah : **Inremlo kara** inrem lehna, **Lungawi** lehna.

NGUNCHIANGI LEH HRETAIA

Ngunchiangi leh Hretaia hi khaw hrang a awm an ni a. an naupan lai aṭanga inhre ngai hauh lo an ni. Vawikhat chu Hretaia pa leh Ngunchiangi pa chu zu an in dun a, engemaw thukhawchang an sawi a Chutia an titi lai chuan Hretai pa chuan, "Nang fa i nei tawh em?" tiin a han zawt a. Ngunchiangi pa chuan, "Nei tawh e. fanu pakhat ka nei, nang tak fa i nei tawh em?" a han ti ve a. Hretaia pa chuan, "Nei tawh e, fapa pakhat ka nei," a ti ve a. Hretaia pa chuan, "I fanu chu eng ang rual nge a nih tawh" a han ti leh a. Ngunchiangi pa chuan, "A nula ṭan ve tawh, nang i fapa chu eng ang rual nge a nih?" tiin a han zawt let ve leh a. Ani chuan. "Ani pawh a Tlangval ve ṭan tawh" a ti a. An pahnih chuan, "Kan fate chu inneihtir ang aw" an ti ve ve a. An zu in hlim takin an zawm zel a. Nakinah chuan khua a lo tlai ta a, inkawm kham lo tak chung chuan an ṭhen ta a.

Nikhat chu Hretaia chu a pa chuan, "Nupui ka hmuhsak che a, a hmêl va en ta che" a ti a. Tichuan a insiam a; Ngunchiangi te khaw lam pan chuan a kal ta

a. Khua a va thlen chuan, Ngunchiangi pa chu Lal In bahzar (Sumhmun bulah a lo ṭhu a, Hretaia chuan, "Ka pu [illegible] nge lal In hi a awm?" tiin a han zawt a. Ngunchiangi pa chuan "C[illegible] mi [illegible] chu i va lian deuh ve, lal In kawt [illegible] a lal In awmna mi zawh [illegible]" tiin [illegible] chhang a. Thinrim tih [illegible] meng rum hle nghal a Hretaia chuan [illegible] awmdan a han hmu a, [illegible] chu [illegible] a sawh bur a, a chhîpeh [illegible] a [illegible] char char mai a. Ngunchiangi pa pawh chuan an kawmchar Khuangnui zik a bâwngpui Sava fu chu chak takin a lawn zur zur a, a han man ve ta mai a. An thil thiam chu an han lantir ve ve nghal mai a. Hretaia chu In chhung a lût ta lo chuan nulaho inkawmbahna a kal a a bul a dingin a va en ta reng a. Nguinchiangi kawikap tur chu Hretaia lamah ngawt chuan a lir ṭhin a, hei hi a tihluih vang pawh ni lovin a kawi hian Hretaia a pan ve reng reng niin a lang. A thiantteho chuan, 'Engahnge Ngunchiang, i kawi chu Hretaia lamah ngawt chuan i tihlum ṭhin, I ngaiẓạwng em ni?" an ti a. Nakinah chuan Hretaia pawh chuan, "Ngunchiang,

min ngaizawng em ni?" a rawn ti ve ta a. Ngunchiangi chuan zak deuh tak hian, "Ngai zawng e" tiin a rawn chhang a, an mit pawh a in tawk siah nghal a.

Nal ho inkawmbawh an ban hnu chuan, Hretaia chuan Ngunchiangi chu a rim ta nghal a. Ngunchiangi chu a chhungte'n Puanpui hnuai hian an thukru tlat a, mahse, a ni chuan a nun zawn chu meiin a dep pawp a, chutah tang chuan Hretaia chu a lo bah ru kiau mai a. Nakinah chuan a insûm zo ta lova, Puanpui chu a paih a, a lo chhuak a, Hretaia bulah ngei mai chuan a thu ta a. Mahse, Ngunchiangi hi a pa in a lo ral viau mai a, zûng turin a chhuak a. Sakeiah a chang a, In chu a hel ta vut vut mai a. Hretaia chuan Ngunchiangi pa awm dan chu a hre ru ve khiau mai a, In chhung atang chuan. "Kei chu mikhual-te awm lai a mahni'zia chhuah a, Inpui hel vut vut mai hi, ka zah zawng tak a ni," a han ti ngawt a. Ngunchiangi pawh chuan a pa chu a lo kamkhat ve bawk a. T'chuan a pa chu zak tak leh inthiam lo takin Inchhungah chuan a lo lut a, a zubel rawn chawi chhuakin Hretaia chu zu a zûk ta a. Hretaia chuan an rilru leh

awmdan a ngaihtuahin zu chù a in tam duh vak lova, rui khawpin a in duh hauh lova. Midang chuan an in bawrh bawrh a, an ruih tak fê hnu chuan Hretaia chu tihhlim tumin an zia chu a rawn chhuak tan leh ruai ruai mai a.

Chutah Hretaia chuan, "Kei chu mikhual zu kan zûk lai a, mahni zia chhuah khum fo mai hi thil zahthlak berah ka ngai thin," a han ti leh ngawt mai a. Ngunchiangi pa chuan. Hretaia chu a aiin fing zawk tih a hre ta a, "Kei chu ka rui ta viau mai, ka mut a chhuak ta, ti khan inkâwm ula, kei chu ka va mu teh ang," a ti a Pindan ah a lut a, a va mu ta daih a. Ngunchiangi leh Hretai chu duh tawkin an inkâwm a, an hlimin nuam an ti dun hle a, thinlung tak a induhna pawh an nei ve ve a.

Hretaia chu ni engemawh zât a cham hnu chuan a khaw lamah a haw ve ta a. Ngunchiangi chu a lunglêng thei em em a, chaw pawh ei lo leh hna pawh thawk lo chuan a mu ta reng mai a. A nu chuan, "Tho la, chawte ei rawh khai," a tih pawhin a tho duh hauh lo mai a,

Hla in a rawn chhang a-
Ka nu ka tho hlah law.
Chhun tiangin it rih lang;
Hringzûn a cham ka thlnah e,
Thai mei kâng bang.
Mi kaitho suh ka nu,
Zai rih nang e;
Hringzûn ka ngai em,
Thinlaiah mei kâng lang a cham e.

A nu chuan Hla bawkin a han chhang ve a-
Kha hlan nan nu nih chun mangfa (rak zem ai,
Rawl ei nguai mai tidai thanngai ka (ṭhul lo.
In nu hian Lalfa lo kherh ve,
Hringmi zûn uaiin;
Chaw ei leh Tuichawi ka ṭhulh ngai (love.

Nguuchhiangi chuan chutia a nuin a a han tih chuan Hla bawkin a rawn chhang let leh a-
Ka nu le aw, nan lên liau ka rak (nghal lo
Zûn nan ngaihah hi tin maw nan rak (um chiau.

SENHRI PA[illegible]

In lênlai hriain ka [illegible] lo ka nu.
Tiang hian maw zû [illegible] uai lo

Ngunchiangi chu [illegible] tih ngaihna an hre ta hauh lo mai a. [illegible] khawngaih si, chutia chaw [illegible] ai thei lova, a han awm reng mai chu an rilru a na ve em em a, a ngaihzawng Hretaia chu neihtir an tum ta a. Hretaia hnenah chuan. "I nupui Ngunchiangi r[illegible] [illegible] tiin thu an han chah ta hmiah mai a. H[illegible] taia'n a lo hriat chuan a pa hnenah a han hril ve a, a pa pawh chuan a lo remti a. Palaite an tirh hma chuan Ngunchiangi hruai tur chuan Hretaia te chuan, [illegible] tlangval an sawm khawm a, an han kai ta a. Ngunchiangi'n mikhual hmel a han [illegible] a, Hretaia nen an awmdun tawh dawn a ni tih a han ngaihtuah chuan a hlimin a lawm em em a, mikhualte chu a lo bo thual thuai hlawm a. A tukah chuan inneih ni an buatsaih a, a khuain zu leh sa nen hlim takin an chen mup mup a, mitin mai chu an tlaiin an puar a, hlim takin chumi ni chu an hmang tlingtla ṭheuh a ni. Chutia an inneih zawh chuan, a tukah Hretaia te khaw lam pan tur chuan Ngunchiang

chu a inbuatsaih a, a thawmhnaw ken tur te a siam fel a, a kawibawm a chhawm bawk a, tichuan hlim takin an kal ta hlawm a.

Hretaiate lnah chuan hlim takin an khawsa ta a. Nakinah chuan fapa duhawm tak mai an nei a, a hmingah Ngunkâra an sa a. An chhungkua chuan an lawmin an an duat em em a, Ngunkâra pawh chu naupang duhawm tak a nihna angin a lo thang lian va zel a.

Hretaia hi zin chhuak mai a nih avangin zin hi nuam a tih zawng tak mai a ni a. an Bawi hma hian sumdawngin zin chhuah a tum ta a. Chawngluphira khuaah a han kal a, a hmeltha bawk a, Chawngluphira chuan a lo lawm hle a. Duhsak takin zu a lo zûk a, Upateho nen zu chu an in ta mup mup mai a. Hretaia chu a rui ta hle mai a, "Min ngaithiam teh u, ka mut a chhuak em mai, ka han mu lawk teh ang" tiin a mu ta a. Chutia a muhil chu a thi ta nghal reng mai a, an dawihlum a ni. A nupui Ngunchiangi hnenah chuan, "I pasal a thi" tiin an chah a.. Ngunchiangi chu a lokal a, Chawngluphira chuan a lo ti tha leh hle a, a pasal ruang a hmuh hma

in zu an lo zûk leh a Nguncniangı chuan ..iru nei ranin leh fıng takin an duhsakna ..hu lawın âwm takin a pawm zel a Ral ..cha (Leir..whchın Belpui) a an zu chu ..amısak nan Dâwnîh an han fawhtır dawn a Ngun..hiangı n dàwn a han fawh ..awn chih chuan, Dâwn bul a, amah ..chumhlum tur a, an tıh Rulngân lo biru chu a ... hnıu ta a, "A lum em mai, khaw ngn ka thuam hı kan phelh rıh ang e," tın zu dawn fawp lo chuan a han dinḫ chhuak a

A puan beh chu phelhin kânchhukah a han bât a, chu veleh rang takin vansang a Muvanlai a lo bir vang vang a, a rawn kawk kaw lêk lauh lauh mai a, zudâwn bul a Rulngân lo biru chu a rawn chilh chhuak ta nawk mai a, chhuat laih chuan a han chîng vêl a, a chilh hlum ta der mai a. Chawngluphîra chuan Ngunchiangi chu ka hneh lo tih a in hre chiang a a zak ta hle a.

Ngunchiangi chuan a pasal Hretain ruang chu a han en ta a, Tuithawltê fiana an siam ṭhin hian tui leh Buhfai a kenga, ti hian hlain a han chham a.

Tangsai nem pum ... tho la ni chhunah,

Thlir sen sou mikhual nih kan thleng
kan rûn daiah.
I lalpuan dungchhir nen chuan, ṭho la
I rûnpuiah an nghak reng che
chhingkhual ten

tiin buhfai leh tui chu a han theh a, Hretaia chu a rawn hahchhiau ta dawt dawt a, "ka hnar a za ka mu thei lo" a ti a, a rawn harh chhuak ta hlawl mai a. Tichuan an nupa chuan an khaw lamah an haw ta a.

Hun reife an in lama an khawsak ho hnu chuan Hretaia chu a zin chhuak leh ta a. a kalna apiangah nula hoin an lo ngaizawng in an lo kawm ṭhin a, Hretaia hian sâwn pawh a thlâk hnem hle a ni. Chutia a zin chu an khaw lam panin a haw ta zel a, kalkawng chuan Thlawhhma a paltlang a. Lovah chuan Zâlhrla nu leh fate, nula pahnih an lo feh a, Hretaia chuan an zawn a thlen chuan, "Hlo in thlo a ni maw?" a han ti a. Anni chuan "aw" ti chauh in an chhang a. Hretaia chuan a kalpel zel a, vau a thlen chuan a ṭhu châwla. Zâlhria nu chuan a fate hnenah, "Kha mikhual kha a hmêl a va ṭha em, hla kan in phuahsiak ang u," tiin a han rawt ta phawng mai a. Tichuan Amahin a han phuah hmasa

ber a.

A khi sirh serh e ka nu hawi ê lêng cho a
An ih le maw an zâlah e zei mangmanh hna?

A khi, vâlmawi zalêng dangten an cho chu
Tawnmangah tal rauthlâin min chhai ve se.

A fanu upa zawk chuan a han phuah ve ta a.

A ho si maw ka ral i e kalnâk thlai mai
Tizung le a hnak thlâi rem nguntlung bang hring.

A tu val chu ni maw teh reng lo kal chu
A sakruang leh hmêl reng a mawi hluan e.

a han ti ve ta a. A naupang ber chuan a phuah duh ve ta tlat lo mai a. A nu leh u chuan vuak tumin an ûm ta a, thlawhlaiah chuan an in ûm kawi ta zak zak mai a. Nakin ah chuan a hah lutuk chu a ṭhu ta tawp mai a, a nu leh a u chuan hla phuah tur chuan an phût tlat si a. A han ṭhu hah dam a, zawi muangin hetiang hian a han phuah ve ta a.

SENHRI PĀR

Nite tlą lai, lungfiang tlangin va dawn u,
Hlawndawhthang ka biak hlânah muailiam
tuan ai.

Turnipui liam tur va kham u, râltiengah
A ṭhaval anka biak lohvin zamual liam e.

Hetia an tih vêl lai hi Hretaia hian vau aṭang in a lo hmu ru reng mai a. Chutia hla an phuah vek hnu chuan Zâlhria nu chuan, "Fa -te u, kha mikhual tlangval kha i ûm ang u," a ti a, Tichuan an ûm ta a. Hretaia vau a lo chawl reng chu an han hmu ta nghal a, an zak lutuk a an kut zungpui an seh ṭham hlawman ti. Chutichuan Hretaia zin haw chu an nufa rual chuan an zui haw ta hlawm a. Khua an thlen chuan Hretaia chuan an Inah a luhpui vek a. Zan mut a lo hun dawn a, Hretaia chuan, "Ngunkara nu, zanin chu Zalhria te nufa rualin Chhiarpui (Khumpui) nghak sela, nangni nufa chu Chhiarte (Khumte) nghak ang che u," a ti a. Zalhria nu chu Ngunkara Pawngmawng (Dar khuang) an manh (Manah an pe) a. Nguncħiangi chu a thinrim hle a, tihian Hla in a han thlauh a.

Ngunkar a chawi hmasa, chhiarte
(nghak ti chu,
Kan tlang ngaihah ngaknu maw an lung
(lian lai.

Hraichawi hmasa Ngunkara chhiarte
(nghahpui chu,
Lanu lung lian dal rual ang,
Vangkl aw zauah.

Ngunchiangi te nufa chu a pate In lamah kal an tum a, an chhuak ta a. Dai an thlen lai tak chuan Zâlhrianu chuan Ngunkara Pawngmawng kha a vaw ri vak vak a, a ri aṭang chuan Ngunchiangi chuan Ngunkara Pawrgmawng ngei kha a ni tih a hre nghal mai a. Thinrim zetin a va lêt leh a, "Tunge Ngunkara Pawngmawng tum" a han ti a. Zâlhria nu chuan–

Ngunnu nan darte deng lang,
Vaihaw parin;
A ngai duh lo, nan hna rak chhawn
(hlah u.

Ka chhâi zel dawn dawhsanah,
Ngunkara dar;

Beng dawh lo u, a ngai nuam lo
(leng zawng chuan

Ngunchiangi te nufa pawh chu a pa-
te khaw lamah chuan an haw ta bik lova,
chhungkua hlimtlang takin an khawsa hc
ve leh ta mai a.

Hretaia ta chhungkua chuan Bawi ar
tum ta a. An Bawi hmain Sumdawng a
zinchhuah a tum a, Pheihlek khua-ah a
han kal a, Pheihlek nulaho hian Hretaia hi
an hmu chak em em a, zing a, an feh-
chhuak tur pawh hian an nute hnenah,
"Ka nu Ngunkara pa a lo haw chuan fik
(Changtum) in min lo ko vang che," an ti
ṭhin a. Pheihlek khuaah chuan tlai lam
deuhah Ngunkara pa chu a va lut ta ngei
mai a. In pakhatah a lut a, nu ber hian
Chawhmeh chhum turin tui a lo chhuang
a, Ngunkara pa chuan a thuam a nghat
fel a, a neitunu tuihâng bêl chu a tihso
sak ta bawrh bawrh mai a. Nu chuan a
a, a chawk a chawk ta mai a, a fate koh
nachâng reng reng a hre ta lova, Ngun-
kara pa chu feh haw hun dawn chuan, "Ka
hah deuh e, ka han mu zâl teh ang,"
tiin kawnghar lamah a mu ta daih a. Nu

laho feh chu an rawn haw a, an kawmchar lam a Ngunkara pa muhil (der) chu han hmu ta a, an nu hnenah chuan, "Engahnge ka nu Ngunkara pa lo thleng reng si min lo koh loh?" an han ti a. An nu khan a tuihâng so kha ala buaipui reng si a, a fate biak pawh chu a hre chang tawh lova, tuihâng chawk pahin, "So law, Phul law" a la ti mial mial reng a. Nulaho chu tui lumin an han insil zo sauh sauh a, an inchei ve ta vang mai a. Ngunkara pa mu chu, "Tho teh khai, Ngunkara pa zu in teh ang u," tiin an kaitho a, zu chu an rawn la chhuak a, hlim em em maiin an in hova. Ngunkâra pa chuan:.

Nan khaw chhosang kawngkai lai,
Lungmuangin;
Thli aw hnawm bang ka hran lo,
Saivang sinah.

Lungmuangten in vangkhaw chho-
(sang ka rawn kai,
Min len lut se, Thlifim hian Bawih-
(tei run ngeiah

Zu bel dang an rawn la zel a, zu

chu an zo thei ta reng reng lova; ni eng-emaw zat ial hnu pawh chuan zu dang an sa belhin a thlum hman zel a. Ngunkâra pa chu a haw thei ta lawk lova, a cham rei ta hle a.

Chutia Ngunkâra pa zin a thang rei tak em avang chuan Ngunkâra nu chuan thu a chah ta a, "Ngunkâra pa kha lo haw tawh teh se, kan zanchhum tur (Bawi-na tur Vawkpa) Vawkpa kha a thi e," tiin mi a tir a. Ngunkâra pa chu haw tur chuan a insiam a, Pheihlek nula khan a thlah ta a, dai an han pelh chuan nula chuan-

A khi tlangsang leh mualte na va
(liam lai,
A hitin cham kai ai, lam lang ka sinah

A khi mualpui i liam tur reng chu,
Cham rih mai la, i lam dun zel ang.

Ngunkâra pa chuan hla in a han chhang ve a-

A khi tlangsang le mualte ka va liam
(lai,
Lengnu an vel a nei nih, zai ka tlai e.

A khi tluangpui ka liam mai tur chu,
Lanu ho z innawmten b nah min vuan
(un (

A kal liam thei bik lo, nula chuan a chelh a, an kir leh ta.

Ngunk ra nu mi t'rhte chu. "Kan Vawkpa thi tawh chu lo haw mah ila, engtinnge ka tih bik ang, a sa lo chan ula, kawmchhak kawm hlangte lo hleh rawh u," tiin a chah lêt a

Ngunchiangi chuan Putarho a sawmkhawm a, In hnuai a Vawkpa thi reng sa chu an chan dawn a, Ngunchiangi chuan, "Pute u, lo ngawi rih lawk rawh u," tiin hetiang hian hla a han chham a-

Thauhlawng aw zeiah dah maw tleilai
(na za l
Hretai tluangah chhawhraw liau a tlung
(kan awrh lai lo maw.

Engvang tak chuan maw i fam le
(Vawkpa lian,
Hretaia chhingkhual kal nghak rih
(ang aw.

a ti a, buhfai leh tui a han thah a, Vawk-pa chu a rawn nguk a, a kawfik ta dut dut mai a, Putar ho chu hlauin an tlan phar ta dâwr dìwr mai a. Thinrim fe hian "A chu Ngunkâra nu mi tihduhdah zia chu," an ti nang nang a.

Ngunkâra pa chu Pheihlek khuaah khan an zu in an la tawp thei lova. a la cham ta reng a. Ngunkâra nu chuan thu a rawn chah leh ta a, "Ngunkâra pa kha lo haw rawh se, kan tlangphel tur Sechal (Bawina a talh turin kha a thi e," tiin a chah a. Ngunkâra pa chu haw turin a in siam a, nula, khan a thlah leh ta a. Kawtchhuah an han pêl chu nula chuan-

A khi tlangsang le mualte na va liam
(lai,
A hi fin châm ko ai, lâm lang ka sin ah

A khi mualpui i va liam tur chu,
Châm reng mai la, i lâm dûn zel ang.

a han ti leh ta a.
Ngunkâra pa pawh chuan-

A khi tlângsang le mualte ka va liam lai
Lêngnu ân vel a nei nìh, zai ka tlai.

SENHRI PAR

A khi mualpui ka va liam tur chu,
Lanu hawihhawm ten chawnbanah min
(vuan.

A han ti ve leh a Nula chuan Ngunkâra pa banah a vuan tlat a, tichuan an lêt leh ta ngo nge a. Ngunkâra pa chuan an tiang phel Sechal thi chu. Ngunkâra nu hnenah chuan, "A thi tawh chu engtinnge ka tih bik ang, a sa kha lo chan ula, kawmchhak kawmthlang lo hleh rawh u," tiin a chah leh ta a.

Ngunkâra nu chuan Sechal sa chan tur chuan Upaho a sawmkhawm leh a. Upaho sa chan tur a, kawmhnuai a Sechal tlu reng bul a, an awm lai chuan Ngunkâra nu chuan, "Pute u, lo ngawi rih lawk rawh u," tiin hetiang hian a han chham a-

Tumlian aw zeiah tleilai nai zal,
Hretai tluangah Chhaw a hrawl liau,
A tlun kan awrh ai lo maw

Engvang kher nge maw i fam le,
(Chalsial
Hretaia chhingkhual kal nghak rih
(ang aw.

Ngunchiangi chuan Sechal thi reng chu tui leh buhfai a han theh a, a lo nung a, a ohit ta dur dur mai a. Putar ho khi kâwm kârah a dang bet ta reng a, "A chu Ngunkâra nu min tihduhdahzia chu,' tiin an phun leh nang nang a

Nakinah chuan Ngunkâra pa zin chu a haw ve ta a. Pheihlek nula khan a thlah a, Ngunkâra pa chuan an inah a hruai lut ta a. Zu a zûk ve ta a. Zu tui tak tak a rawn phawrh chhuak a, ṭhian dang te pawh Ngunkâra pa zin haw lawmin an lo-kal a, an zu bêl an rawn keng ṭheuh bawk a, hlim takin zu chu an inho ta mup mup a. Ngunkâra pa nula rawn hawn chu midang chuan an hmu ve thei hauh lova, "Ngunkâra pa, khawnge i nula rawn hawn chu mawle?" tiin an zawt ṭhin a. A ni chuan, "Hei mawle" a ti a, nula darah chuan a han beng ri thawk thawk a. A benri chu an hria a, mahse amah chu an hmu thei si lova. Ngunkâra pa a meng rei ta bawk a, a mut a chhuak ta hle a, a han chhing sawk a. Chutihlai chuan a nula hawn kha nizungah a lawn a, Ngunkâra pa chu a thi ta a. Ngunchiangi chuan.

Zu na ri maw o, na ri maw e,
Zu na ri maw,
Maupeng thlawr zu na ri maw
A tlai misung

Ningzu i rui em ni, rui em ni ningzu,
Dawnkuang fawh ningzu i rui maw,
A thaval chungchuang.

a han ti a, chumi hnu chuan

Raizâwt sekawn ka sian lo.
Lut e, dawn lang.
Lêngzûn sekawn the ve te laipei
(Saihniar.

Ka kut nêmin ka dawm che, i na em ni?
Rawn tho mai teh,
Lêngzûn ngai i nih chuan.

a han ti a, Ngunkâra pa chu a lo tho hlawlh mai a.

An bawi ni tur chu a lo thleng dawn ta a. Hretaia hi a hmelṭhain a to bawk a. Nulaho hian an ngaizawng nasa êm êm a, khawtin deuh thawah nula tam tak hnenah fa a nei ṭeuh a, mi nu pawh tam tak a

uire sak a ni. An Bâwinaah chuan hmun hrang hrang a, a fate a chahkhawm vek a, Ngunchiangi unaute Hlawndawhthanga, Laicherhnawma leh Zahrama te pawh an sawm a, an lo tel thauhva. Hlawndawh thanga te unaute hi an lo kal dawnin an puin "Sa thin paw (Sakawchhung) min rawh hawn ang che u" tiin a chah a. Chu chu Hlawndawhthanga naute pahnih chuan an hre rân mai a, an pa chu sa kawchhung hawnsak ngei an tum a.

Bâwi dawn zanah chuan an khuang kung vawkpa lian chu Laicherhnawma'n a seh ta a. An hual a, an kaphlum te nghal a. Zan tlai deuhah an zan chhun tur Sechal Zahraman a seh ve leh a. Zahrama pawh chu an hual a, an kaphlum ve leh ta a, Hlawndawhthanga chuan a nau te pahnih mualphotakan an thil chu pawi a ti in a thinrim êm êm mai a, han chet zui ve mai a duh a. Mahse, Mipuiin an hual hneh si a, a chet phawt chuan a thi ve ngei dawn a.

Ngunchiangi chuan Hlawndawhthanga dinhmun chu a hmuhin:

Va ti hlah law ka ti a e, na dun ri lo
Lâi in tung rel hrin lovin, Zahram ril ai

Ka biah thu reng tluangtan a dawng
thiam lo,
Run rem hman lovin zahrama fam ta e.

Mualah kan pho thla leh ngai Laicher-
(hnawm nih
Hlawndawhthang, tlang thlalangah,
Kiva bang zuang.

Mualah min pho ta ngei e Laicher-
(hnawman
Mu ang thlawk rawh Hlawndawhthang

Hlawndawhthanga chu Savaah a chang a, Mipui kar aṭang chuan a thlawk bo ta daih a.

Hretaia khan fa a ngah hle a, Hmarnu hnenah Martea leh a farnu Darkaikili a nei a, chumi te Unau pawh chu an Râwi na a tel turin a sawm ve a. Hemi te Unau hi an hmêl a thain an duat hle a, Thawmhnaw pawh Lal neih ang kimchang takin a pe a Hretaia chuan a fate lo kal a piang chu Sechalin a lo thlahual zel a. Martea te Unau an lo kal in kawtchhuahah an thuam an hlip a, thawmhnaw chhia chhia in bel in an lo haw ve a, an pa chuan a lo zahpui deuh

va, Arpa in alo thlahual a.

Hretaia leh Ngurchiangi te Bawi ni chu a lo thleng ta a, Nula leh Tlangval ho chu zu leh sa ei leh in in an lâm ta mup mup a, an hlim hle hlawm a. Martea pawh chu a in sum zo ta lova, "Ka han lâm ve teh ang a ti a, a va lâm ve ta a.
Nula ho chuan hla in:-

Marte biu beu na lawng nak khua hla
varmar kan pam, kan tawng le chi.
Manzu dah lovin.

I lenna khua a hla e, Hmar tlangvala,
Min dem lo la, chaltui ningzu dawn
(lovin.

Martea chuan hla bawk in a han chhang ve a;

Ka nu chu Marte ri ngai e hêr hni
ai feng chumchi kaih le neih hlei
tlem, Marte ka nu.

Hmartlang lengnawn ka chûni nu lo
ni e. A dual bil lo a chumchi leh
nemrâng puan.

Nula ho chuan hla in an chhang leh a:-

Zu na ri maw e, na ri maw e,
Zu na ri maw,
Maupeng thlawr zu na ri maw
A tlai misung

Ningzu i rui em ni rui em ni ningzu,
Dawnkuang fawh ningzu i rui maw,
A ṭhaval chungchuang.

a han ti a, chumi hnu chuan

Raizâwt sekawn ka sian lo,
Lut e, dawn lang.
Lêngzûn sekawn the ve te laipei
(Saihnar.

Ka kut nêmin ka dawm che, i na em ni?
Rawn tho mai teh,
Lêngzûn ngai i nih chuan.

a han ti a, Ngunkâra pa chu a lo tho hlawlh mai a.

An bawi ni tur chu a lo thleng dawn ta a. Hretala hi a hmelṭhain a to bawk a. Nulaho hian an ngaizawng nasa êm êm a, khawtin deuh thawah nula tam tak hnenah fa a nei ṭeuh a, mi nu pawh tam tak a

uire sak a ni. An Bâwinuah chuan hmun hrang hrang a, a fate a chenchhawm vek a, Ngunchiangi unaute Hlawndawhthanga, Laicherhnawma leh Zahrama te pawh an sawm a, an lo tel theuhva. Hlawndawh thanga te unauho hi an lo kal dawnin an pain "Sa thin paw (Sakawchhung) min rawh hawn ang che u" tiin a chah a. Chu chu Hlawndawhthanga naute pahnih chuan an hre rân mai a, an pa chu sa kawchhung hawnsak ngei an tum a.

Bâwi dawn zanah chuan an khuang kung vawkpa lian chu Laicherhnawma'n a seh ta a. An hual a, an kaphlum ta nghal a Zan tlai deuhah an zan chhun tur Se chal Zahraman a seh ve leh a. Zahrama pawh chu an hual a, an kaphlum ve leh ta a, Hlawndawhthanga chuan a nau te pahnih mualpho taka an thi chu pawi a ti in a thinrim êm êm mai a, han chet zui ve mai a duh a. Mahse, Mipuiin an hual hneh si a, a chet phawt chuan a thi ve ngei dawn a

Ngunchiangi chuan Hlawndawhthanga dinhmun chu a hmuhin:-

Va ti hlah law ka ti a e, na duh ri lo
Lai in tung rel hnin lovin, zahram ril ai

Ka biah thu rong tluangten a dawng
thiam lo,
Run rem hman lovin zahrama fam ta e.

Mualah kan pho thla leh ngai Laicher-
(hnawm nih
Hlawndawhthang. tlang thlalongah,
Kiva bang zuang.

Mualah min pho ta ngai e Laicher-
(hnawman
Mu ang thlawk rawh Hlawndawhthang

Hlawndawhthanga chu Savaah a chang a, Mipui kar aṭang chuan a thlawk bo ta daih a.

Hretaia khan fa a ngah hle a, Hmarnu hnenah Martea leh a farnu Darkaikili a nei a, chumi te Unau pawh chu an Bâwi na a tel turin a sawm ve a. Hemi te Unau hi an hmêl a thain an duat hle a, Thawmhnaw pawh Lal neih ang kimchang takin a pe a Hretaia chuan a fate lo kal a piang chu Ṣechalin a lo thlahual zel a. Martea te Unau an lo kal in kawtchhuahah an thuam an hlip a, thawmhnaw chhia chhia in bel in an lo haw ve a, an pa chuan a lo zahpui deuh

va, Arpa in alo thlahual a.

Hretaia leh Ngunchiangi te Bawi ni chu a lo thleng ta a, Nula leh Tlangval ho chu zu leh sa ei leh in in an lâm ta mup mup a, an hlim hle hlawm a. Martea pawh chu a in sum zo ta lova, "Ka han lâm ve teh ang a ti a, a va lâm ve ta a. Nula ho chuan hla in:-

Marte biu beu na lawng nak khua hla varmar kan pam, kan tawng le chi. Manzu dan lovin.

I lenna khua a hla e, Hmar tlangvala, Min dem lo la, chaltui ningzu dawn (lovin.

Martea chuan hla bawk in a han chhang ve a:

Ka nu chu Marte ri ngai e hêr hni al feng chumchi kaih le neih hlei tlem, Marte ka nu.

Hmartlang lengnawn ka chûni nu lo ni e. A dual bil lo a chumchi leh nemrâng puan.

Nula ho chuan hla in an chhang leh a:-

Marte biu beu na mui hmel lawng tha
(pan mang.
Diar i kaih law ami zawng kan lem-
(thluk ngha chu

I sakhmel zawng a mawi chuang e Vala
In chei parh la rgaihno i bei rgei ang.

Martea chuan hla in a han hlawi leh a:.

Ka nu chu Martea si ngai e herhhri a
(a feng.
Chimimpi le Hnahlun tlawr e ngai ka
(sem nak

Ka nu chu Hmar Fenphal fang ani
(rgei e
Ka chhuahna erawh Lalfa mi tha chhung

tiin a pa a han chal ngat a.

A thawmhnaw kha a chhe si a, nula ho chuan "Marte nang chu khi hmaih va lâm rawh" tiin an kiang a, lâmve an rem ti lo zel a. A pa chuan a lo zahpui deuh a, "Marte, nang chu hâr va fo rawh (mei va vil rawh)," a ti ta a Marte chuan ruai mei chu a vil a, a thut chhan ta rân mai

a. Martea farnu Darkaikili kha a lungni lo hle a, a nuar lui ta tlat a, "Kan nu Ngun chiangi kan hmu a, a tlangsen tawmliau (Thisen) min rawn put (pa) rawh se," a han ti ngat a Ngunchiangi chuan, "E khai Kaiman ka pe ang e," tiin thisen chu a rawn la chhuak a, a han pek pah chuan "Hmarin englaiinnge Tlangsen tawmliaute in awrh ve ngai?" a han ti a. Darkaikili chuan, "Ka nu, nangin hai hi a tak leh thil lian thanah i ngai a, Keini chuan ka pa zarah hetiangte chu Ar chawah alawm kan fah chu," a ti daih mai a, a la duh ta lova. Darkaikili bawk chuan, "Hei, kan nu Ngunchiangi kan hmu a, Thihni (Pawnfen) min put rawh se," a ti leh a. Ngunchiangi chuan, "E, a duh chuan ka han pe ang e," tiin Thihni chu a va la a, "Hmarin hetiang Thihni hi englaiinnge in fen ngai?" a han ti leh a. Darkaikili chuan, "Ka nu, nang chuan hetiang Thihni hi thil ropuiah i ngai a, Keini chuan ka pa zarah hetiang chu thutdanah (thutpah) alawm kan hman mai chu," a ti a, a la duh leh ta lova.

Martea leh a farnu Darkaikili hian an pa Hretaia chu an chhuang ve hle a, mah-

se tun a, an Bawi lai a, an en dânah hian an lungawi lova, an huangtau hle a ni. Bawi ni chu a tawp dawn hnai ta a, Martea leh Darkaîkili chu daiah kalin an thawmhnaw ţha ţha kha an va inbel ta a. Darkaikili hian Hnika a fêng a Kawl-hni a chungah a fênthuah a, Chawngnak Kawrpumţial a ha a, Hrukkual bân tiat a tawn a, Puanţialbilh a sin a. Martea chuan Hrenâm pumţial a kaih a, Angki (Kawr) a ha a, Diar var êm êm a khim a Tawnloh-puan a sin bawk a. Chung an thawm-hnaw chungah chuan an thawmhnaw chhia khan an la in khuh a, tichuan lâm turin inchhungah chuan an lut ve ta a. Martea chuan:-

Bahnah duk dul ka ei nâk, chu ka
(paw chu,
Ka puan nemrang ka chhan u, ka
(hnâk lang lai.

Anhnah ka eina, chu ka pum len chu,
Min chhân u, ka puannem ka nâk a
(lan a ang e.

a ti a, a thawmhnaw chhia chu a hlip a,

Kanchhukah a bat a, a lám ta zek zek mâl a. A thuám a rúpui si a, nula ho kha an zak hle a.

Hretaia farnu tu, nula' chuan a lo ngai thei hauh lo mai a, hla in a rawn chhâng a-

Mau pheng thlawr zu lem le darkhuah
(chhiahchhung,
Chumchhi kaih le, neih hlei tlem Marte
(ka pu.

Nitin zu leh sa, sum leh pai tinreng,
Mi neih loh thleng a neitu chu ka
(pute

Nulaho chuan Martea chu an lâmpui ta tlut tlut a, tuibur hmuamtu reng a nghah a, tuibur dâwn fawhtir an tam bawk a, a kaah a leng lo thin a. Nula ho chuan Martea chu an thlah phal ta rêng rêng lo mai a, an lâm ah lâm mai a. Martea chuan nula ho chu duh tawk tawkin a lo khawih zel a. Tichuan hmun leh lawm takin, ropui leh sungsai takin Bawi ni chu an hmang liam ta a ni.

Bawi a tawp hnu chuan mikhual chu

an khaw lamah th[illegible] w ta duan duah hlawm a Martea unau enawh chu a pain a chelh a Siam thlahul tha lch ngat a. A châm chhunah hian nula hovin bawr nece h[illegible]. Martea chuan nula ho chu a nge[illegible] dettlat[illegible] a. Unau pahnih chu h hi a [illegible] ngai lova A farnu Darkaikim erawhchu a [illegible] ta a. Martea hian [illegible] a tum pawhin a nu Ngunchiangi chuan a phal lova, buh pawh a fun [illegible] ngai lova.

Martea chuan nula ho chauh pawh ni lovin mi nu chenin a ngai thei ta nua. a, a pa vâng'ai pawh khian hlalin a ngai a, hetiang hian tla a rawn vawrh chhuak ta a:-

Kha tlan ka pa kha [illegible] mi thang
(nan ti chu.
Ai, Keimah bang, thai nei lungngar
(thial va maw

Hmanah ka zuapa kha thanghlei [illegible]
(ti maw.
Siam ve tak maw lungphangin th
(nei vâk

A châm rei ta bawk a, tukkhat chu h[illegible]

turin a insiam a. a chhuak ta a. Hemi tuk pawh hian a nu chuan chaw a fun duh chuang lova.

Martea chuan a chhuah dawn chuan-

Ka kal ai lai, buhfun le lam chaw lovin
Sangthing vui Parte unau rawng ta
(ai u

Ka liam tang e, zingtianan chhuah-
(rawl lovin,
Sangthing ler a parthing iangin
(vul reng rawh u.

tiin nula unau pahnih a ngaih theih loh te kha a phuah ta a. Anni unau pawh kha Martea kal hnu chuan an lung a lêng em em a, engmah reng an ti peih lova, an mu zawi reng mai a. Ni a lo thlang-her a, zanriah chhum hun velah chuan ti-hian hla an rawn phuah ta a ni.

Nite ling leng ka zohah liam timh ai
(ngai,
Vaipum deng khuan tlungthla maw,
(Darkaikili ta

Tumpui a liam dawn e, thlang len-
(kawlah.
Darkawlthli u khen an min thlang tawh
(tak ang maw

Ngunachhungi leh Hretaia chu hlim takin an khawsa chho zel a. Nikhat chu Ni kaih thing an dim (Khuangchawi chhim) turin an kal a, an fapa Ngunkâra leh Hretaia farnu nula hmeltha dauh mai an hruai a. Nikin an va thlang a, mipui an lo tam hle a, zu leh sa an tam bawk a, nula leh tlangvalte bakah Pitar leh Putar chonin an ruin an in a, an tlai bawk a, an lâm mup mup mai a, nuam an tiin an hlim hle hlawm a. Hretaia farnu nula kha a hmeltha bawk a, Tlangval hovin zu in an hrai rui vak a, an pâwl hrawn ta luih luih mai a, "Tumahin sawi loh tur" an' inti tlat hlawm a. Nakinah hman Tlangval phutkhat dauh hian hla ... a rawn phuah ta a-

Amah chu bawm mi nung fa a ti lai,
Ai zan khatah sa bang sawmthum i
(thuan hna.

Lal fanu inti ngei mai khan,

Zan khatah ran ang mai in sawm-
(thumin ngai e.

a rawn ti ta a. Ngunchiangi'n a hriat chuan a thinrim ta hle a, hla in a han deng a-

Zahre fari Cherkil sem nak fam nih,
A chhuhmul a tlungin khuan tur a dir.

Hretaia fernu a Cherkili lo piang ve
(si hian,
A chhuhmulin khûp a thlenin nuthai
(chang rawh se.

Ngunchiangi hla hi a na fik fek si a, an buai zo ta, an inrem thei ta lova. Nakin-ah chuan Ngunchiangi chuan tlawmngaiin hetiang hian a rawn ti leh ta a-

Zahre fari Cherkil-sem nak fawm chu,
Thuam i thlakin rawng ai law, Keimah
(sinah.

Mim ang piang za, Zahrea leh
(Nguntesiri,
Thuam inthlakin min rawn pan la,
(Keima hi.

Khuangchawi nu chu [illegible] lo thleng a, Hretaia pawn chu a farnu an tih dan chungchangah khan a thinrim [illegible] tlat [illegible]. Khuangchawi nu chu Khuangfanpui chuan [illegible]ah an rawn zawn ta a nup mual mai [illegible]. Chutih lai tak chuan Hretaia chu a chhum a zintir vak mai a tumchh [illegible] thei ta lova. Hretaia chu Khuangah chuan a va lawn a, Khuang chung a, Khuangchawi nu mu chu a va pawl ta ngei a. Chhum zing pawn chu a lo kiang ve ta a, Khuangchawi nu khan a mu zangthal ngam ta lova, a bawkkhup ta tlat mai a, Hretaia chuan hla in

Chhum minmei ka zâm ter khua hawk [illegible]hri [illegible] hrawl,
Va si sawh se ka tiah ti [illegible] ai hawi.

Chhum leh romei a zâm nguai e ni [illegible]chhunah
Tanglai a pawmin ka [illegible]gai chiang e (Khuangchawi nu

Khuangchawi chu an zo ta a. Hretaia leh Ngunchiangi chu thinrim takin an haw ta a. An haw pahin Ngunchiangi chuan, Tulhri

(Nihrui) a dawk (chhat) ta a, chuta ṭang chuan ruah sur reng reng lovin, khua a khêng ta vang vang mai a. Mi zawng zawng mai chu an mangangin an buai ta hle mai a. Ruahtui tla miah lovin kumthum khua a khêng ta a ni.

Chutia khawkhêng chu a hreawm êm avâng chuan Lal ropui tak pakhat hian Ngunchiangi hnenah chuan dawvan a kai (Thupha chawi) a tum ta a, Zu leh Sarêp a keng a, a chhiahhlawhte hruaiin a va kal ta a. Ngunchiangi hnen ava thlen chuan a thiam ang tâwkin thu a han sawi a, ruah a sur loh chuan, mi tam tak an thih ngei dawn avângin biak lungawi a tum hle a. Ngunchiangi chuan, "Lo ṭin nga hmun min vahsak ula," a lo ti a. Tichuan Lo ṭin nga hmun chu an han vât zo thuai a. Ngunchiangi chuan, "Hâl fai vek phawt rawh u," a ti leh a. Lo vahchap chu a lo ro a, an hâlfai ta a Ngunchiangi chuan, "Buh tuh zo zêt ula," a ti leh a. Buh pawh chu an tuh zo leh ta mai a, Ngunchiangi chuan, "Luhka hlam kua a sei min dawhsak rawh u," a ti leh a, Luhka pawh chu hlam kua a sei an dawh zo leh ta a. Ngunchiangi chuan a khuate hnenah chuan, "Tual a

Thing leh Zu bêl in phote kha seng vek rawh u, ruah a sur dawn e,' tiin a han hrilh a. Nimahsela an khuahte chuan, "Khawiah khan ruah va sur suh," an ti a, an zawn duh ta hauh lova. Khua a lo tlai lam a, zanriah chhum hun vêlah chuan Ngaichiangi chuan puan a bilukhuh a, Hâi leh fang (Tuithawlfian leh Buhfang) kengin luhka chu a zawh ta a. A tawp a thlen chuan a han ding a, buhfai leh tui theh pah chuan-

Tur ur mar le ngai, thlanglei vân hram
(dengin,
Rawlsawm ka thlak law, ram rian ṭuan
(lai dah kan timh e.

Khawpui ri dur durin, ruahpui sur
(buan buan,
Malsawmna vur se, ka thlawhlai
(ṭuan tul hi.

a han ti chiah chu ruahpui vân ri awnin a sur ta phut mai a, amah pawh chu, In chhung a lût hman lovin ruah chuan a surh huh ta vek a. Khua a miten Thing leh Zu bêl leh puan an pho zawng zawngte

chu ruah chuan a ran huh ta vek a. Ruah a sur tak avâng chuan amah rawn pantu, Lal ropui tak pawh chu lawm em amin a ṭhuihruaite nên an haw ta a.

Ngunkâra pa chu zin chhuak mi anih vangin ṭumkhat chu a zin len ta a. Thur khuaah a han kal a. A va kal lai hian Thur lal fanu chuan pasal a lo nei dawn a, an lo in buatsaih nasa hle a. Lal fanu hi a hmelṭha hle mai a, Hretaia chuan a ngaizawng ru ta tlat mai a, a hnenah chuan "Nangmah hi a lawm nupui atan ka zawn che chu, pasal min neihsan dawn em ni?" a ti a. Hretaia hi a hmelṭhain a fel bawk si a, Lal nula pawh chuan a duh ta hle mai a, tichuan a pasal nei tur chu a ṭhuih ta a ni. Hretaia chuan nupuiah a nei ta nghal a, an khaw lamah a hruai haw a. In an thlen chuan Ngunchiangi chu a lo thinrim em em a, Kawngkaah a Thipui a vaw chat a, a vawr ta chur chur a. Chutah Hretaia chuan–

Puar tuk hlah Tialchiang khua ngai,
Thaihnih hrilthlem lengin maw, thai
khatah leng kai phan lo.

I vin lu deuh ka duhlai Ngunchiang,
Thai hnih thum chu ka phâng num
(maw val hian.

Vawr sen sun lang awih na'thi, kei
(chham leng a ti tir,
Thang law seh tin ka sian hran.

Kei mi lan duh lanu vangin chat rawh
(se thi chu,
Duh leh thang chhuak rawh se, -
(Khawvêlah.

Tichuan rilru inmil lo tak chuan an awm a. Zan mut a lo hun chuan, Hretaia chuan, "Ngunkâra te nufa, nangni Chhiahte (Khumte) nghak rawh u aw, Keini Chhiahpuiah kan mu ang e," a ti ta a. Ngunkâra nu chu a thinrim hle a, mahse Ngunkâra pa sawi ang chuan an mu ta a.

Ngunchiangi chu zan laiah a thova, Hretaia leh a monu inkarah chuan tuithaw, a sawhkeh a, an huh ta ruai mai a. Ngunkâra pa hnenah chuan, "Hretai, tho rawh i nupuiin zun a cheh," tiin a han kaithova. Hretaia chuan a nupui thar Thur nula chu a ma ta a, a kal ti ... d.h ... Hretai

chu a lunglêng hle mai a, chaw pawh ei peih lovin a mu ta reng a. Ngunchiangi chuan Artui a chhum ta a, a pasal Hretaia nen chuan inbarh tawn atan a ti a. A chhum hmin a, Hretaia chuan a barh a, Ngunchiangi chuan a ei a. Ngunchiangi 'n a han barh ve dawn a, Hretaia chuan a ei duh ta lova, a paih ta daih a, Ngunchiangi chuan hla in a rawn dêng a-

Thur le Zokhua ân vang i na va hram chu
Ka pekah rawl na nuar maw, A tlai
(misung?

Thur leh Zokhua zûnlêng ngai a, i
(ṭah le,
I nuam lo maw chhunrawl eilai ka
(hlan che

Hretaia chuan hlain a rawn chhang ve a-

Thur le Zokhua nati chu na chawk
(thla maw,
An mah tawk i bawi ve, Chhuntei le
(Vankhawng.

Thi leh Dar a i lei maw, Thur leh
(Zokhua,

Zalêng zingah a ngur Chhuntei leh
(Vankhawng.

Ngunchiangi chu a diau duh hauh lo mai a-

A chu maw ṭhul hman lo in tu thla
(fang ûl,
Kei khawm ka rawl awlin hei fim thla
(ziar lung.

Zûnlêngah chuan lo uai zel nang
(tun thla chhung,
Seng mai zawk nang e, ka chhun-
(rawl pek che.

Chaw leh Artui a seng a, a fapa Ngun kâra a pua a, a pa khaw lamah a kal ta daih mai a. Kawtchhuahah chuan a Pa in sum a lo suih a, Ngunchiangi chuan a Pa ani tih a hre lova. A pasal neih aṭang khan a Pa hi a hmu ta lo vang vang a, a lo tar deuh a, a hai ta tlat a ni. A Pa hnenah chuan, "Ka Pu, ka Pate In khawiahnge a awm?" tiin a han zawt a. A Pa khan a lo hre khiau mai si a, engdang a chhang lovin "He Sepui khelrâng hi zui zel la, i Pate Kawtkaiah a ding mai ang," a ti a. A Pa

chu kawngdang hnai zawkah rang takin a haw a. Vatekpeng a zu a, Chawngnak puan sinin Chawite (pawn a inte) ...h a ṭhu a. Ngunchlangi khan Sepui kha a zui zel a, a Pate kawtah ngei mai chuan a ding ta a. In neitu Putar lo ṭhu a han hmu chu, "Aw ka pu ka tih mi kha, ka pa zu ni reng a" a ti a. A pa chuan Ngunkâra chu a han chawi dawn a, mahse Ngunkâra chuan a duh lova, a ṭap ta a.

Ngam law alte ka sian lo, hna ka ring
Na nu ting bang hnanh ai lai e, nang-
(mah vangah.

Ka duatte. ṭap lo la, bang mai rawh,
Nang i ṭah ai chuan engpawh ka
(huam e.

In chhungah chuan an lût a, an khawsaho ta a ni.

Ngunkâra nu chu nuthlawi a lo ni ta reng mai a, pawmlai nei tawh hek lo, Tlangval dangin an rim pawh a thiang ta a ni. Nula leh Tlangvalhote nen hlothlawh-ah an inlawm a, nitin mai fehin an chhuak ṭhin a, nileng lengin lawmrual lungrualho

chu an ri chuah chuah a, nuam an ti thei hle a. Ngunkâra pachuan Ngunkâra nu chu a va rim ṭhin a, lung'én thu mhnih tawnin rei tak tak an inkâwm ṭhin a. Chuvang in Ngunkâra nu fah chhuak tur chu a tlai thei hle ṭhin a A ṭhiante chuan, "Ngun kâra pa a lo kal tawh chuan i tlai thei em mai," an lo ti a Ngunkâra nu chhuan. "Ka fa vangin a lawm ka ti i chu," a ti a

Samchin hrinhniang kan chawi nih ka
(pa tian,
Tual velrawn i a kalah za lawng chhuan e.

Hraite kan chawi, Hrinhniangin ka pa
tilr,
A au ruai e, zuapan chawnban a
(kaih nan.

Ngunkâra pa chuan Ngunkâra nu chu a v . ko ṭhin, mahse, an haw duh lova. Lunglêng leh rilru airher tak chungin an ı k wm ṭhin a.

Ngunkâra pa a va zin tawh hi chuan Ngunkâra nu fehchhuak tur chu a tlai ta ziah mai a, a ṭhianteho chuan, "I fehchhuak tlai hi i nau vâng ni lovin, Ngunkâra pa

nangmahin i duh vâng anih hi,' an ti leh thin Ngunkâra nu chuan-

Nanti leilêng ka nu hawi, nan mawh
(rih lo
Zahre mangreng chung parah ni thlam
(a hruai.

Min sel mah u, inthiam e, Lenrualte u,
A ngur Zahre, thangvânsang turni a
(iang e

Chutia Ngunchiangi'n a han tih meuh chuan a lawmte (Thiante) pawh chuan an ngaithiam ta hle a. Mretaia chuan a fapa duh tak Ngunkâra; a nu in awm lova, nisa hnuai a. tuallai lêng; a han hmuh chuan a khawngaih hle a-

A ṭangah lei nih do lai, mang puan
(phah u,
A chungah ni nih tlanh lai Nithawng
(zar u.

Hnuai tiangah leiin do tang, puan
(phah u,
Chungtiangah turni a hrang e, Nihliap
(zar u.

Ngunkâra nu chuan a fapa hnenah chuan "Mamte, i pa lo lên chang hian, a haw dawnah ngen tlat zel la, i ṭap a thlem che pawhin bang duh rung reng suh ang che aw," a ti ta a. Ngunkâra hi lungfing ve tak a ni tawh a, a nu thusawi chu a rilruah a vawng khiau a, zawm ngei a tum ta tlat a.

Ngunkâra pa chuan, Ngunkâra nu chu a va rim leh ta a, hlim takin an inkâwm a. Reife an inkâwm hnu chuan Ngunkâra pa chu a hawng dawn ta a. Chutah tak chuan a fapa Ngunkâra chuan a ngên ta tlat a. A pa chuan a han thlêm bâng dawn a, mahse Ngunkâra ṭap chu a bâng duh ta reng reng lo mai a, a nu thusawi kha hre rengin ṭhahnemngai takin a ṭap ta kiang kiang a. Ngunkâra ṭap chu a Nu leh Pa chuan an thlem dun ṭhin a. rei tak tak hun an hmang ṭhin a ni. Ngunkâra nu chu Ngunkâra pain a ko ṭhin a, an haw duh loh avangin a ko duh ta bik lova, chuvang chuan hun rei tak an inṭhen phah ta a. Kumthum lai a lo vei ta hial a ni.

Ngunchiangi pa chuan, "Ka fanu nei duh chuan ka tualah Ngunsum bun rawh

se," a ti ta chher mai a-

Ka fanu Ngunchiang kir hi Sunper
(nak a si ko lo maw?
A ka duh nih ka tualah Ngunsum bunh u.

Ka fanu Ngnnchiangi kawplai ṭhen
(hi ka ropui na em ni?
Min duhtu chuan ka tualah Ngunsum
(bun rawh se.

Chu thu chu Nikahlawnkhara hian a lo hria a, Amah hi mi ropui tak a ni a, Ngunchiangi pawh hi a hmelṭha bawk a, nupui a neih ngei a duh a, Ngunsum chu a chhiahhlawhte a zawn tir a, Ngunchiangi pa tualah chuan a bun ta a. An tual a, Ngunsum inbun vung chu Ngunchiangi chuan a hmuhin

Maupeng thlawrzu a lên le darkhuah
(chhiahchhung,
Nikung kar Hlawnkhar, van chir law
(ka len lai.

Maupeng thlawrzu nei, ṭhi leh dar
(ngahchhung,

Mi ropui leh nei nùng chu'n nun
ahuam mawi teh le

Nikah'lawnkhara leh Ngunchiangi chu an inmoi dawn ta a. Khua'khu a nate pawh a zau thei ang berin an chah a, an lokal khawm te hlawm a. An inneih ni chu a lo thlong ta a. Sial leh Vawk tam tak an tah a, Sa an chhumra meikhu (Sahar mei) chu a khu chho ta ngut ngut mai a, Chutia meikhu nasa tak mai khurchho chu Hretaia khan an khua atangin a lo hmu a, tlangvâlho hnenah chuan, "Ngunchiangi pate khua khi a kâng em ni?" engfiziang a meikhu a va tam ve, va en teh u,' a ti a Tlangvâlho chu tang takin an va tlan a, khua chu a lo kang awzawng lova. Ngunchiangi pasal neihna ruai meikhu a lo ni a Tlangvâlho chu an leh sain an lo hrai per a, an haw leh ta a. Hretaia hnenah chuan "Khua a kâng awzawng lo ... leh Nikah'lawnkhara inneihna ruai mei a lawm lo ni le," tiin an hrilh a.

Hretaia chu a ... chu pawt zawk a, ... tlânpui vang ... Ngunchiangi pa tualeh ngai chu ... phun ve ta a. Hretaia chu ...

kawng lalah chuan a mu ta tlat a, tumah an kal ngam ta reng reng lova, Hretaia chuan-

Tluang sel sul lang, ke ke, zatiang
(lam ramah
A ka lawnh chu ka lai ralin dir ai u.

Tluanglam rawnah chhâm ang ka
(zâl, lunglianin
Sir a min hnawl chu dorâl chang
(rawh se.

Nakin deuhah chuan Lianlinga hi Sakawr chung aṭangin a lo kal a, "Tunge kawnglai a mu reng chu le, Sakawr ka chiltir mai dawn e," a rawn ti a. Lianlinga hi pa huaisen thih hnial miah lo a ni ve reng a. Hretaia chuan-

A ho si maw rangthlaii e chhâwn pah
(zâl chu.
Lulbawi an tling na in Lianling bel
(kian lei.

Tu tak ni maw, Sakawr chunga'n
(mi beta ni?

SENHRI PAR

Mi ropui Lianlinga hi kawngkhan
(m i rang a

Hretaia chuan Lianlinga chu Nguncliang pu a nih avangin kawng a kian a, a k l tir ta nge nge a. Mo lawma tur kawnglam ah chuan a mu le a, mo lawm a lo a si, khua a tlai tawh hlo a, tin ngaih reng reng an hre lova, ... ngang ... Hretaia chuan Nguncum a lo b ... ngun takin ro an rel ta a. Nguncum chuan hetiang hian ngaihdan a ... "Ngunchiangi'n a kut dingiamin Nguncli (Fian ngân a siam) in zu k... veilamin Sasir (Sathiu) keng ... pasal atan a duh zawk zawk ... a ti ta a Tichuan Hretaia leh Mit ... khara chu chîr lamah an ding ... a, In chhung khat tlatin ... khawtu a, Mo lawm turte chu an thu hmur a, an ... ta thuap mai a. Ngunchiangi chuan ... lam kawngka bul atangin Zu no leh Sasir chu a rawn keng a, chîr lam a, mi ropui pahnih chu pasal atan dun thlang turin ... pan ta chhat chhat mai a. Mipui chuan mitkhap lek lovin an lo thlir thuap a tawng ri len bengchhang engmah awm lo-

vin a reh ṭhuap a, Ngunchiangi ko pen ri chauh chu a ri chhek chhek a. A pan hrai zel a, an bul a va thleng ta, Mi [illegible] pahnihte pawh an thinphu a rang ta ngei mai, hmái chhanah Ngunchiangi chuan kuntliang a rûn lûmpui tur atan a rilru a, a lo thlan fel diam tawh chu mipui hriatah tiang hian hla in a rawn vawrh chhuak ta hem hem a-

Nikahlawnkhar, nang chu Phun nau
(deuh ai chu, kir ai law,
Lai Zahre kan chungchhinah ni nu
(bang a tlang.

Kir mai teh Hlawnkhar, nang chu
(hnam tenau deuh i ni a,
Ka chungah Zahree turnipui iang a
(êng e.

Ngunchiangi'n zu no danglam tak mai, pasal thlanna zu a ken chu Hretaia Ngunkâra pa chu a pe zân mai a. Chutah zet chuan Nikahlawnkhar leh a zuitute zawng zawng chu an zak lutuk a, hmai thikhal chhuakin an tlânchhe ta a. Kawngka aṭang pawh a chhuak hman lovin tukverh aṭang

tein an chhuak a bang an zût thla a. Ngun chiangi pa tual a, an Ngunsum bun kha an pawt a, a zan a zanin an tlân haw ta a.

Hretaia chuan Nikahlawnkhara leh a ṭhuihruaite chu hla in a han deng zui a-

Khi maw mimang fa tiah choah an
(lawng,
Zawng rual bang thing tleihin ṭum
(hriau hro kha.

Kha kha maw Lal fanu ka nei ang
(ti a lokal chu.
Zawng rual iangin thing zûtin an
(ṭumthlak chu.

Ngunkara nu leh pa chu a vawihnihna atan sungsai takin an innei leh ta anih chu.

engemaw zat an awm hnu chuan Hretaia te khaw lamah haw an tum ve ta a. Ngunchiangi chu a insiam a, a thawnhnaw ken turte a tifel a, Dangpher (Pher tha mi) in chhawm a tum tlat a. A pa chuan an dangpher chu Ngunchiangi'n a chhawm ang tih hleuvin a ṭhut bet tlat a Ngunchiangi chuan hmun a phiat a. a pa awmna lamah chuan a han phiat lui a. A

pa chu a Dângpher ṭhutphah nen chuan a insawn zel a, Ngunchiangi chuan a pa awmna lamah bawk bawlhhlawh chu a phiat zel a. A pa chu a insawn ve zel a, a tho duh tlat lova. Dângpher chu a hnûk-sawn zel bawk a. A tawpah chuan inkilah a tawlh a, insawn lehna tur a awm ta lo-va, Ngunchiangi chuan, "Ka pa, i mawngah khan Ar ek a kai a nia," a han ti a. A pa chu a han ṭho zawk a, chu veleh Ngunchiangi chuan Dângpher chu a la vat a, a zial a, a phurah 'a dah a, an kal chhuak ta a. An fapa Ngunkâra pawh a lian ve tawhin a. fel hle a, a pute khaw lam pan chuan a nu leh pa nen an in chhawm ta bek bek a.

Khua an va thlen chuan Hretaia pa chuan Kawtrawlh a khaṛ buṛ mai a, Hretaia chuan:-

Zahre ka pa, a tlai lo, chhun kawt
(kaṇ hawnh,
Na tupa thlakual lên nak thur rak
(thian law.

Ka zua lunglian sawngka hawng
(rawh i hrai tan,

Sumtual thian la. hraichawi dar
(ang a lên nan.

Hretaia pa chuan kawng chu a la hawng duh chuang lova, Ngunkâra nu chu a lo inthawh ve a:-

Zahre ka pa, a tlai lo, chhun kawt
(ka hawnh,
Nanman rialsum tluk chu ka ken
(ve lai.

Ka pa, Zahre sawngka chu rawn
(hawng mai teh,
Ka rawn hawn e, i man tel rialsum
(tluk zawng.

a ti a, a Dângpher chu Zahre hmaah tak chuan a vawm ta ṭhuai mai a. Chuta zet chuan Hretaia pa (Ngunkâra pu) chuan, "Ka fanu, Nguntei nge nge hi a hmelṭha ber mai a ni," tiin kawngka chu a hawng ta duai duai a.

Chuta ṭang chuan Ngunkârate chhungkawho chu hlim leh lawm takin an khawsa ta zel a.

THU MAL HRILHFIAHNA

Puanpui :	Hmanlai zanpuan thuah atan a, a bik tak a puantah, lasaiza (Lachawn) a pawr atan an zeh telh.
Zu zûk :	Duhsakna zu in tur pe, zu inhòpui.
Sawn :	Mipa in a nupui ni lo lak a fa a neih.
Sa hleh :	Sa hrang pe ve, Sa sem ve.
Ar chawfah :	Ar chaw pe.
Huangtau :	Thinrim.
Phutkhat :	Mi chânve, mi â deuh, mi chhaw.
Bilukhuh :	Lu khuh a puan sin.
Pawmlai :	Nupui/Pasal nei lai.
Ngunsum :	Buh denna sum ngûn a siam
Kawtrawlh :	In hungna kawngkhar nân a mautlawn kawtrawlh a kham
Thlahual :	Hlau, Zak, Mangang, Thlabar hetleng mite lungmuang taka an awm theihna tûr a ran talh a thlahual, thlahauh venghim.
[illegible]sai	Ropui tak a chawimawi. Ngaihsanawm, Ngaihhlutawm.

Hmaithlak hlichhuak : Thirum ĕm ĕm, Zak ĕm ĕm, Thirum emaw zak emaw lutuk a hmaisen tawn tawn khawp

Vatek Peng : Mau a siam vaibel dawn Dawn seipai.

DRAMA

DUHMANGA LEH DARDINI

SCENE I

Duhmanga leh Dardini hi khawkhat a awm mah nise, tun hmain an inhre ngai hauh lova. Duhmanga hi Lal fapa a ni a, lian tak leh hmeltha tak a ni. Lal fate hi khawlai leh mi mah an leng tam lo hle ţhin a, chuvangin Dardini nên pawh inkâwm ngai lo an ni Dardini hi a hmelţha em êm mai a, tlangvâl hovin an rîm ţhin a, mahse Duhmanga chu an hrilh duh hauh lova, rîm ve a phal loh an hlauh avangin. Zan khat chu Dardini tlangvâl hovin an rîm a, an ţhut hual laih a, Dari lu-ah chuan hualna Tawnhruk hi an lo thiat bur fuk a. Dari chuan La a kai dalh dalh a, chutih lai chuan Duhmanga'n an thawm a hriatin a va lût ve ta thut mai a.

Dardini : E khai, lo lêng va rawh, he laiah hian lo ţhu ve ta ohe.

Duhmanga : Tun hmain ka va hmu ngai

...le ve, chhùnahte hian enge i thawh ṭhin?

Dardini : Keini ang mi retheite chuan enge ken thawh ang, nitin kan feh a, chubâk tih tur awm hek lo

Duhmanga : Dardin, ken i hom nan ti chu
Ham le ham lo zei lem thla
(maw,
Nan kiangṭial nam maw nan
(ban lom,
Kei khawm tawnhrukin ham ve
(lang.

Mizo : Dardini hual nân e,
Thirfim in dahkham bik e n ni?
Hual lah hual hohvin awmna
(a ma love,
Kei paw'n hual ve n .ng e,
Tawnhrukin.

tiin Dari lu ah chuan Tawnhruk chu a han thiat ve ta a, Dàri chuan midang ta chu a phawi a, a paih ta vek a, Duhmanga tawnhruk chauh chu a tawn ta a.

Tlangvâl I ; Dari, khatia kan tawnhluk chu i paih vek bik mai le?

Tlangvâl II : Nula chu kan hual ve thiang ṭheuh alawm, hmel ṭhat vang a ni duh lutuk bik tur em ni?

Duhmarga : Dardin na chaih tawn vâl rân (nih,
Nan cho rua dawh lo kâ bang- (in;
An man Phunthluki-lêng fâm (nih,
Neih loh mar-chan tum sial (hau hna.

Mizo : Vâl nazawng chuan,
Dardin ti ti teh suh u;
Kamkham ting mai,
Inneih phak lohvin;
An Hnam phung ang a.
Sechal an ngenin,
In nei zo awm lo,
Vâl zawng chuan.

chutia lal fapa in a han tih meuh chuan tlangvâlho chu an haw darh ta hâm

ham a

SCENE II

Zankhat chu Dardini chu tlangvâl pathum nian an rim a, an lo flam vel a Mahse, Dari ri.uah chuan Duhmanga ngawt chu a awm si a, an hen fum velte chu a ning nilru hle a.

Tlangvâl I : Dari vawiin tute nên nge in Inlâwm? in kawpkimin in hlim hle ang maw?

Dardini : Keini angte chuan kawpkim lal kan nei em ni? kan pang a dam hian kan hlim tawk ve mai a chubak erge awm chuang?

Tlangvâl II : Dari chu a tum a saig bawk a, lal Inah a la lawi ang chu

Tlangvâl III : E, Dari i paaal neih ni chuan min sawm ve dawn lawm ni'

Dardini : P. I neihte in sawi, kei

hian eng pasal nge kan hmuh
zawh ang ni, kan retheihzia
tuman in hai si lova, tumahin
min nei duh dawn em ni?

Tlangvâl I : Nangnin in hmuh lohvin tu
nge hmu zo chuang ang, kan
lai fapa ngat pawh khi i hmu
zo lutuk ang chu.

Dardini : Tu zan hi zan zeithla maw,
Them ding dengte um ual
(lovin,
Puar pempum lawng pathum
(rul hna.

Mizo : Zanin hi eng zan nge ni,
Vâl tawih deuh hmel lang
(lovin,
Hmelchhe pathum rawn lêng
(che u.

Tlangvâl pathumte chu an zak hle a, hla
in an han chhang ve a:-

Tlangvâlho : Puar pempum chu kan kal lai
Them ding dang hen rak um
(ai u,

Zei zawng bethli vawn chhim
(ai u.

Mizo : V.l tawin lo chu haw nang e,
A ṭawin nên chuan lo awm
(che u;
Induh tinkim lo inhrilli ula

Tichuan 'I pasal ken va koh sak ang che' tiin an chhuak tau ta a. Tual a Duhmanga awm chu an va hmu a

Tlangvâl I : Duhmang, i nupui Dardini'n
'lo lêng rawh se a tih che kha.

Duhmanga chuan Darite in chu a pan ta a, mahse Lawngkawt an lo khar hman ta si a, pawn aṭang chuan

Duhmanga : Lawngkawt ka hawnh law,
(vang zir zei,
A ṭha lêng sinah me nganin,
Na zaṭial thawnh hau lêng
(ing maw,
Na rei pawngah awiin lum
(lang

Mizo : Khartung rawn sawn r. wh

(Lêrghormawi,
A ṭha vuldang kai rghak
(lovin;
Nêmrâng puan zâwn ka
(dil lawng che,
Lai chhuatah chhâm ang
(zal nang e.

Deri chuan Duhmanga aw a hriat veleh a chhuak a, Lawngkawt a hawng a, In chhungah an lut ta a.

Duhmanga : Deri, i bul a ka awm chuan sawi tur engmah ka hre leh ṭhin lo, i hmel duhawmnate hian min ti hamhaih zova, thu temtak sawi tur nei ṭhin mah ila-i i bulah zet chuan sawi tur ka van leh si ṭhin ka rilru chu i hrethiam vek ang ti rawh?

Dari ni : Chutia min tih ei tur a nih loh chu. i tih zahthlak em mai.

Duhmanga : Zanin hian rawn lêng tlai min ti mai thei a, tual a ka awm

laiin tlangvâl pathum an lokal a, "I nupui Dardini'n rawn lêng rawh se a ti," an rawn ti a, kei lah chu i hmel hmu lova zanmut ka zuam lo bawk nên, a tlai a tlaiin ka rawn lêng ta mai a nih hi.

Dardini : Kei pawhin chutiang rilru chu ka put loh bik i ring em ni? Tlangvâl pathumte kha hlain ka han chhaih vel a, an ngai thiam lo an chhuak a, an rawn hrilh che a nih chu.

Duhmarga : Deri, zante pawh a tlai ta, haw zai ka va rel thei lo em i bulah riak ve mai ila a rem lawm ni?

Dardini : Ka ri'ru leh awmdan i hria a, nang lal fapa meuh chuan ka hmingchhia tur hi min dawn pui ve la, ka rotheihna tizual mai tur chuan ri'ru i pu bik lo ang chu, ka bul a mutte

i duh chuan khawnga mutna
ka han siam ang e aw.

Mutna chuan siam a, a pahnih chuan an mu dun ta a. Hmanlai chuan nula leh tlangvâl-te hi an mu dun fo bawk ṭhin a. mahse an chetsual phah chuang ngai lo. Tui tak-in an muhil bawrh bawrh a. Zingah chuan an han harh ta a, Duhmanga chuan thawh a hreh êm êm mai a, mut reng mai a duh thu hlain a han phuah a.

Duhmanga : Ka tum rûn ka tlawnh chang zawngah,
Thawhlai zang ka ai niang no hi;
Cherhlian ni kir law kawlrawnah,
Chhuak loin e, laini lanh law.

Lungrunı rûn a ka riah changin,
Thawh ka zuam lo zingṭianah;
Turnipui kir leh mai la, kawlrawnah.

SCENE III

Duhmanga hi lal fapa ni mahse Dardini nên an awm tlan theihna tur mi a, a hriat avangin thlawhhma a siam ve ta a, Dari nên chuan an inhawm thin a, nuam an ti êm em thin a. Tukkhat chu kawtchhuah a, an innghahkhawm laun Dardini chu tlangvâl Chhiahthanga nên an lo inbia a hlim hmel pu taka an in en lai chuan Duhmanga chu a lo thleng a, a thikthu a chhe bawk a ni ang.

Duhmanga : Dardin, a hlangin vâl deu
(hmang.
Khan rak ti hmenh law tlan-
(tlanah;
Zei nih khin cho lai vawnkham

Dardin Thadang, vâl der-
(thiam,
In chawisangah lam ang
(her la;
Biahthu tinkim hlan zel nang
(che.

Dardini : E, i lo chhuak ve ta maw?
Khawinge i chawfun leh chem

chu ka lo phur ang e, kan tlai tawh hi i kal nghal ang u, vawiin chu in Lova kan feh ni a nih kha.

Tlangvâlho : Kal ang, kal ang.

An kal ta a, tlangvâl hovin châng-te an tum a, an viu bawk a, an ri thla chêl chûl ta hlawm a. Thlam chu an va thleng a, meizûkte an siam a, Chemte an tât bawk a, an hlim hle hlawm a.

Dardini : In inpeih tawh em, kan tlai tawh si a, hma i bung tawh ang u hmiang, kan thlo tam hman lo palh ang e, khawi-lam nge kan thlawh ang, a neitupa in han ruat sela.

Duhmanga : Thlam char lam hi i thlo mai ang u, helai hi kan buh ṭhat-na ber pawh a nih hi.

(Lo hma an bung a, an thlo ṭan ta a.)

Dardini : Helai chu a thlawh awl viau-

in i sawiin ka hria a. Hlo har Vahlah leh Kaiphihn a va tam ve, hetiangte chu k thlo zau thei dawn em ni' Tlangvâlho hmanhmawh lovin i thlo ang u aw, hei n ta a sa si a, in lo chhiu lutak pain ang e.

(Duhmanga chu lalfa hnathawk ngai lo a nih avangin Ni a rui a, a kutte a dur phung bawk a, a thawk tha tawi ta lawm lo mai a)

Dardini : Duhmang i va chau tawn awm ve ? E khai ! Ni i rui a nih hi, Nang chu lal fapa hnathawk ngai lo tih i in hriat a i mawh love. va chawi ta mai che.

Duhmanga : Man zu bang dah cherhlian (ni rihawi ain,
Nunnêm Dardawng nangmah (ruangah
Ningzu rui a turnipui lo (tlangsang iangin,

Darnunnēmte ka rui ngei e,
(nangmah vâng

Dardini : Chutía keimah vang a hreawm leh ruih tuara i awm ai chuan kan inlâwm tawh lo mai ang chu.

Duhmanga : A, chutia lâwm inbanna tur atan ka ti hleinem, khawnge hei chawfâk a hun dawn ta hâng va so ta che, nang.

Dardini : Nangma'n hâng chu va so zawk rawh, kha i chau si a, thlâmah va chawl pah ang che.

Tlangvâlho : In pahnih khan va kal mai rawh u khei, lal fapa Duhmanga kha a chau si a, va inpui rawh u khai.

(Thlâm lam panin hângso tur chuan an kal ta a, anhnahte chu an lo a, tui takin an chhum ta a, nilengah hlim takin an tawm hnuin thlai lamah an haw ta a.

SCENE IV

Hmanlai chuan tlangvâlho infiamna awmchhun leh in elna bar chu inbuan hi a ni a, buan chakte chu an ngaisang êm êm ṭhin. Zankhat chu Dari chu Duhmangan a va rîm a, zu a in a, Dari malpui lukham in a mu a, a muhil ta a. Chutih lai chuan Tlangvâlho an lo lût ta ṭeuh mai a, Duhmanga chu buan an rawn cho ta a

Tlangvâl I : Dardini, i tlangvâlpa chu kai tho rawh, kan buan dawn.

Tlangvâl II : Rawn tho sela, mipa chu kan lo infiam teh ang, han kaitho vat teh khai.

Dardini : Tho law, nilung aw zai man (chi,
Cherh maw zu nih in thlim (thla maw;
Nakhuk vâl le pamen zawng (nih,
Paihbuan ṭang kan kham lai ti hna.

Tho teh Vâlmawi eng tawr-
(mang nge i man le;
Ning zu ruiin i zâl reng
(dawn em ni?
I lenrual vâl satliah ten
Buan an cho che tho rawh
(Vâlmawi.

Tun hla in a han kaitho a, a lo harh chuan

Tlangvâl I : Mipa fa chu kan inbuan tur a ni.

Duhmanga : Kei teh lul hian tunge maw ka han hneh ve ang che u le, mahse buan in tih chuan chhuah chu ka han chhuak a ni ang chu.

Tlangvâl I : Kei ka buan hmasa ber ang.

Inbuan an ṭan ta a, pathum laiin an buan a tuman an hneh lova, Dari chuan hla in a lo fuih a,

Bardini : Niling tang paihbuan an sermah
Hri hrual thlum thlak kawng
(thei dir bang;
Vanawi ten ko law chhimtual
(chungah.

Buanpui an siam niah chuan
Sepatuai nghawnghlin duh tawk
chai iangin
Lîm vêl rawh Valmawi, vanhnuaiah
hian.

Tlangval: Dardin, i ngaihzawngpa chu i va hen tan nasa ve. duh tawk tawkin lo fuih rawh khai.

Tlangyal II: Khawnge keiman ka [illegible] ve tawh teh ang.

Tlangval dang. Keiman ka buan hm, sa ang e aw, naupang chak leh upa châk a in ang ngai love, kan pawm ve chhin teh ang.

Tlangval I: Dardin lo fuih tûn tûn rawh i tlangvalpa chu.

Duhmanga chuan a buan apiang a hneh zêl a, Dari chuan hlain a lo fuih ve zêl bawk a.

Dardini : Paihbuan ṭang an kham niah
chun

Nghakchhuan sen le lengno
chuanin
Nake chhai law no man thluai ta

Buanpui an siam niah chuan
An thlir reng che mi tin rengin
I ke chheprualin ṭang rawh Val-
mawi.

Tiangval zawng zawng chu Dunmanga chuan a keuh ta vek a, inbuan chu an zo ta a. Deri chuan hetiang hian hla a han phuah loh ta a.

Dardini : Niling paihbuan an serhah
Valrah nan tluk loh khuangkil ta
Kamlo chhunchhia bang dir leng
mang.

Buanpui an siam niah chuan
Val zawng tluk loh tha chung-
chuang
Chhimbal iangin ding reng e.

SCENE V

Zinkhat chu Duhmangate chhungkua chu tepchhakah an thu ho kaih a. chhungkaw tin an neiho a.

A nu : Zanin chu hei kan chhungkaw kalhmangte reiho ila, thu inti ve lawm ni? Hei Duhmingan pawh tunlai thingvalah chuan a puitling pawl ani ve tan reng mai a, kawppui turte ngaihtuah va tawn ila tha in ti ve lawm ni?

A pa ; A, a awm ve tawn viau alawm. Kan mitmen lai ngei hian nupuite nei sa Tuan hmel hmuh hlân pawh kan ngaikahi vo tawn a lawm, anih .chuan, eng lam nge kan hawi tâk ang le?

Duhminga ; Chutianga in ngaihtuah dawn anih chuan, kan khawmuia Dardini hi min neihsak mai rawh u.

A nu ; Khitiang michhe bawr lawkte chu a sawi hian sawi suh, kan nei

chuang lovang. I nupui atan chuan lal fanu kan nei tur a ni.

A pa ; Khitiang michhia a kara hmeithai fa leh nghalte chu sawi reng reng suh, Hei nang phei chu fa upa ber i ni a, kan rokhawmtu tur i ni leh nghal a, khawtlang rorêltu tur i ni si a, khitiang michhe fate chuan rorêl dân pawh a thiam lovang, tin, zah kai khawpa han khawsa tur phei chuan a tlin teuh bawk lovang, chuvangin mitha kan nei ngei tur a ni:

Duhmanga ; Mi tha fa, mi tha fa tih tih mai kan duhzawng anih chuan a tha ber a ni lawm ni?

A pa ; Sawi sawi lo mai rawh, michhe fate zawng kan nei chuang lovang. Vawkchaw chhum atan bâk va tlaktlai suh, se.

A nu ; Ni e, i pa sawi ang chu a ni, Lal kan ni a, Lal fa ngei kan nei tur ani, nanga sawi ve tur a awm

lo, kei mahni in kan duh zawng kan neihsak ang chu a ni mai.

Duhmanga ; Ka nupui tur chu ka thu a ni, ka la nei tho tho vang.

(Duhmanga chu a chhuak tawh ta a)

A nu ; Kan fapa rilru chu khawi kha a ani si a, engtinnge min kan tih tak ang le? Dardini hi a ngaih zawnna a rei tawh a, an chu chu lah khua a khat zo tawh, a nu hi tih danglam vat a ngai ani, Nupui kan neihsak thuai loh chuan min la tibuai hle ang tih a hlauthawm awm rum rumin a lang mai.

A pa ; Ani ngawt mai, upa leh khawn bawlte pawh râwn ve ila, tu bernge kan neih ang tih pawh dap a tha ang, kan buai thui hmain thil tih dan tur ngaihtuah a tul ta a nih hi.

A farnu ; Ka nu, ka U hian Dardini khi a ngaihzawnna a rei tawh a, mi pawhin an sawi huai huai tawh a, zan tin an rim a, in neih an tum tlat tih mi pawhin an sawi a, mahse ka nu, Dardini chu mo atan chuan

ka duh teuh lo, neih tir reng reng suh u.

A pa ; A mimi, lo ngawi mai mai rawh amah pawh kan hrilh tawh kha.

A nu ; Ni e, i pa sawi ang chuan kan nei chuang lo vang, lai nula neih sak tur kan ngaihtuah dawn a lawm, lo ngaihtuah buai ve reng reng suh.

SCENE VI

Duhmanga leh a thiantebo chu Sai ramchhuak turin, zan engemaw zat thanga kal turin an insawm a. A tuk zingah chuan kawtchhuah Lungdawhah an in nghakkhawm a Chutih lai tak chuan, tlangval pakhat Dardinite ina mei ṭankai tur a va kalin, Dardini a[1] pumna mu reng chu a va hmu a, hla a lo sa a, Kawtchhuah lama, a thiante ho hnen a, a va kal leh chuan.

Tlangval ; Dardini a pum a na.

Tlangval dang ; Sawi tam suh, Duhmangan a hriat chuan kir a rawt ang e.

Duhmanga : Eng â ni, in sawi chu, Dari a pumna maw?

Val Upa ; I Kal tawh ang u, kan tlai tawh, kan kalna tur a hla si a, i hmanhmawh ang, kal a hun ta.

Tiangvalho , Kal ang, kal ang.
(an kal ṭan ta)

Duhmanga , Lauin kal hlah u valrual hna
Ka phei zun rau vawn chawi nganin
Ik chhim run rel ngai loin
Kir ai lai e, Dardawng hnen ah

Min dem lo u, lenrualte u
Lairilah zun lengin min uai e
Zatlang relthang dawn lovin
Kir leh tang e, Darmawii hnen ah

(Duhmanga chu a kir ta luah luah mai a)

Val Upa : Kha maw, a kir ang ka tih reng kha, Duhmanga hi Dardini lo hian a awm thei lo lutuk a, mnei law law tawh se anih mai hi, an in hel rei ta bawk si a, inneih mai tawh tur alawm.

Dardini chu a pum a na awzawng

lo mai a, Duhmanga rei tak ram
chhuak tur ngaiin a.

lo lunglêng lâwk a, pum a ti na der mai a lo ni a, Chawihte ah puan a tah a, chutih lai chuan a hriat loh karin, a khawhawi karin Duhmanga chu a puantahna hnuaiah chuan a lo lût a a mu khiau mai a. Nakinah chuan Ni a lo tlangsang a, Dardini chuan Duhmanga chu ram hla takah hah taka ram vâk in a ring a, hetiangin hla a han chham chhuak ta a.

Dardini. Sahreu thangbawh maw t'angleng (ah
Cherhlian ni ka zachhawng nirg law
Boi al Sal a than lai hniar mar
Zuksial kan chhaina rem daih
Chungturnipui a lo hrânge
Saipui lung lian a her mual e.

Duhmanga : (Puantahna hnuai atangin)
Dardin, ka ram chhuak lo, he ta hi ka awm
Dardini. Awi, in kal liam daih tawh emaw ka ti a lawm.

Duhmanga : Kawtchhuahe kan innghahkhawm lailin i puan a nâ tih ka lo hria e, ka ngaihtuah lutuk che a, ka kal

thei ngang lova, ka rawn lèt ngawt mai ani, i pum chu a nâ maw

Dardini : A, na chiah love, i ramchhuak dawn si a, rei tak i hmêl hmu lova khawhar taka ka awm tur chu ka ngai ngam lova. Nang pawh-in min ngaihtuah ve tak tak la ring bawk a, ka pum a na [illegible] ta mai a ni.

Duhmanga: Dardin chutia min hmangaih tak i nih chuan inneih [illegible] tawh mai ila. Zan [illegible] In lamah phoi tawh mai ila [illegible] ṭha lawm ni?

Dardini: Nangmahin min duh ngawt mah la, i nu leh pa te'n min duh si loh chuan engtinnge ni chuang ang? Keini ang mirethei fate chu lal in chhungahte chuan kan lawi ngam dawn em ni? Ka hmingchhiat leh rethei hna ti lang chiangtu leh belhchhahtu mai ani lawng maw? I nu leh pa hmaah mi ṭan ngam tak tak dawn em ni? Ka mualphona mai tur ani lovang maw? Ka chan

tur hi min han dawnpui ve teh

Duhmanga; Ka chhungte pawhin nupui neih hun chu min tihpui ngei tawh a, mahse tunge ni ang tih chu engmah sawifelna an la nei bik lova. Chutih lai taka nang nena kan inneih chuan kan inneih hlen theih ngei-ka ring, a ni, zanah ka lo leng ang a, mut hun velah kan in lamah kan phei'mai ang chu, rem i ti ve em?

Dardini : Nang nena Kan awm dun theihna tur anih dawn phawt chuan i remruat ang chu ni ang hmiang, ka hming tihchhiat chu i tum bikin ka ring lova, i thu thu ani mai ang chu.

Duhmanga: Kan Inneih tlat chuan ka chhung te pawhin duh lo che mahsela, kan awmho si chuan tha tak leh lungrual taka awm hun chu kan nei thoin ka ring, in hmangaih tawnnate pawh kan nei. in rilru inhmu takin kan khawsa chho ve ngeiin ka ring ani.

Dardini : Nang hi fa upa ber leh fapa

neihchhun i ni a, ṭan i laka min enkawlho thiam chuan khawsak pawh chu kan khawsaho thei mahna le.

Duhmanga ; Anih leh zanin chu ka rawn leng ang a, zan dang ang bawkin kan inkawm ang a, zan tlaiah chuan kan in lamah chuan kan phei dawn nia aw, i rilrute pawh lo in siam rem ve la.'

Dardini ; Tha leh rem i tih ang ang chu ni mai ang hmiang

Duhmanga: Ani leh aw, ka chhuahsan rih ang che.

SCENE VII

Duhmanga leh Dardini chu an inrei ta a. Duhmanga chu ramchhuak ni a nih avangin a ṭhiante nen an ramchhuak leh ta a. Zan rei fe an va riak a, an ramchhuah kar chuan Dardini chu Duhmanga chhungten an lo mâk -sak ta daih mai a.

A nu Dardin, Vawk chaw va pe rawh

Dardihi Awle ka nu, ka va pe ang e (a va pe a)

A nu : Dardin Vawkchaw va pe rawh ka tih loh che kha, Archaw fah rawh ka ti che a nih kha, hri'h anga thil ti ngai reng reng lomai, i tlaktlai lo lutuk em mai.

Dardini : Ka nu Archaw chu ka va fah ang e (a va fah a)

A nu Dardin, Ar lawi rawh ka ti anih kha engahnge Archaw chu i va pek thu hrilh awi duh reng reng lo mai.

Duhmanga farnu : Dardin, in hnualah Hri u ka ti tla, zu chhar teh.

Dardini : Awle, ka zu zawng ang e, khawi laiah nge a tlak a?

Duhmanga farnu : Zu kal thuai la aw mai phun phun suh i zak lo em mai.

Dardini : (Hriau zawng chungin) Ka hmu thei hauh lo mai, khawi laiah nge maw a tlak le? Min han hrilh teh.

Duhmanga farnu : Dardin, Tuichawi rawh ka ti che anih kha, engahnge in hnuaiah chuan i awm reng, thi

engmah ti tha duh lo, chhuak dain rawh, nang in'chhe fa ringawt kan duh lo che.

A nu ; Dardin, i nu hrenah haw leh mai rawh, kan duh lo che ani

Duhmanga farnu : Haw thuai rawh, engahnge kan inah'e i awm ve reng, i zak chai lange, lal farnu i ni ve em ni? Eng dang mai kan ti lo che haw thuai rawh.

Dardini chu zak takin a au... a nu hren lamah chuan a haw ta daih mai a. Rei vak lovah chuan. Duhmanga ramchhuak pawh alo haw ve nghal a. Duhmangan an in a thlen chuan a han hawi vel thin 'a,· Dardini hmel ... reng a hmu ta lhauh lo mai a.

Duhmanga . Ka Nu, khawiahnge Dardini?

A nu : An in lamah a chhaw enih kha

Duhmanga chu Dardinite in lamah a tlan nghal thuai a, Dardini leh a nu an lo awm a.

Duhmanga : Dan engahnge he lamah i awm daih le? Ka ramchhuakin ka ngaihtuah vei che nen, i lo awm lo chu ka hai'hai hle mai a sin

Dardini nu : In ramchhuak in lo thleng tawh a ni maw? Thu teh khai, hei Dari chu i awm loh hlânin i chhungten an lo haw tir si a, hei hi kan dinhmun chu a nih tâk hi.

Duhmanga : Chuti ngawt chu a ni thei lovang a neitu ber ka awm a, a chhuak tur a ni lo.

Dardini Nang i awm si lova, i chhung ten min duh bawk si lova, min mawhchhiatin huat tur ngawt an zawng a, min hnawtchhuak ta a nih hi. Keini ang mi rethei leh michhe tan chuan kan hming chhiatna a ni palh ange ka tih kha kan thleng ta zawng anih hi.

Duhmanga : Ani khawp mai, ka chhungten an duh lo che tih chu hriatsa a ni a, mahse keiin ka duhin ka hmangaih si che a, hei ka lo haw tawh bawk a, tirawh, i haw leh ang, I tel lo chuan entlang ka awm theih bik ang?

Dardini : Nang nen in then hi ka nren em

em a, mahse haw leh mah ila eng chen mah kan awm thei leh chuang lovang, ka mualphona a thui mai mai a ni.

Dardini nu : Ni e, va haw leh mai zawk rawh khai, Dari chu awm mai zawk rawh se; i chhungten an duh si lova, a zahthlak em mai, ngaithiam ve mai rawh khai.

Duhmanga : Engtinnge keimah chauhvin ka haw theih bik ang ? kan pahnihin kan haw leh tur a ni, keiman ka duh che a, ka awm chuan ka chhungte pawhin engtinmah an ti thei bik lovang che, tirawh insiam la i haw mai ang.

Dardini nu : Dari, chuti taka a sawm che chuan a mah pawh a zahawm alawm le, hmalam hunte chu a sawi lâwk theih vek bik tak tak hlei nem, in haw mai dawn em ni ang ?.

Dardini : In thu thu mai le, ṭha in tih ang ang chu ni mai ang hmiang.

Duhmanga : Ni e ti rawh i hawv ang, hei ka ramchhuak thleng hlim han in bualte pawh ka ngai a nia, i tel lo chuan ka awm thei ngang lova ka rawn ûmzui che anih hi, Anih leh aw ka Pi, kan va hawv ang e. (an hawv ta a)

Duhmanga nu leh pa chu an Bawi dawn a, a khaw nula leh tlangvalho chu Buh dêng turin an sawmkhawm a. Lal in hungchhungah chuan Buh an dêng tlut t'ur mai a, Dardini chu hung pâwnah buh den chip har chi Rurial a mah chauhvin an den tir a. Midang zawng zawngin an denchip zawh hnu pawhin a la dêng zo ve thei lova, zan tlai 'tak thlengin a la dêng ta fova, Chu chu Duhmanga lêng hawin a hria a,

Duhmanga : Tunge maw zantlai tawh taka buh la dêng fo chu le, khawnghe ka va en teh reng ang (a va en chuan Dardini buh dêng chu a va hmu ta a). engatinge heti:h hian tun ang thleng thleng a buh i den ?

Dardini : I nu leh pain hungchhung a den pawh an phal lova hei hung

pawnah keimah chauh'n Rurial
Ka deng a mh hi

Duhmanga : Khawiahnge a thih (densa)
i dah, khaw'ahuge a hran (dan
loh)

Dardini : Heta hi a thi t, heta hi a l..n

Duhmanga : (a thiah leh a hr..n a fin v.k a,
pawnah a d..h ..)
Dari, lût rawh i mu t..h ..g.

Dardini : Zeiah ..me ih z.. kai rel l..
Zingtian A.. a zai hnan m..n .. ..
Dir lang um l..rgah ..

Laikhum zâl ka rel thei lo
Zingtian ..wh ar mch khu .g..
Sum bulah ding reng nang e.

Duhmanga : Lut law e, nunn..ute k.. d..t aw
Tling khan dang ch.. ngah the lem
Za I zawng si law rem parin.

Lut mai rawh, Darnunnem
Laikhumah biang sin
Chhaitang i zâl dûn ..wk ang.

(Tichuan an lût a, an mu dun ta a)

Dardini chu Duhmanga te inah reiv..k pawh a la awm lo tihah chuan a chhungten an mâksak leh ta a. Nak'nah Duhmanga nu leh pa Bawi' ni chu a lo th'eng ta a, akhaw nula leh tlangval zawng zawng an awm

vak a, ruai ṭopui takin an buatsaih a. Lal in-ah chuang zû an in a, an lâm dul dul a. Hemi ni hian Dardini chu an sawm ve duh lova, Duhmangan a va sawm chhuak ngat a. Thutna pawh a chang ve tawh lova, châr lam kilah a ṭhu ve ta ngawt a. Duhmanga chuan Dari hmêl chu hmuh tumin a han hawi vêl ṭhin a, mahse a hmu hauh lo mai a Dari hmêl hmuh tum pah zelin a laiah a han lâm ta a, chu chu Dari chuan a lo hmu a, hlain a rawn chham ta a.

Dardini : Nauchawn khuang chu ṭhaia beng u
Duhṭan her hnik seh rûn daiah
A hluan val an um lairilah.
Khuang kha ṭha takin beng ru
A duh ang ahiahin lâm teh se Valmawia
Valdang tluktu rang an awm love

Duhmanga Dari Nangmah alawm ka zawn ka zawn che, a laiah hian lo chhuak rawh, kan lâm dun ang

(Dardini a lo chhuak a an lâm dun ta a.)

Duhmanga : Kai chu ka chhuah nak nawl slin
Um bang ka ruang ai nih lo
Far bang a pakin sam ai in.

Saisen têtan a riang ka ni
Um ang zamin chawl ang ṭhuam (lo
Mahten faithing ang seilian in

Dardini — Duhmanga pakin sêm ai ngai
Lo ṭha umpi chi chim bang
Zam hniar mer se lai khua karin
Duhmanga mahten lo piang mah la
Umpui chi ang lo ṭhang lianin
Laikhua fanin zâm zel rawh se.

Zu semho chuan zu an thâl leh ṭhin a, an sem kual reng a, Duhmanga chuan a ngaithei ta lova.

Duhmanga · Ka tum rawn hlen ruan awnah
Nâm lên lang e hauh ruang hauhin
Mi dang lo u, chinrual zawngaten,
Chimsen a lêng dawn e, dan rual lohvin

(tumahin zu chu an thal ngam ta lova. Dari nên chuan an lâm ta hauh heuh mai a. Thei lamah chuan Bawina ruai ropui takin a ṭheh ta a, an hlim tlang ta êm êm a ni.)

SCENE IX

Duhmangate kawmchhenknu chu Tintlahhnih (Zawlnei) a ni a, Duhmanga chuan a ruktein a va rawn a. "Ka pum ka tina der vek ang a, ka nuin a lo râwn ang che a. chutah chuan Dardini i neihsak loh chuan a thi ang' lo ti ang che" tiin a lo hrilhru diam a. Tichuan Duhmanga chuan a pum chu a tina der ta vak a

Duhmanga : Ka nu, ka pum a na em mai, tintlah va hrîn teh khai.
(Zawlnei va râwn teh)

A nu : Awle, zawlnei chu ka va râwn teh reng ang, ti khan lo mu reng rawh khai.
(a nu a chhuak ta a)

Duhmanga : Ka paw fâkin ka i deu lai
Ka nu tintlahhninah kal leng mang
Mi zûn thing ngaih nghal ual loah,
Tlo leng mangin zei cham dek maw
A der mai hian ka pum a na ngai e,
Zawlnei hnênah ka nu kal

mai la;
Dari zûnlêng ka ngaih reng
hre lo che.
Zawlnei chuan eng tak chu
sawi maw le.

(Duhmanga nu a lo lût leh ta a)

Duhmanga : Ka nu, zawlnei chuan eng-
tinnge a lo tih?

A nu : Engtin mah vak a ti lo.

Duhmanga : Ka nu, sawi mai rawh, eng-
tinnge zawlnei chuan a tih?

A nu ; Dardini a neih loh chuan a
thi ang a ti.

Duhmanga : Thih ai chuan ka nu, min
neihsak mai rawh u,

A nu ; Nei lo mah la i thi chuang
lovang

Chumi zan chuan Duhmanga chuan Dari chu a va rîm a, a tuk lama inlâwm turin an in sawm a. Chu chu a nuin a lo hre vek a, a tuk zingah chuan zing takah Dari chu an Lovah a fehpui ta daih mai a. Feh kal hun chuan Duhmanga chuan Kawtchhuah Lungdawh aţangin a nghak ta veng veng mai a. Ni tlangsan fe hnu chuan nu pakhat thingphur haw hian Duhmanga ţhu reng chu a hmu a.

Nu pakhat : Duhmang, enge i tih a, heti i thut reng?

Dunmenga : Dardini ka nghak.

Nu pakhat : Dardini chu zing takah a nuin a fehpui duih tawh khe.

Dunmanga : Dawnh ro mual lung le tlai tlanin,
Ka tum tawng hlahin dir ai lang,
Ai rau lo nghak lai mi chhun hian
Ken kawtchhuah leh dai lungrâwnah
Ka tum tawng lovin kir leh tâng e.
A chhuak love Aitenawnpari
(A kir ta a, a kal pah chuan)
Dardin a nu nih khen thlang ai
Khen sual um seh law khua thawngin;
Thangsang ka ṭah ni nang vengah
Dardin a nun khuandim a tir
Tir sual teh se chhingkhualah
Thansang ka ṭap e nang vangah.
(Tlaiah chuan Duhmanga chu Dari fehna

lamah a va kal a, a lan threihna ral aṭâng in chângtuinin hla a han sa a, chu chu Dari'n a lo hriatin Duhmanga aw a ni tih a hai hauh lova.

Duhmanga : Fikin thla ṭawiah ka ning law
Ka ânka thei pei maw Ngunkil nih.
Ritsakh awng an tumte bang ...
Thlawhpil lo nen vawn chul hrian min
Changtumin ko nâng che raltlanga'n
Valmawia ânka hria che maw Ngunkil u
Khuangriin chhawltin a hrut iangin,
Ka ânka hian thlawhlai va hrut rawh se

(chu chu Dardinin a lo hriat chuan)

Dardini : Ka nu kan haw tawh ang.

A nu : Hawn a la hun lo, a la hma lutuk.

Dardini : Ka nu phun hlah law zei nghal lo,
Kan pin tlangin mi kui thei ing.
Liagleng tlang nih ka i phen

SCENE IX

tla ngai
Vuak tha darlung anka lo ai.
Ka nu lungmawl ang ang
lo la engmah hre lo che
Kan piah tlangan Val a lo viu e
Ka di Valmawia anka iang ngei e,

(Dardini chuan a Em leh hnam ala a, a tlan kaw ta nghal a, Kawngpui a va thlen chuan Duhmanga Chhawlthuaina thingtang thliah ava hmu a, amah chu a lo bihruk avangin a hmu lova, chhawlthuaina chu a han la a,

Dardini : A ho valpa maw tlang leng ah,
Thing a tungi farhleng khen hawi,
A pur laiah khua khing rian mân,
Tu val tak chu ni maw?
miten hmanraw tha an dah ang maia,
Mi zawng hriata chhawlthuaina lo awm hi,

(Duhmangin chu a bihrukna atang chuan a lo chhuak a, an haw dun ta a, Anu khaa

kawtchhuahah alo ûmpha ve nghàl a, Hemi tlai hian Duhhmanga hian Dari hi an in lama hawpui a rilruk a, mahse engmah an ti hleithei ta bik lova. Zanah Duhmanga chuan Dari chu a va rim a, rei. tak hlim taka an in inkawm hnuin zantlaiah Duhmangate in lamah an phei dun ta a, an innei leh ta ani. Mahse hemi ṭum pawh hian Duhmanga chhungten Dardini chu an mâksak leh ta a, zak tak chungin a nu hnen lam chu a pan ta ani.

SCENE X

(Lal inah chuan upate leh khâwbâwlte an ṭhukhawm laih a, Duhmanga nu leh pa chuan Duhmanga nupui chungchangah an khaw upate ngaihdan pawh râwn ve thain an hria a, an sawiho a.

Lal : Hei in hriat ṭheuh angin kan fapa hi roreltu ber tur ani a, a nupui neih dan hi hetiang hi ani a, engtinnge kan tih ang,
rem i han ruat tlang teh eng u khai,

Upa I : Chutianga kan ngaihdante min râwn ve te anih chuan, kei

ka duh dan chuan kan ṭhen awm lal fanu khi beisei tâ ila ṭhain ka hre deuh tlat mai ka ti.

Upa II : Ani ngawt mai, duhthusamah chuan khawtlang a roreltu tur ani si a, lal fanu ngei chu ni se a ṭha nge nge ang chu.

Lal : A, chutianga in tih chuan keini pawhin ṭha kan ti berin ka ring, kan khaw ṭhenawm Sairil lal fanu chu va biak a ṭhat dawn chu, chu chu kan chhungkaw ngaihdan pawh anih ka ring.

Lal nu : Kei pawh chu chu ṭha ka tih zawng tak ani, a rang lamin upaho khan va bia ula, nupui neihsak thuai 'a ṭul anih hi.

(Lal upaho chuan Sairil aula chu an vadil a, anni pawh inneih chu rem an lo ti a, inneih ni chu a lo thleng a, Mo hruai hovin Dardinite kawmchhak an lo thlen lai takin, Dari chuan kawmchar aṭangin hla in)

Dardini : Ani cho chu lung ngam ai hna,

Ani bik hawl vawng tian hi,
Sia bang ken dang hram har lo maw?
Thlang Vacha bang zuang hawl sih,
Kawplai nei chu lungdam tea awmin.
Duhlai parmawi then reng chu,
Sepui no nga, lungleng lengin.
Theih chang se thlangtlai Vachaa changin,
tlangtin kiltin brut ka nuan e

(Dardini aw a hriat veleh Duhmanga chu Darite in lamah a kal a, Luhka banah a a lawn a, Duhmanga chu a farnuten an ûm a Banah a lawn lai chu a hrên meiah an pawt a, an pawtthla mai dawna chutah

Duhmanga . Dardin, i bân kha rawn pharthla la mi rawn pawt teh.

(Dardin chuan churglam aṭangin a lo pawt

a, a farnuten hnuai lam aṭangin, a hrên mei chu a chat ta a, Luhkapui chu a lawn chhuak ta a, Dardini bulah chuan a han ṭhu a,

Dardin : Nang chu lungthli tum cho
ai chi,
Neme rem chang lai, far-
khanah,
Keibel tu vahlia ngambawm
bang,
Tah hram zei tik dai lai si
law,
Nang zawng i tum leng
tawng ta cho,
Suihlung dam ten zan mu
chhing la,
Kei zawng Nganbawm sir-
va iangin,
Tahlai kawlkung a liam
thei lo.

Duhmanga : Hiti sai na hram lai nghalah
Ka thai sung nghal ka thi
ngha lo,
Tektin ṭial le dar lam pahin,
Heti em hian i rilru nain
ka ring lo,

Hria ila ka thai a chang lo tur
Sum leh Pai mah a hek thlawn e.

Sairilnu hi zawng ka nei rei chuang lovang. Zanin Mo lawmnaah pawh lo tel ve ta che, kan lawmdan leh ka lungtum chu i hre mai ang, ka duh dik tak chu i hmu chiang mai dawn alawm.

Dardini : Anih leh Mo lawmnaah chuan ka lo tel ve ang e

(Zanah Mo lawmnaah chuan Dari chu a va kal ve a, in chhungah lût duh lovin pâwnah a ṭhu ta reng mai a, Duhmangan alo hriat chuan a va chhuaka an thu dun ta reng mai a Sairil nula (Mo) pawh chu alo chhuak ve a, pawnah chuan a zung a, a zung lai chu Duhmanga leh Dari chuan an lo en reng a, a zungri pawh an ngaithla reng mai a.)

Duhmanga leh Sairil Nu chu rei vak pawh an inneih hmain Duhmanga rilruah Dari a chîm reng si a, an inṭhen leh ta a.

Duhmanga : Ka thai sungnu aw zei nghal lo,
Kal law na Fa run thangdaiah,

Kei bang mang bawi an
tam lo maw?
Ka thaii nu engdang dawn
lo che,
I pa rûnah lawi leh mai la,
Keimah iang mitha an tam
ngei o.

Sairil Nu ; Kal ai lang e run thangdaiah
Ka pa rumkhar chawichuang
karah.
Kal zai rel mai nâng e,
ka pa runah, Ni leh thla
kâra piang rúnah ngei.

Duhmanga : Nang nena kan inneih hi
a rem thei ngang lo ani e,
i pa pawh mi rethei ani
hlei nem, haw leh mai
rawh aw.

(Sairil Nu chu a insiam a, a kal ta a)

Duhmanga Nu : Engatinnge Sairil Nu chu
i mâk mai?

Duhmanga : A zun a puam em.

A farnu : Dardini ang bawka nula
hmeltha, sawisel kai lo,
Lal fanu lehnghal si, kha-

tiang kha i ṭ mu zo tawh dawn em ni?

Duhmanga : Dardin lu put le somthlai rem
A nu hawi sa leng lo
Kawlizur ah an chhim hang
Fim nang mangin dawng kuang ralah,
Dardini, thlung'u bel sam telh in wi
lang tha fumah reng sam hai lo.
Kawla t... n ... ...,
Chhing zo reng a awm love

A farnu : Duhmang na sêm hi chhaw pamtu.
Vui tum ... le ... ... hawm re.
Duhmang lo pian chu sum pai ti raltu
Samhgo chona ... thei chu nangmah hi

Duhmang : Duhmang ka som hi chhaw pamtu
Ka tum cho nak chhaw phâng ing maw"

Cherthlai dar le vui tum khawm ria,
Sailian ka man chhin hliar lo lai,
Duhmang hi sumpai tiraltu mah ni ila,
Ka duh chuan lei chunga sum ro thi,
Saingho vâr man tam chenin.
Manh zel mai nâng e, thalengi ngei,

(Duhmanga chuan a duh ber neih nan chuan sum loh pai bakah rama Saingho ngei pawh pêk a huam zia a farnuten a hriat chuan tih ngaihna an hre bik hauh lo mai ani.

SCENE XI

Dari ve thung chu a lungleng thei em em mai a, nuthlawi mai anih tawh avangin tlangval dang rim pawh a thiang tawh bawk a, zankhat chu tlangval hovin an va rim a, Dari lunglêng chu pâwnah a va chhuak a, a rawn lut leh chuan, hla in a rawn hlawi ta a.

Dardini : Run ka hrenh thlakin nan hawn chu,

A ho valpa maw nan si le?
Ngunkil a ṭap ai nan ti lo
Khartung hren hnu rawn
A tu val khor nge maw
ni che ule?
Thalengi ṭaplai bân in ring
em ni.

Tlangval : Nulate chu kan rim theuh
ani mai a'awm. nang pawh
pasal nei lai i ni tawh bik
hlei nem.

Dardini : Sangkhan lam hlah u val
rual nih,
Thi len khang dawh ngun
mang zau nak.
Lenal rin hnawh ter lai u chi.
Valran chuan Sangkhan ṭhut
lo u,
A ṭha val chungchuanga
zankhua tawn
In tikiang mai awm a rim
reng hi.

Tlangval E, a nih tak chu, a ṭha val-
dang ngai chungchuang chu
kan rîm lul lovang che. kan
haw vang vang ang

Tlangvalho chu an haw ta a, rei vak lovah Duhmanga chu Dardini rîm tur chuan a lo lût ve ta nghal a.

Dardini : Lo lêng rawh khai, mi i lêng ta ngai lova, ka ngai ṭhin hle che asin, min lo la leng duh ve ani maw? Leng ṭhu rawh khai.

Duhmanga : Nang bâk chu engdang mah ka lungkham thei lo, Sairil Nu pawh ka ṭhen tâk kha, Nang nen lendun loh chu ka rilru a dam thei ngang lo a, ka lung a lêng em em thovo nang bâk engdang ka ngaihtuah thei lo.

Dardini : I chhungten an duh hle si a, engatinge i ṭhen mai, an remti em ni? i nupui ṁanah pawh sum leh pai an sêng nasa hle a ni lawm ni?

Duhmanga : Ka chhungte chuan ṭhen phallo mahsela, Kei a neitu berin ; a duh tlat si lova, ka kaltir ta mai a ni.

Tuzan busik chu Ngunkil u,

Puan i zâwn sih law rem panin
Herh ho thli nih a kan chhêm thla ngai.
A vawt lua e Ngunkil u,
I sin za ang nemrâng puan hi
Chhâwl ang min chhêm virthli lêngin

Dardini : Awi, i vawn khuh le za zawn khawm,
Kha hlan bang tichel lai nih lo
Tialthlur leng dang rim kai ai chi
Tanglaia pawm ka nuam lo che,
Vanglai kal hnu kan ngai thlawn ang;
Lêng dang rim kai ta si che.

Duhmanga : Awiin ka kup law Ngunkil u
Zadai do hlah law kei vangah
Cho har ka si lo len rawl hi
Zaiin min pawm mai teh Ngunkil
Zadai do lo la kei tawnah
Cho har ka ni nem maw leng ṭul hi.

Dari chuan Duhhmanga chu lêngdang rim nam tiin a kiangah zal (mut) a remti ta lova. A zan a zanin Duhmange chu tuilumin a in bual a, tichuan an mu dun

thei ta chauh a ni, zankhuain an inkup chial a, a tukah Duhmangan Dari chu a hruai leh ta a ni.

SCENE XII

Duhmanga chu lal fapa anih avangin hnathawh tur dang nei hek lo, ramchhuak mi ani a, hetia Ḍari nen an inneih leh hnu hian zan engemawzat riak turin an ram chhuak leh ta a. Chutin an ram chhuah chuan Dari chu a lungleng thei em em mai a, a rilruin Duhmanga rilṭam leh tuihal turte a han ngaihtuah a heti hian hla in a han phuah ta a.

Dardini ; Duhmang kawlah ram hrang thla maw
A rawlṭam pei maw ni linah
Ka zun chil le banal kua lang

Duhmanga kawlah ral ang hrang e
A ṭam ngei ang turni hnuaiah
Hlan ka nuam ngei ning zu, banal (Balhla)

Duhmanga fernu; Nang zun chil le banal thiar thluar

Kan dum fu hmanh fep chawk
lovin
A ngai love nanga zûn leh
duhsakna
A eisen loh kan huan thlai a
tarn em.

Dardin, in inah haw deih rawh, engahnge nang michhe fa ringawt kan inah i lo kal leh ṭhin, kan duh hleinem che haw thuai rawh.

Dardini chu Duhmanga chhungten an mâksak leh ta a, zak takin a chhuak leh ta hneng hneng mai a. An in a va thlen chuan anu nen an dinhmun an ngaihtuahin an zak em em a, an tan khaw hawina a ṭha ta si lo, khaw-chhunga awm reng chi pawh niin an hre ta lo-va. Sûnthla-ah an pêm ta daih mai a. Chumi hnu chuan Duhmanga ramchhuak chu alo haw a, sa a rawn kâp lehnghal a, kawtchhuahah mipuiin an hmuak a. Dari hmel hmuh an ghah-hlel teh lul nen a han melh thin a, mahse a hmu ta reng reng lo va, a rilru a nuam thei hauh lo mai a, an in a va thleng chu Dari hmel a hmu ta chuang si lo,

Duhmanga : Ka nu, khawiahnge Dardini ?

Duhmanga Nu : An in lamah a haw a nih kha (Duhmanga chu Darite in lamah a tlan phei nghal a, mahse Darite chu an lo awm ta hauh lo a, in an lo kalh tlat mai. An kawmchhak pitar hnenah Darite awmna a zawt ta a

Duhmanga : Ka pi, Dardinite hi khawiahnge an awm?

Pitar : Lo lut la, han thu phawt teh (Duhmanga a lut a, a thu a)

Duhmanga : Dardini te chu khawiahnge an awm ?

Pitar : Ka zufnâg hi han in phawt teh

Duhmanga : A va thlum tui ve le, Dardinite chanchin chu min hrilh tawh rawh le.

Pitar : E khai, Dardini nen hian in in hmangaihin in in thlahlel hle ţhin a, mahse i chhungten an duh hlawl si lova, i ramchhuah hlânin an lo ma leh si a, tih ngaihna dang awm hek lo khawchhunga awm ve reng pawh an tan zahthlâkin an hria a, Sunthlaah an pêm ta daih anih kha, tunah chuan

Sunthlaah an awm tawh a, lawm. Dari chu a lunglengin i hmêl hmuh a châk êm êm a, hreh tak chung siin an kal anih kha. An kal dawnin ka va thlah a, ka rilru pawh an tina takmeuh asin, ka va hon khawngaih teh reng em aw. Duhmanga chu a rilru a na ta em em a, an in laman a haw ta a. Chaw pawh ei peih lovin engmah reng a ngaihtuah thei lo, a hawina a piang mai hi ngui ruai hian a hria a, awm ngaihna reng reng a hre thei lova. A lunglêng lutuk chuan khua a han hawi vêl a, Dari nena an thingphu-hna tlâng a lo lang a, an thingphurh hun laite a ngaihtuahin a rilru na a tizual a.

Khi maw kan mei tlangfar hlam nâk
Nangnen vawn khirh umti lovin
Sai aw ka ṭap laini chhun hlân

Khi maw Thalengi nen tuahthing kan fawm na
Hlimten kaldun lai reng awm thei tawh

silo. Tahlai ka bang thei lo ni chhunah (Banglaia darthlalung a han hmu a, Kûtni vengthla a Dari nena an inenna ṭhin laite a hre chhuak a,

In um le maw laini zarhah
Kan chuai tawn nâk vaimang thlalang
Sakhaam rûnin zûn phur nawn aii
Darthlalang ka bih chang rengin
Thinlaiah thar leh thin kan lenlai
Lungruni zun phurh hning hniang

Duhmanga lunglêng lutuk chuan hla dang dang a phuah zung zung a, a rilru leh ngaihtuahna apiang mai kha hla ṭha tak tak an ni ta zel mai.

Tah leh hram ka thiam ṭung ri lo
Thaidawr lunglêng bang tlangkipah
Ka hram rûn mang dai lai ing maw
Tah leh hram ka thiam nem maw
Rengchal lunglêng jangin
Tahlai reng ka bang thei lo.

Uleuh hramthiamte ka pawngin rawng awn ai,

Ngunchhum he kan rak len liau kha bang
Kalung ka thang, thang ruang mang
Ka kiangah Lelten zai lo sa
Lenlai nite kha ka va ngai em

SENHRI PAR

Ka nu thawlai ka zuam in maw,
Zun in ka zaw medo tin tling
Lum rih lang puan zun hawng lovin
Ka nu thawh reng ka zuam nem maw.
Thalengi zuna uai reng ai;
Rawn hawng lo le, puan nemte hi.
Ka nu tuan ṭimh ka fin h'ah law,
Mi zun a fak ka siang chungah,
Thumh lo naudang awi hmar mar lai.
Ka nu ram tuanin mi tir lo la,
Ka zo nem maw zun leng;
Puanang ka hlip kiang thei si lo.
Ka nu timkil tlânfar ka chhan,
Kipmen hlawnchhin tlangbal mal lai;
Aikhun thlang maw rak dim tal lai.
Min hrilh rawh ka nu in thinlai,
Ka zawng dawn ka duhlai Darnemi.
Thlang khuan a dim hma ngei hian.
Tah le hrâm chu vaisum nâm ai;
Nang he hmel hmuh le an thlawm tawn,
Ka zang ai chhin chhawlno khiah ban i
Tah leh mittui tlak bang mah ila,
Nang nen anka biak lai awm silo.
Thinlai chhawl ang uai reng e.
Kha hlen kan ih le maw zaunek,
Thial hlah law ka pa hrangzakhalh,

Ngunkil kutmui zung han hloh lai.

Hmana kan mutna leh kan zalh na,
Dahsawn suh ka pa Hrangzakhal;
Ngunkili sulhnu in ti bobang ang e.

Thingparsangi therang riang mang,
Tum law tualah khin chhim hawl sih;
Kai ţhan lai chu hluai nghin parah.

Sangthinglera rengchal zaithiam,
Lo chhuak la lunglen thu i hril dun aag;
Lawn leh nang che, par sangah.

(Tichuan Duhmanga chu Dardini zawng turin
Sunthlaah kal a tum ta a, a nu hnenah chuan

Ka nu, rawl ka rawnh, kal ai lang,
Vang zirzerte mualliam tuanah;
Va dâwn lang e, zotung râwnah,

Ka nu riah chaw mi fun teh
Aitenawnparin zotung a liam hma ngeiin,
Va dang nang e, liam ka phal lo.

Ka nu chencherh chu thaw tein chhum,
I ei kir kiarin kal ai lang,
Ka kal hnuah vawn hrânglen law.

Ka nu, Bukhawp chu tui takin chhum rawh,
Liam mai tang e zamualpui;
Lo âng buan buan ang che run chhungah.

(Anu chuan Buhhawp chu a chhum a, Duhmanga chu, "Ei rawh le," tiin a han pe a, Duhmanga chuan ei duh lovin a nu hmaiah chuan a vawm pherh ta vek mai a. Tichuan, Dari khawngaih thlak zawng tur chuan Sunthla chu a pan ta vang vang mai a ni. Dik tak chuan Val Upa kha a lung a lêng a ni.

SCENE XIII

(Pathlawi lungleng Duhmanga chuan Sunthla dai chu a va thleng ta a, mi tumah chhuak vak reng reng an awm hauh lo mai a, a reh ruih mai a. Daiah chuan tlêng khamin tumah luh an lo phal lo hi a ni a, a ṭiu ta a. Chutia a ṭhut reng lai chuan Pitartê hi tuichawi turin a lo kal a, Duhmanga chuan a hmuhveleh chuan,

Duhmanga : Ka pi, in khua hi a va reh ve, engatinge chhuakvak hmuh tur an va awm lo ve, engthil nge awm ta ngai ?

Pitar : E, Dardini rai chehin a thi a, Nizarh siam a ni a, chuvângin tumah an chhuak vâk lo a nih hi.

(Duhmanga chuan chu thu chu a hre ṭha ngam lova, a tim chawih chawih a, khawi-ahnge a awm tih pawh a inhre lo hial a. Nakin deuhvah chuan inti pachangin a lo ṭawng leh hrâm a)

Duhmanga : Ka pi, Dardini thlân awmna chu min hrilh thei ang em ?

Pitar : Hrilh thei ê a, i duh phawt chuan ka hruai'ang che.

(Khawchhungah chuan Dardini sûnna leh a thlarau chawlh hahdam nan Nizarh siamin Rawkhate an thlak mup mup mai a. Pitar khân Duhmanga chu a hruai zel a, nakinah chuan Dardini thlân hmun chu an va thleng ta a. Duhmanga chu a mittui a ṭla zawih zawih a, lûngchhe êm êmin he hla hi a rawn vawrh chhuak a.

Sunthla pawngah kim ching cheng
Ngên tha zualau vanngai ai e;
Sai aw ni zarhin buar ning law,
Thiang aw ti hnem law hring zûn chu.
Sunthla dai reh maw i nghah lo duhlai Lalngo.
Ka thinlai hliampui tuar ang a va na em;

Sunthla mipui Nizarh hmarg-
tute u,
A thiang a sin, mi thianghlimi
fam ta hi.

(Duhmanga chuan Dardini thlân chu a lai ta tlut tlut mai a, Dari an zalhna ngei mai chu a h[illegible] thleng ta a, a [illegible] na lutuk mittui tla zawih zawih in.

Duhmanga : Dari, tawlh rawh. ka lo ku ve dawn e.

(Chutia a tih chuan Dardini ruang chu a tawlhsawn hret a, a bulah chuan a mu ve ta a. Chantiang (fei te takte) a ken chu a dawlh a, a thi ve ta a. Tichuan, inhmangaih em em, dam laia lêngdûn thei lo chu an thih hnuah kumkhua atân an lêngdûn ta a ni.

Dardini hian unau mipa, nuṭa a nei a, a hming chu Hrangzakhala a ni. Dardini thih hnu chuan Hrangzakhala chuan nupui a nei a, an fatirah phir a hring a, hmeichhia leh mipa an ni Hmeichhia zawk chu a hmelṭha em em mai a, "A Ni Dardini a ang dah ang e," tiin a nausên laiin a nung-chungin an phûm a, mipa zawk chu an en-kawl ta a. Nakinah chuan mipa zawk pawh chu a lo thi a, a pianpui hmeichhia zawk

an phûmnaah khan phûm ve an tum a. Thlân an lai ta a, nausên phûmna an han lai thleng ohu a lo la nung tlat mai a, hnute tui aiah leihring chu a lo fâwp ṭ'n ni a lo ni a, a lo thlan hiam nghe nghe a, mak an ti hle mai a A pa hnenah an va hrilh thuai a, a pa chuan, "Lo khawih reng reng suh u," tiin Puanṭial bihin nmanhmawh takin a va tlan a. nausên chu puan chuan a han tuam a, he hla hi a han chham a.

Rian rum ṭuan bangah thin a rim hning hniang,
Vawn zâp rih lang thlalang dâr haiin.
Thawkrim thlan iengin a bual hning hniang che,
Darthlalang hian zâp nâng che ka Tuaite.

"He naupang chanchin hi a sawi chhuak apiang a thlan hau nan kan hmang ang' an ti a. Tichuan, a pa chuan duat em em in a enkawl ta a, a lo ṭhang lian ve zêl a, a tleirawl ve ta a, a pa chuan inchei nan thuamhnaw chitin reng a leisak a, Hrukkual chhuih a leisak love, A hmêlṭhain a duhawm

h'e a, a pachuan M... Tnian) tur Saoh in a zawnsak ta a

A thiannu nen chuan thing an phur thin a. A thianu tung fawmsa chu a lo lak ruk sak thin a. Mahnat chu an thian nen chuan tang ... a, a thianu fawmsa a lo lak ... leh a, ... chu ... thu ... ta thut a. "Engahnge ... thing fawm a chu ... rûk ? i hetih ... hian a lawm ..." ... "Eng kah tih vang nge sawi rawn," ... zet ... a ... ve a. A thiannu ... "I hetih ... Ni Dardini ... chungin an phûm ... a hrila t vek a. Chu veleh a ... a ... a, a thuamh ... vek a, a p... a tl... h... ta a ... a va thi ... pa chuan sumhmunah hnang a lo ... a phur chu a pa ... chuan a ... chawih mei ... A pa chuan a fanu ... lo haw a chot dan a han hmuh chuan hlautnwng leh mangangin hla a han chham ta a-

Zeihme ka fanu ban vawr kham hringin leiin kaw,

Thangdan man law Na ni Dardin bang,
Ka fanu kan tih dah ngai,

Ka fanu mawi nân thuamdang zawng bakah Hrukkual lei nang e,
I Ni Dardini iangin thangmawi rawn khuavêlah.

A fanu chuan thinrim zet mai hian-
Ban vawr kham hring hruktawn ṭial khawm chu,
Ka chawk hlah law, ka pa Hrangzakhai.

Kei ka tan Hruktawn tial zawng,
Lei duh lo mai la, ka pa Hrangzakhal.

Kha hlan ka Ni Dardin an chhim bang,
Lengnghal mal ngai ki tha tlum lian bang;
A chu hluanin ka sem lai ri lo.

Hmanlai ka ni Dardin an sawi iangin,
Setuai ianga lenlai hlimten chen tur zawngin;
Ka piang nem maw a riangte hi.

Ka nu nih Kan phun chin dûnin,
Thangrang se tih ka awi lem tala ngai.

Kei zawng ka senlai nau ang ṭah lai kha,

Bâng tûrin ka chûn nun min châwi love.

Chhaw ṭha phawngin kipmen semin kaw
Thangdam man lawng ka Ni Dardin bang
Sum-pai man tam - man tûrin ka piang ve e
Thangzêl nang e vanhnuaiah ka Ni iangin.

Heng hla hi a sak zawh veleh luhka tlângsâng aṭangin a zuangthla a, a thi ta a. A ruang chu an phûm a, a thiannu kha an lo tiam tawh angin a thlânah chuan a nungchungin an phûm tel ve ta a ni.

THU MAL HRILHFIAHNA

Tawnhruk ; Hmanlaiin mipa 'sem zial tihngheh nân thirkual an thiat ṭhin a, chu chu a ni.

Lawi : Haw, mahni chênna tura kal. Mo lawi.

Lâwm : Hnathawh inlâwm, mihrang hna inthawhpui tawn tura thawktlâng.

Kawppui : Nupui

Khawnbâwl ; Lalin a duh z a w n g ang a hnathawhpui tura, a thlan te.

HLAWNDAWHTHANGA

Hlawndawhthanga hu leh pa hi Lal an ni a, mi khawsa taw [illegible] len ropui tak an ni. Fapa pathum an [illegible] chungte chu a a upa ber atangin Hlawndawhthanga, Zabrama leh Laichaurhnawma te an ni a, a naupang bera fanu [illegible] hawm tak Ngunchiangi an nei a, Nguntlhangi hi Hlawndawhthanga pa [illegible] an nu[illegible] lak, [illegible]fa a ni.

Hmanlai chuan mi tinin Thlawhhma siam leh chu hnadang thawh tur ongmah a awm chuang lova, chuvangin Hlawndawhthanga te chhûng pawh hian Thlawhhmâ an siam a, Nikhat chu kângvâr nise hnuaiah an unau thum chuan buhtuhin an feh a. Ni a sat em avangin an tuihâl thin a, an tui ken chu an in zo ta thuai a, khua a lum nin ni a sa si a, an tuihal zual ta deuh deuh va. Nakinah chuan Hlawndawhthanga chuan a naute pahnih chu tui va zawng turin a tir a. Rei fê an thang hnu pawh chuan tui reng reng an hmu zo lova, hlawh chhamin an lo kir a, an tuihâl zual zel avangin Hlawndawhthanga chuan anaute chu buh lo tuh turin a ti a, amah chu tui zawng turin a thawkchhuak ve ta a. Lui [illegible]

ava thlenga, mahse tui reng reng hmuh tur a lo awm lova, Thâlvaêkchâr lai a nih avangin a lo kangchat vek a, Lui hnâr lam chu a zawh chho ta zel a, nakinah chuan, Khiangpui kawrawnga tui lo tling sen kuk hi ava hmu a. A tui hâl tawh bawk a, a kutin a suak a, a in ta hlawih hlawih a, tlai takin a in ta a.

A naute tân Mauchawngin a thâl a, a hawnsak ve a. Thlâm ava thlen chuan a naute pahnih chuan an u tuichawi chu tui-hal reh raih khawpin an lo in ve a, tichuan an ṭhu hah chawl hlawm a.

Chutia an ṭhut reng lai chuan Kut tin leh Ke tin te chu a lo danglam a, Sakei tin, ang maiin a lo sei ṭhuau a, an âwm aṭang-in Sakei zia angin a lo ṭial ṭan a, an mawngah Mei a lo chawr chhuak a, an taksa chu a lo danglam zêl a, an unau thum chuan Sakei lian êm êmah an lo chang ta reng mai a. Buh tuh reng reng tum ta lo Thlawhhmâah chuan an vak rual rual mai a. Tlai lamah chuan lo dang feh te an lo haw a. Hlawndawhthanga te lo a Sakei lianpui pui vak thual thual an han hmuh

chuan an [illegible] ta [illegible], [illegible] bengin. In thlergin an tlan chhuak ta hlawm a. Sakei chuan Hlawndawhthangate [illegible] chu a seh ngeiin an [illegible] a, an ngaih a [illegible] hle a. In an thlen chuan, Hlawndawhthangate inah an va [illegible] a, an [illegible] haw [illegible] va zawt a. An lo [illegible] lova, an lo [illegible] Sakei in hmuh thu [illegible] sawi a. [illegible] takin an [illegible] an ring [illegible] a Hlawndawhthanga [illegible] feh haw [illegible] chuan a [illegible] chuan, "Hei kan awm dan chu [illegible] a, duh huaih mihringah kan [illegible] ther a, duh hunah Sakeiah kan chang thei ang a, fimkhur takin awm ula, kan khaw nula zawng zawng ka ngaihkim [illegible] hma chu che mualpho lo turin fimkhur hle ang che u," tiin a hrilh hlawm a.

Tichuan thlah chuan thiante feh haw hnuah an haw ve ta a. In an va thleng chu thenawm khawvengte an lo tlan khawm a, dama in lo thlen chu mak an ti hle a. An lo a Sakei lian pui pui pathum feh haw in an hmuh kha Hlawndawhthangate hian an hmuh velch hmuh ve loh te an zawt a. Anni unauho erawh chuan chutiang Sakei an lo a an hmuh hauh loh thu an sawi a,

mak an ti hle a. Zan mut rehah chuan Hlawndawhthanga chuan thil awm dan chu chiang takin a nu leh pa hnenah a hrilh vek a. An nu leh pa te pawh chuan Hlawndawhthanga naute pahnih Zahrama leh Laicherhnawma te chu mi hriat h an nun dan te chu fimkhur h a, a tuma hriat lova, thup tlat turin a fuih ngun hle a.

Nikhua a lo rei a, Zahrama leh Laicherhnawma te chuan an zia chu an thup hlei thei ţhin lova, an in sum z lova, Vawk an seh ta zawk zawk a. Hlawndawh thanga chuan a naute chu a zilh thin a, mahse, Sakei anga, Sahring ei kha an duh ber anih avangin an in sum zo lo chuan ran an seh an seh ta mai a. Chutia Sakeiin ran a seh reng rengin tlangvalho chuan an an ta ţhin a, tlangvalho chu an kim leh kim loh, chhuak leh chhuak lo an han in chhiar a, Zahrama leh Laicherhnawma te chu an tel ve ngai hauh lova, chuvangin tlangvalho chuan an ringhlelin an lunghrinh deuh tlat ta a.

Vawikhat chu an farnu Ngunchiangi leh a pasal Hretaia te chu an bawi dawn a. Khaw hrang hranga Hretaia fate an sawmkhawm vek a, Ngunchiangi nuţa Hlawn-

dawhthangate unau rual pawh an sawm a. Hlawndawhthangate unau ho chu an kal dawnin an pa in, "Hei in unau rualin, in kal dawn ani e, Sathin paw (Sakuachhung) min rawn hawn ang che u, "tin a chah a. Nguncbiangte khua an va thleng chu mikhual tam pawh an lo thleng tam bawk a, mi an lo tam hle a.

Zanah chuan Zahrama chuan, "Che tawh mai ang u," a han ti a. Mahse, Hlawndawhthanga chuan, "E, che rih love, insum hrâm hram rawh," a ti a. Zan mut hunah chuan Zahrama chuan, "Che tawh mai ang u," a han ti leh a, mahse Hlawndawhthanga chuan a khap tlat zel a. Zan rehah chuan Zahrama chuan an kal dawn a an pa thuchah kha a hre run a, a Sakei rilru a lo thawk a, a insum zo ta lo va. bawinaa talh tur Vawkpa lian kauangkung an tih chu a seh ta a. Chutia Sakeiin Vawkpa talh tur thil pawimawh tak a lo seh ta chû pa leh tlangval hovin an hual a, an kaphlum ta a.

Zan mut reh fel zên zâwnah chuan Laicherhnawma chuan an Sechal talh túr Zanchhun an tih chu a seh ve leh a. A ni pawh chu an hual a, an kaphlum ve leh

ta a. Hlawndawhthanga chuan chutia a nauto an lo che ta mai chu, an khaw nula a la ngai kim bawk silova, pawi a tî hlê a, a naute an kahhlum avângin a thinrim êm êm bawk a, Han chêt ve nghal a tum a. Mahse, Ngunchiangi chuan mipui an tam si a, a chêt vaih chuan a thi ve nge dawn tin a hria a, a dinhmun hlauhawmzia chu a hmuhin hiain a rawn hlaw ta a.

Tihlauh law ka va ti a duh ri lo,
Lai intung rel manh loin Zahram ril ai
Ka biahthu tluangten an dawngthiam silo,
Rûn in rem hman lovin a fam ta Zahrama.

Mualah kan pho thla leh nge laicher-hnawm rih
Hlawndawhthang tlangtla lengah kiva bang zuang,
Mualah minpho ta ngei e Laicher hnawman,
Mu ang thlawk rawh Hlawndawthang chhingkhual hlaan.

Hlawndawhthanga chu mipui hual kara a awm chu Savaah a chang a, a thlawk bô ta daih a.

Hlawndawhthanga chu a [illegible] ute pahnih an thi ta si a. A thinrim bawk a, a hrâng nasa ta kher mai. Khawchhung an te pawh chhuakvâk ngam an awm tawh lo. Lo feh kawng lam chingphurmai chu [illegible] a reh vawng vawng ta mai a, khawchhungah an tawm ţhup mai [illegible] ni. Hetih hunah hian nula [illegible] awl pakhat chu nuhrawh [illegible] awm a, a nuhrawh chuan a [illegible] ţhin a. Nikhat chu a nuhrawhin [illegible] [illegible] vâ chhuar rawh. Hlawndawhthangan lo seh nghal cho rawh se," tiin a tir lui ta tlat a. Nula chuan a hnial ngam si lova, hreh tak leh hlau êm êm in Lakawng (Em) leh chem a keng a, dai lam panin a kal ta bêm bêm a. Chutia a kal chu dai ave thlen chuan kawtchhuah lungdawh a tlangvâl hmêlţha êm êm mai lo ding zar hi a va hmu ta a, a hlauhna pawh a reh huai a. Tlangvâl chuan a rawn hmu ve thuai a, "Lokal teh khai, enge i tih dawn ?" a rawn ti a. Nula chuan a va pan hnai a, tlangvâl chuan, "In khua hi a va reh êm êm ve, tumah chhuak vâk in va awm lo va, eng thilnge awm a ?" tiin a han zâwt a. Nula chuan, "E Hlawndawhthanga a hrâng a, an

hlau khawp a, tumah an chhuak ngam lo a ni,' a ti a.

Tlangvâl chuan, "Engahnge nang hi i lo chhuah bik si?' a ti ta zêl a. Nula chuan, "Kei chu nuhrawn tuar ka ni a, ka nuin thingphur turin min tir lui tlat a, va kal lâ Hlawndawhthangan lo seh nghâl che rawh se tiin min tir a, ka hnial ngam si lova, ka lo chhuak ngawt mai a ni." tiin a chhâng a. Tlangvâl chuan, "Anih tak chu, hlau rêng rêng suh ka vêng ang che, kei man thing pawh chu ka fawm pui vek ang che," a ti a, Tichuan Thing tak tak chu an fawm dûn a, phur khawp an fawm zo ta thuai a. Lungdawhah chuan an ṭhu dûn an titi ta siah siah a, nuam ti takin a nilêng ta ṭhak mai a. Tlai lamah chuan Tlangvâl chuan, "Khua a tlai dawn ta, ti khân va haw ta la, i thingphurh hi tualah ngai va keuh la, chu chu i nuhrawn chuan inchhûnga luh tûr a, a tirh che pawhin duh rêng rêng suh ang che. Tin, kal ta la, i hnunglam rawn hawi hauh suh ang che,' a ti a. Nula chuan thing chu a phur a, a haw ta a. Tlangvâl a thingfawm saktu a kawm nel êm êm in chutia i hnunglam

rawn hawi rêng rêng sîn a ti kha mîk a ti rilru hlê a, tlâng a chhuah hma chuan a hnunglam chu a han hawi ta a. Chutah zet chuan le, Kaipui lian êm êm mai Hlawn-dawhthanga dik tak lo dang luah mai chu a hmu ta a. A hlau lutuk chu thin tha thawh-in a tlânchhia ta ngat ngat a, in a va thlen chuan a tiangphurh chu tualah a keun chawrh a. rang takin inchhungah a tlan lût nghal a Khaw taimin dawn chuan a nu hnawn chuan tualah thing chu luh tâwm a tir leh ta a, mahse nu'n a duh ta tlat lova. A nuhrawn taimin chuan diriam deuh mai in a han vua a, mahse chuti chung pawh in nula chu a kal duh chuang lova A nuhrawn thinrim lutuk chuan amah chu tuala thingseng tur chhuah a han chhuak chiah chu Sakeipui Hlawndawhthanga ngei mai khân a rawn seh ta hmiah mai a.

Hlawndawhthanga chu a hrâng zual ta deuh deuh a, zantin mai khuaah a lut a, Mihring leh Vawk a seh ta ziah a. Khaw-chhûng mite chu an mangang ta êm êm a, Hlawndawhthanga chû tihhlum ngei an tum a, a tihlum dan an ngaihtuah ta a. Khaw luhna kawngpuiah chuan Khâwngpui

(Mangkhâwng) lian eltiang mai an do ta vân mai a, chu Khâwngpui chuan ramsa engpawh dalh se thihna ngai tûr a, an siam a ni.

Mahse, Hlawndawhthanga chuan khawchhûnga luh leh mi a seh chu a bung chuang hauh lo mai a. zantin mihring leh ran a la seh ta fo va, Khua aṭangin a hnu an chhui zêl a, Khâwngpui bulah ngei chuan a tawp a, chuta tangin Khâwngpui leh lamah chuan a hnu chu chiang takin an hmu leh bawk si, he kawngah chuan a kal ṭhin ngei si a, mahse Khâwngpuiin a delh lo chu mak an ti hlê a, a ngaihna rêng rêng an hre ta lo va. Hlawndawhthanga chuan khawchhûnga nula hmêlṭha deuh mai Tialpâri chu a ngaizâwng a, a rim tlut tlut ṭhin a. Chutia a rim zin êm avâng chuan amah lah a hmêlṭha in a pumrua a lian nalh bawk a, Tialpâri pawh chuan a ngaizâwng ve ta deuh va. Zân a Hlawndawhthangan a va rim chuan a haw lamah mihring leh ran a seh ziah tho va.

Khawchhûng mite chuan, Hlawndawhthangan Tialpâri a ngaizâwng tih an hriat chuan Hlawndawhthanga tihhlum dân

ngaihtuahin Tialpâri chu an hetha ta a. Nakinah chuan khaw mipui te chuan Tialpâri chu an hneh ta a. Hlawndawhthanga, mi tam tak nunna latu thhlum dan tur chu Tialpâri kutah an dah ta a.

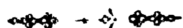
Hlawndawhthanga chuan a tih dân pângngaiin a ngaihzâwng rim tur in a va kal leh a, Tialpâri chuan a lo thu hlê a, hlim takin an inkawm a. Chutia an in kâwm lai chuan Pari chuan, "Hlawndawhthang i lo kalna kawngah Khâwngpui lian tak an do si a, engtinnge i lokal theih thin?" a ti a. Hlawndawhthanga chuan, "Mipa na chuan ka zuan hlen thak thak mai," tiin a chhâng a. Tialpâri chuan chutiang Khâwngpui lian êm êm mai han zuan hlen chu mak a ti hlê mai a. "A va mak ve, engtinnge i zuan hlên theih, a nih ka hmuh laiah i zuâng ngam em?" a ti a. Hlawndawhthanga chuan, "Ngam teh reng mai, ti rawh min en ta che" a ti a. Tichuan dâi bula khawngpui lam pan chuan an kal dun ta a. Khâwngpui bul an va thlen chuan Hlawndawhthanga chuan tham lo zet zot hian a zuan hlên ta thauh thauh mai a, Tialpâri chuan a lo en reng a, mak a tiin

a mumang emaw a ti hial a. Nakin deuh-ah chuan Tialpâri chuan, "Anih leh Khâwng-pui hnuaiah khân i lut ngam em? " a han ti leh a. Hlawndawhthanga chuan, "Ngam e" a ti a. Tialpâri chuan, "Anih leh han lût te i, ka lo en reng ang che" a ti a.

Hlawndawhthanga chuan Bialnute thu chu hnial harsâ a ti si a, Khâwngpui hnuai-ah chuan a han lut ta a, Khâwngpui lian tak chu a per buk nual le, mahse Hlawn-dawhthanga chuan ṭuanrang takin a lo mu zangthal hman a, a ke chuan Khâwngpui chu chho zâwngin a lo tlawh kâng vû mai a, thiprim zet hian, "Tialtâng, he Khâwng-pui hi ka tlawh darh vek ang em?" a rawn ti a. Tialpâri chuan Hlawndawnthanga thih na tur zawng a ni bawK a, "E tlawh darh love, i chungah khân Mâuza Thingza a awn a lawn, khatia tlawh kang vû lo khân i ke khâ tawm ta che." a han ti a. Hlawn-dawhthanga chuan a ngaihzâwng thu hnial a hreh si a, mittui tla chungin a ke chu a han tawm a, Khâwngpui lian leh rit êm êm chuan a delh a, a thi ta a ni.

Hlawndawhthanga hian nuhrawn tuar nula thingchhur hnênah khân fa 'a lo nei

hman a, chuta ṭang chuan Hlawndawhthanga thlahte hi an kal ve zêl a Hlawndawhthanga thlah te rêng rêng chu. Sakei lian tak ke zungtang panga nei, ke zungpui nen paruk an nei zêl a, ṭûn thleng hian an la awm zêl a ni.

THU MAL HRILHFIAHNA

Thlawhhma : Lo, buh tharna tura buatsaih.

Thalvaekchar : Thal lai tuikang hun

Mau chawng : Maubung thil dahna a hmâwra mauchang khat awm.

Thlâm : Lo-a insak.

Feh : Lo-a hnathawka kal.

Lunghrik : Ngaihṭha lo, ringhlel.

Hlawi . Hlasa a rilru hriattir

Lungdawh : Hmaa laiin kawtchhuahah : mithi hriat rengna atan lung an rem.

Nuhrawn : Nupa fa nei tawh . engvang pawh a inṭhen a mipain nupui dang a neih chuan a nupui hmasa hnêna a fate tân a nupui thar chu nuhrawn a ni.

Mauza : Mau pum tam tak.

PHUNG TPLUK DIA (THUFING)

1. A muiin zoh hlah a an in ngai :
A hm^l en mai lovin a nungchang
en rawh. Hmêl leh landan mai ni lo
vin chetzia leh nungchang a pawimawh
fo,

2 Arpi tapna, Sanghar hni na ·
Arpui lungchhia, S nghar lung, lawm
A tuartu tân lungchhiat thluk tak pawh
midang tân lawmna a ni bawk ṭhin.

3. A lut vaipuanin pua, a kal mau tlawnin tu .
A lut lam chu puan renin tuam la,
a chhuak lam chu Mautlawnin vaw
mai rawh Khuaa lo pêm lût te hi tih
ṭhat a, pem chhuak te chu an huatthu
sawi pawh a pawi lo

4. A ruh tum hlah a hang na hap la :
A ruh khir lâk tum suh, a hâng
i suak mai ang. Duham lutuk chu
chânna a ni fo ṭhin.

5. A firtu ning zak lo, a hmutu ning zak
A rutu zak lovin a lo hmutu zak
zawk. Mi chesual emaw rukru lai
te hian zak lo takin ti mahse, a rûka
lo hmutu tan chuan an lo zak ru viau
zawk ṭhin,

6. Ar hma chuk fâk, mi be chhim fak :
Ar pân chuk leh mi thu sawi sawi chhawn hi a na duh. Ar in pân a chuk hi a na hle a, chutiangin mi thusawi sawichhawn hi a na duh bik
7. Ar nih hma lo chu hlah, mî nih bia lo chhim hlah :
Ar in pân lo chu a chuk lo angin engmah thil awm lo chu miin an sawi ngai lo ,Ar hian pân nilo taksa dang a chuk ngai lo ang hian miin an sawi sep sep tawh rêng rêng chu engemaw thil a lo awm ṭhin a ni.
8. Benem chhim le, lam phei :
Tawngkam thlum leh kawng phei, kawng phei kal a nuam angin ṭawngkam thlum hriat a nuam.
9. Bawi fanu hrulh le, fang zû hrulh :
Lal fanu sual leh zufang thosual. Lal fanute hi ṭha tur ang a ngaih an ni angin zu pawh tho ṭha tûra bilh a ni a, thil anih tûr ang a a ni lo a
10. Buluk um nak tui nawi, mihrut umnak khua lum :
Nghabuluk awmna tui chu a nawi angin, mi a deuh phutphat awmna khua

chu a khawharthlak lo. Mi huihphai huihchhuk awmna khua chuan biak nawmnah tur an neih avângin an hlim fo ṭhin.

11. Bia duh hmurah bia tang hlih
Mi ṭawngṭam [illegible] thu zep a awm thei lo. Mi ṭawngṭam chuan thuruk an pai thei lo va, [illegible] chhuak zaug zung ṭhin.

12. Bekhat nin be [illegible] kual :
Thukhatin thu dang a hring. Thu pakhat aṭanga thudang thil pawi zawnga kaihhnawih chhawng.

13. Bai leh Khawzing .
Lal leh Pathian Pathian chu mi khawngaih thei leh mi ngaidam thei a nih angin Lal leh hotute chu niru pu tur a ngaih an ni

14. Chal saruh chhawnin : Zak lo lui takin. Zahna tur hmun leh hunah pawh zak lo lui leh mi hmaikhap lo lui a ding ngam zel.

15. Chhizawh mei hawrhin : Zawhte mei lum aiin. Zawhte meilum a aiin thukkâah ṭhu a, meilum ngainate tehkhinna ani.

16. Duhnakah mit a chaw : Duhluatah mit a del. Duh zawng tak te chu an ṭhatlonate hmuhhmaih a ni ṭhin.

17. Duh zoh fak huat zoh fak : Duh zâwng leh huat zawngte en a na, Kan mi duh te kan en ngawih ngawih ang hian. Kan huat zâwngte pawh kan en ngun ṭhin.

18. Deh tukah tlahpuk hmanh nih mi a at : Khawih khawih chuan hnâugdil pawhin mi a zai ṭhin. Miṭha leh nunnemte pawh va tih va tih takah chuan an lo thinrim ve a, a tituin a tuar ṭhin.

19 Duh tuk Ar nih ek : Duh lutuk Arin a ekkhum. Mihring ve ve emaw thildang pawh duh lutuk avangin inhuatna emaw thil pawi a lo thleng

20. Fei le nâm karah : Fei leh Chem in karah. Fei leh Chem hi indona hmanrua ve ve hlauhawm tawn sawina ani.

1. Furpi tl hal le, lungchhûng pa duh fak Furpui laia tuihal leh fapa duh a na. Fur ruahpui sur laia tuihal a na duh angin fapa duh a na.

22 Fir thangchhia, hal thangṭha : Ruk chu hmingchhiatna, dil chu hmingṭhatna

ṭhatna. A dil a dil pawh-a an phal mai tur thil lo ruk hmingchhiat.

23. Fa dawt lawr, lo thlawh luan :
Fa duat sual leh hlo thlawh tlak tawh lo. Fa duat lutuk te awm chin tawk hre lo leh hlo thlawh ṭul lutuk enkawl zui tlak tawh lo.

24. Rai khat nih rai za kuai : Natna pakhat natna dang dangin belh chhah

25. Ka kawi ka ral chang :
Ka ṭhian ka hmêlma a chang. Thian ṭhate nên pawh in hmêlmak.

26. Kut ke zawngza :
Ka kut leh ka ke te nen

27. Khawtawiah vawih hna, Khaw lû-ah ekin thang :
Vêngthlanga vawih chu Vêngchhakah ekin a thang. Thudik pawh sawi chhawn anih hma chuan dik lovin an sawi tawh ṭhin.

28 Khawte fa le arla ti :
Khawte mihring leh Arla tui. Arla hian tui tlêmte a nei ṭhin a, khawte mihring pawh an tam ngai lo.

29. Lo chul tlat le nu khaw tlawn :
Lo chul a thil va lak leh nute ina thil

lâk Lo chula nu an feh in engmah ui nei lova an la angin mein an nute in a thil engpawh a la mai zel.

30, Hmathak ei chu mah vuak :
Hmarcha ei chu mahni invuak ang a ni. A ei tuin a thak a tuar.

31. Mi dawh lo, mi sawi fak :
Hmêlchhe tak in mi a rel-a na duh bik.

32. Nu bia tiva ral a kai loh :
Hmeichhe fin in tuikhur ral a kai lo.

33 Nu khingkhih lo, Pa muang mah lo :
Nu leh pa ten an zilh loh. Nu leh pa nei lo an thu nunna leh zilha dawng lo te.

34. Nupi thit le sam hri pawh :
Nupui neih leh sam pawh, Nupui mana in seng nasa lutuk te hi sam hial pawh pawt a man a pe tluk a sawi na.

35, Saum loah changai sa tal :
Saum awm loh pawhin Chakai sa tal. Chakai sa hi saa chhiar a ni lem lo tehkhinna.

36, Tar be duh le, bu te phul
Tar tawngduh leh bêlte tlawk.

37, Thingsual hlem le, pasal sual kup :
Thing biboh fawm leh pasal sual kup.

Thing biboh phurh chu ek keh a hu angin pasal sual kup a harsa.

38. Tar leh ngokchhia :
Tar leh naupang. Tar te hi naupangte nen toh khin a [illegible] an duh zâwng leh ngaihtuah na ta a in [illegible] thin.

39. Tuan lon [illegible] tlum ai tluk :
Thawh tam leh ngaihtuah thiam a in tluk. Hnathawh [illegible] pawimawh angin ngaihtuah leh rel [illegible] vl thiam a pawimawh.

40. Uicho vak lawng [illegible] tawng :
Uicho vak vak chuan saruh a tawng nge nge. Vak tam na na chuan hlawhtlin hun a nei thin.

41. Zuhrei nub'a ngai lo, lumthlang nil :
Zuhrei nu thu [illegible] lo kawngthlang a liam. Nu leh pa thuawi lo te chu an kal tluang lo.

42. Zawngte tikhur hmuhin :
Zâwngte tuikhur hmuhin. Thilṭha leh duh zâwng hmu a chu mi chu va tih leh fo ṭhin. Zâwngte chu a tuikhurah a kal chhan a chumi ang sawi na.

43. Zâwng seh philh in :
Zâwng seh theihnghilh in. Zâwng hi

han man hian mi seh nachâng a hre ṭhin si lova, thil pawimawh si theihnghilh tlat sawi na a ni.

44. Mihrut thingfung tlaih :
Mi a talhtum khai, ban nachâng hre tawh lo.

45. Nilin le, khaw al :
Nisa leh khaw lum lutuk.

46. Mi phun fa :
Mi ṭha fa, Hnampui fa.

47. Phun dirh lo :
Hnam chhe deuhvin an man phak leh man an ngen

48. Chhi leh Khuainaw :
Chhawhchhi leh Khuaino hi a inrem êm êm a chutianga thil inrem leh inmil tak sawina

49. Kum rawp leh vai chu :
Hun kal tawh rei tak sawi na.

50. Ro leh rah :
Thilneih sum leh pai, rohlu tinrêng fate tâna thawh chhuah.

NAU A'WIH HLA.

1. Kei le ka naute cu e,
Puan puaknak kan ngei lo;
Kawl i pankau hnuh ṭha te khi ta,
Kan tawh lai.

2. Ka naute aw,
Tap leng mang hlan law;
Na ka lam bang lo maw,
Na nu hnunin na thin rial bang dai te lai

3. Ka naute aw it law, it law,
Mang mu law,
Hrak ce, hrak ce, rian rau ci.

4. Thlapate aw ka puan ka pe law,
Arfi nih a lak;
Arfi aw ka puan ka pe law,
Ni nu nih a lak lak
Ni nu aw ka puan ka pe law,
Thlapa nih a lak lak.
Thlapa aw ka puan ka pe law,
Arfi nih a lak lak.